

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BOŞANMA DAVALARINDA NAFKA TÜRLERİ VE ŞARTLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOBA SHUKOR

1900001525

Ana Bilim Dalı: Özel Hukuk

Program: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem Acar Ünal

Mart 2022

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BOŞANMA DAVALARINDA NAFKA TÜRLERİ VE ŞARTLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOBA SHUKOR

1900001525

Ana Bilim Dalı: Özel Hukuk

Program: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem Acar Ünal

Jüri: Dr. Öğr. Elif Yavuz Tanaydın

Dr. Öğr. Üyesi Güler Gümüşsoy Karakurt

Mart 2022

ÖNSÖZ

Öncelikle bu yüksek lisans çalışmasının (Boşanma Davalarında Nafaka Türleri ve Şartları) hazırlaması sırasında bana her zaman destek olan ve tavsiyeleriyle yol gösteren danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Sayın Özlem Acar Ünal'a saygılarımı sunup teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türkçe hocam olan Sayın Atanur Memiş'e yardımları için teşekkür ederim.

Değerli aileme de maddi manevi yardımları ve beni her durumda cesaretlendirerek destekledikleri için çok teşekkür ederim.

ÖZET

Tez çalışmamızın konusunu “Boşanma Davalarında Nafaka Türleri ve Şartları” oluşturmaktadır. Boşanma davalarındaki nafaka türleri; tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakasıdır. Bu nafakaların temeli, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmaktadır. Evlilik birliği süresince eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğü ile ebeveyn olma sorumluluğu, boşanma davası sırasında ve sonrasında mahkeme tarafından takdir edilecek nafakalarla devam ettirilmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda eşler arasında “eşitlik” ilkesi benimsenmiştir. Bu kapsamda 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medeni’sinde yer alan eşitliğe aykırı düzenlemeler yeniden ele alınmıştır. Bu nedenle nafaka alacaklısı ya da borçlusu olma konusunda kanun koyucu, kadın veya erkek arasında herhangi bir ayrıma gitmemektedir.

Çalışmanın amacı, uygulamada sıklıkla karşılaşılan ve tarafların menfaatleri ile çocukların korunması açısından oldukça önemli olan nafakalar konusuna literatüre katkı sağlayacak şekilde açıklamalarda bulunmaktır.

Çalışmada genel olarak literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Nafaka konusunda Türk Medeni Kanunu’nda yer alan düzenlemeler haricinde doktrindeki görüşlere yer verilerek farklı bakış açıları gözler önüne serilmiştir. Ayrıca Yargıtay’ın önemli kararları ile güncel kararlarına yer verilerek uygulamadaki durum yansıtılmaya çalışılmıştır. Yargıtay’ın bazı durumda konulara çözüm getiren bazı durumlarda ise kafa karışıklığına neden olan kararları yeri geldikçe aktarılmıştır.

Çalışma kapsamında nafakalar konusunda mevcut düzenlemelerin genel anlamda yerinde olduğu görülse de yoksulluk nafakasına süresiz şekilde hükmedilmesi gibi bazı hususlar halen aydınlatılmaya muhtaçtır. Bu konuda gerekli olan kanuni değişikliklerin yapılması önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma Davası, Nafaka, Tedbir Nafakası, İştirak Nafakası, Yoksulluk Nafakası.

TYPES OF ALLOWANCE AND CONDITIONS IN DIVORCE ACTIONS

ABSTRACT

The subject of our thesis is "Types and Conditions of Alimony in Divorce Cases". Types of alimony in divorce cases; precaution, participation and poverty alimony. The basis of these alimony is based on moral and social considerations. The obligation of solidarity and cooperation between the spouses during the marriage union and the responsibility of being a parent continue with alimony to be appreciated by the court during and after the divorce case.

The principle of "equality" between spouses is adopted in the Turkish Civil Code No. 4721. In this context, the regulations contrary to equality in the abolished Turkish Civil Code No. 743 have been reconsidered. For this reason, the legislator does not make any distinction between men or women in terms of being a alimony creditor or debtor.

The aim of the study is to make a contribution to the literature on the issue of alimony, which is frequently encountered in practice and is very important for the interests of the parties and the protection of children.

Generally, literature review method was used in the study. Apart from the regulations included in the Turkish Civil Code on alimony, different perspectives have been revealed by including the views in the doctrine. In addition, it has been tried to reflect the situation in practice by including the important decisions and up-to-date decisions of the Supreme Court. The decisions of the Supreme Court, which bring solutions to the issues in some cases and cause confusion in some cases, have been cited when necessary.

Although it is seen that the current regulations on alimony are generally appropriate within the scope of the study, some issues such as the indefinite ruling on alimony still need to be clarified. It is important to make the necessary legislative changes in this regard.

Keywords: Divorce suit, Alimony, Measure Alimony, Affiliate Alimony, Poverty Alimony.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	v
I. GİRİŞ.....	1
II. GENEL OLARAK BOŞANMA DAVALARI VE NAFAKALAR.....	3
A. Genel Olarak Boşanma Davası.....	3
1. Boşanma Davası.....	3
2. Türk Medeni Kanunu’nda Düzenlenen Boşanma Sebepleri.....	4
a. Özel Boşanma Sebepleri.....	4
aa. Zina.....	4
bb. Hayata Kast, Pek Kötü Ya Da Onur Kırıcı Davranış.....	5
cc. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme.....	6
dd. Terk.....	7
ee. Akıl Hastalığı.....	8
b. Genel Boşanma Sebepleri.....	9
3. Boşanma Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	11
4. Boşanma Davalarında Dava Ehliyeti ve Temsil.....	11
5. Boşanma Davalarının Hukuki Sonuçları.....	11
a. Şahsi Sonuçları.....	12
b. Mali Sonuçları.....	14
B. Genel Olarak Nafaka.....	16
1. Nafaka Kavramı.....	16
2. Nafakanın Hukuki Niteliği.....	17
3. Nafakanın Tarihsel Gelişimi.....	17
4. Türk Hukukunda Nafaka Türleri.....	18

5. Nafaka Alacaklarının Genel Özellikleri.....	18
--	----

III. BOŞANMA DAVALARINDA TEDBİR VE İŞTİRAK NAFAKASI..... 22

A. Boşanma Davalarında Tedbir Nafakası.....	22
1. Tedbir Nafakasının Tanımı.....	23
2. Tedbir Nafakasının Hukuki Niteliği.....	24
3. Tedbir Nafakasının Süresi.....	29
4. Tedbir Nafakasının Miktarı ve Ödenmesi.....	31
5. Tedbir Nafakasının Sona Ermesi.....	35
B. Boşanma Davasında İştirak Nafakası.....	37
1. İştirak Nafakasının Tanımı.....	38
2. İştirak Nafakasının Hukuki Niteliği.....	41
3. İştirak Nafakasının Süresi.....	42
4. İştirak Nafakasının Miktarı ve Ödenmesi.....	47
5. İştirak Nafakasında Zamanaşımı.....	54

IV. BOŞANMA DAVALARINDA YOKSULLUK NAFAKASI.....57

A. Yoksulluk Nafakasının Tanımı.....	57
B. Yoksulluk Nafakasının Hukuki Niteliği ve Amacı.....	60
C. Yoksulluk Nafakasının Şartları.....	61
1. Talep.....	62
2. Talep Edenin Kusur Oranının Edilene Göre Fazla Olmaması.....	64
3. Talep Edenin Boşanma Nedeniyle Yoksulluğa Düşecek Olması.....	67
D. Yoksulluk Nafakasının Özellikleri.....	73
E. Yoksulluk Nafakasının Süresi.....	74
F. Yoksulluk Nafakasının Miktarı.....	82
G. Yoksulluk Nafakasının Ödenmesi.....	91
H. Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi.....	96
1. Kendiliğinden Sona Erme.....	96
2. Mahkeme Kararıyla Sona Erme.....	98
İ. Yoksulluk Nafakasında Yargılama Usulleri ve Zamanaşımı.....	103

V. SONUÇ.....108

VI. KAYNAKÇA.....113

KISALTMALAR LİSTESİ

C.	: Cilt
E.	: Esas
f.	: fıkra
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
s.	: sayfa
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
vd.	: ve devamı / ve diğerleri

İ. GİRİŞ

Toplumun temelini aile oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplumun gelişmesi için aileyi oluşturan kişilerin birbiriyle yardımlaşması, ihtiyaçlarını karşılayarak huzurlu bir ortamda yaşamaları beklenmektedir. Kanun koyucu bu durumu gözетerek farklı kurumlar aracılığıyla çeşitli yükümlölükler getirmiştir. Bu yükümlölüklerden biri de nafaka ödenmesine ilişkindir.

Evlilik birliğinin devamı süresince eşlerin birbirlerine karşı bakım yükümlölüğü bulunmaktadır. Bazı durumlarda evlilik sona erse dahi eşlerin bakım yükümlölüğü devam edebilmektedir. Bu çerçevede kanun koyucu, sosyal devlet ilkesinin bir yansıması olarak boşanma sürecinde ve sonrasında nafaka ödenmesini düzenlemiştir. Nafakalarda amaç, ekonomik olarak güç durumda bulunan eş ile müşterek çocukları korumaktır. Bu durum kamu yararı olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmamızın konusu, “Boşanma Davalarında Nafaka Türleri ve Şartları”dır. Çalışmada nafakalar hususu, kanun hükümleri temel alınarak ve doktrin görüşlerine yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili önemli Yargıtay kararları eklenerek zenginleştirme yapılmıştır. Güncel sorunlar ya da tartışmalar mevcutsa bu hususlara da çalışmada yer verilmeğe çalışılmıştır.

Çalışmamız, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak boşanma davaları ve nafakaya ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölüm iki kısma ayrılarak ilk kısımda boşanma davaları genel hatlarıyla açıklanmıştır. Bu çerçevede boşanma davası, sebepleri, görevli ve yetkili mahkeme, dava ehliyeti ve temsil ile davanın hukuki sonuçları üzerinde durulmuştur. İlk bölümün ikinci kısmında ise nafaka kavramı genel olarak incelenmiştir. Bu kapsamda nafakanın tanımı, nafakanın hukuki niteliği, tarihsel gelişimi, Türk Hukukundaki nafaka türleri ve nafaka alacaklarının genel özellikleri açıklanmıştır.

İkinci bölümde tedbir ve iştirak nafakalarına yer verilmiştir. Bu bölüm de iki kısma ayrılarak ilk bölümde tedbir nafakası ele alınmıştır. Tedbir nafakasının tanımı,

hukuki niteliği, süresi, miktarı ve ödenmesi ile sona ermesi başlıkları çerçevesinde tedbir nafakası açıklanmıştır. İkinci kısımda ise iştirak nafakası incelenmiştir. İştirak tanımı, hukuki niteliği, süresi, miktarı ve ödenmesi ile zamanaşımı başlıkları çerçevesinde iştirak nafakası açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, boşanmanın mali sonuçlarından biri olarak değeriendirilen yoksulluk nafakasına yer verilmiştir. Yoksulluk nafakasının tanımı, hukuki niteliği ve amacı, şartları, özellikleri, süresi, miktarı, ödenmesi, sona ermesi ile yargılama usulleri ve zamanaşımı konuları detaylı şekilde ele alınmıştır. Gündem konularından birini oluşturan yoksulluk nafakasındaki süre sorununa değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

II. GENEL OLARAK BOŞANMA DAVALARI VE NAFAKALAR

A. Genel Olarak Boşanma Davası

1. Boşanma Davası

Türk Hukukunda boşanma, geçerli şekilde kurulan evliliklerin eşlerin sağlığında kanunda düzenlenen sebeplere ve şartlara dayanarak mahkeme kararı ile sona erdirilmesini ifade etmektedir¹. Boşanma davaları, yenilik doğuran davalardır². Bu dava sonucunda verilen kararlar ise geçmişe etkili değildir³.

Boşanmanın gerçekleşebilmesi için mahkeme kararı gerekmektedir. Eşlerin irade açıklamasıyla ya da kendi aralarında yapacakları bir sözleşme ile boşanmaları mümkün değildir. Boşanma davasının görülebilmesi için eşlerden en az birinin boşanma davası açması gerekmektedir. Eşlerden herhangi birinin ölümü durumunda boşanma davasının görülmesi mümkün değildir. Ölümle birlikte evlilik birliği ortadan kalkmış olmaktadır. Boşanma, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 161-184. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanun koyucunun öngördüğü boşanma sebeplerinden herhangi birine dayanarak eşlerden herhangi birinin boşanma davası açması mümkündür. Boşanma davası sonucunda verilen boşanma kararı ile eşlerin evlilikleri sonlandırılmaktadır. Evliliğe dayalı olan mirasçılık, ölüme bağlı tasarruflar vs. boşanma kararıyla birlikte ortadan kalkmaktadır⁴.

¹ **DURAL**, Mustafa, **ÖĞÜZ**, Tufan, **GÜMÜŞ**, Alper Mustafa, Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku) Cilt III, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 107.

² **CEYLAN**, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2006, s. 48. (Kısaltma: Boşanma).

³ **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 113. (Kısaltma: Boşanma); **AKINTÜRK**, Turgut, **KARAMAN**, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2020, s. 243.

⁴ **GENÇCAN**, Boşanma, s. 113; **TANRIVER**, Süha, Türk Aile Mahkemeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 67.

2. Türk Medeni Kanunu'nda Düzenlenen Boşanma Sebepleri

Türk Hukuk sisteminde boşanma, yalnızca kanunda belirtilen sebeplerden herhangi birinin ya da birkaçının varlığı halinde mahkeme kararıyla gerçekleşebilmektedir. TMK'nın 161 vd. maddelerinde boşanma sebeplerine yer verilmektedir. Bu boşanma sebepleri sınırlı sayıda olup birbirlerinden farklılık göstermektedir. Boşanma sebepleri genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁵. Özel boşanma sebepleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığıdır. Genel boşanma sebepleri ise TMK'nın 166. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre evlilik birliğinin temelden sarsılması, eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları ve ortak hayatın kurulamaması genel boşanma sebepleridir⁶.

a. Özel Boşanma Sebepleri

aa. Zina

Zina, mutlak bir boşanma sebebidir. Dolayısıyla zina eyleminin ispatlanması boşanma kararı verilmesi için yeterlidir. Hakim karar verirken, zina nedeniyle evlilik birliğinin nasıl etkilendiğiyle veya ortak hayata devam edilebilir olup olmadığıyla ilgilenmeyecektir.

Zina, eşlerden birinin karşı cinsten bir erkek ya da kadınla cinsel ilişkide bulunmasını ifade etmektedir⁷. Bu durumun evlilik birliği ve Türk kültürü açısından ağırlığını öngören kanun koyucu, zinayı boşanma sebebi olarak TMK'nın 161. maddesinde düzenlemiştir. Zina sebebine dayalı olarak boşanma davasının açılması belli bir süreye bağlanmıştır. Buna göre, diğer eşin zinayı öğrenmesinden itibaren 6 ay, her halükarda zinanın üstünden 5 yıl geçmesiyle dava hakkı düşmektedir (TMK md. 161/f.2). Süreler her zina fiili açısından yenilenmektedir. Affeden eşe ise kanun koyucu zina sebebine dayalı olarak boşanma davası açma hakkı tanımamaktadır (TMK md. 161/f.3).

⁵ ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 399. (Kısaltma: Aile).

⁶ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 243-244.

⁷ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 245; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 105 vd.

Zinanın eş tarafından iradi şekilde gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla zinayı gerçekleştiren eşin kusuru bulunmalıdır. Eşe uyuşturucu verilerek, bayıltılarak ya da cebir veya tehditle gerçekleştirilen cinsel ilişkinin zina olarak kabul edilmesi mümkün değildir⁸. Zira bu durumda eşin kusuru söz konusu olmamaktadır⁹. Ancak zina fiilinin ispatlanması zordur. Bu kapsamda uygulamada zina fiiline suçüstü yapılamasa da hâkimin eldeki delillere bakılarak zina sebebine dayalı olarak boşanma kararı vermesi mümkündür. Örneğin, seyahate giden eşin geceyi bir otelde karşı cinsten biriyle geçirmesi durumunda zinanın varlığı yönünde kanaat oluşabilecektir¹⁰.

bb. Hayata Kast, Pek Kötü Ya Da Onur Kırıcı Davranış

Hayata kast nedeniyle boşanma davası, eşlerden birinin diğer eşe yönelik öldürme kastıyla hareket etmesi sonucu açılan boşanma davasıdır. Öldürme kastı eşe yönelik olmalıdır. Önemli olan husus, eşin diğer eşi öldürme kastıyla hareket etmesidir. Öldürücü bir fiilin ihmal suretiyle işlenmesi durumunda hayata kast sebebiyle boşanma davası açılamaz. Başka bir deyişle eşin dikkatsizlik ve özensizlik nedeniyle diğer eşin hayatı bakımından bir tehlike söz konusu olmuşsa hayata kast nedeniyle boşanma davası açılamaz. Hayata kast, kusura dayanan bir boşanma sebebidir. Eşin hayatına kast eden tarafın ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. Akıl hastası olan eşin diğer eşi öldürmeye çalışması halinde hayata kast değil, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilir. Hayata kast mutlak boşanma sebeplerindendir. Öyleyse bir eşin diğer eşin hayatına kast ettiği ispatlanırsa hakim boşanmaya karar vermesi gerekir. Hakimin takdirine bırakılan davalardan değildir. Öldürme girişiminde bulunmak, eşi intihara teşvik etmek gibi eylem ve davranışlar hayata kast kavramına örnek olarak gösterilebilir. Ancak öldürme tehditleri, eşin dalgınlık sebebiyle ocağın gazını açık unutması hayata kast kavramı içinde değerlendirilmez.

TMK'nın 162. maddesinde boşanma sebebi olarak hayata kast, pek kötü ya da onur kırıcı davranış düzenlenmektedir. Bu maddede kanun koyucu benzer görülebilecek üç durumu bir arada düzenleme gereği duymuştur. Bu boşanma sebebi de kusura dayanmaktadır¹¹. Eşlerden biri diğer eşin hayatına kast ederse, ona pek kötü davranırsa ya da ağır şekilde onun onurunu kırıcı bir davranış sergilerse diğer eşin bu

⁸ **TOPKAYA**, Şahin, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 14.

⁹ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 105 vd.

¹⁰ **TOPKAYA**, s. 14-15.

¹¹ **BOZAN**, Ayşe Gül Memişoğlu, Boşanma Davalarında Nafakalar, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 6.

maddeye dayanarak boşanma davası açması mümkündür. Bu davanın açılabilmesi için kanun koyucu süre sınırlaması öngörmüştür. Buna göre, diğer eşin boşanma sebebini öğrenmesinden itibaren altı ay ve her hâlde sebebın ortaya çıkmasından itibaren beş yıl içinde dava açılmalıdır (TMK md. 162/f.2). Kanaatimizce bu süreler evlilik içi ilişkilerde eşlerin affetme, barışma durumlarının gözetilmesine dayanmaktadır. Bu nedenle eşin affetmesi söz konusu ise bu sebepler nedeniyle boşanma davası açması mümkün değildir (TMK md. 162/f.3). Mahkeme, bu sebeplere dayanılarak açılan boşanma davasında evlilik birliğinin çekilmez hale gelip gelmediğini değerlendirmek zorunda değildir¹². Kanun koyucu 162. maddede böyle bir şart öngörmemektedir.

Hayata kast eylemi konusunda kanun koyucu eylem yönünden kısıtlama öngörmemektedir. Bu eylemlerde önemli olan kasıt unsurudur. Gerçekleştirilen fiile bakıldığında eşin diğer eşin hayatına kast ederek böyle bir eylemi ortaya koyduğunun belli olması aranmaktadır. Örneğin, ayırt etme gücü bulunmayan bir eşin kasıtlı davranış sergilemesi mümkün değildir. Ancak bilinçli şekilde sarhoş olan birinin eyleminde kastın varlığının kabulü gerekmektedir¹³. Eşi intihara teşvik etmek ya da onun intihar etmesini engellemek de hayata kast olarak değerlendirilebilmektedir¹⁴.

Hayata kast sebebinde gerçekleştirilen fiilin hazırlık aşamasının, teşebbüs durumunun ya da elverişliliğinin araştırılmasına gerek bulunmamaktadır. Önemli olan husus, eşi o fiille öldürmenin amaçlanmasıdır¹⁵. Bu bakımdan öldürme tehdidi yeterli olmayıp fiile geçilmesi gerekmektedir. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, eşin kafasına silah dayanması gibi tehdidin ötesinde düşünülebilecek durumların varlığı halinde somut olayın özelliklerine göre hayata kast olarak değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir¹⁶.

Kötü davranış, eşin beden ve ruh sağlığını bozmaya yönelik davranışları ifade etmektedir. İşkence etmek, eziyet etmek, dövmek, aç bırakmak gibi durumlar kötü davranışa örnek gösterilebilir. Uygulamada Yargıtay; silahla tehdit¹⁷, cebir¹⁸, rıza dışı

¹² **TOPKAYA**, s. 16.

¹³ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 107.

¹⁴ **HATEMİ**, Hüseyin, **OĞUZTÜRK**, Burcu Kalkan, Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 116; **VELİDEDEOĞLU**, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku II- Aile Hukuku, Sermet Yayınevi, İstanbul, 1960, s. 172.

¹⁵ **KÖPRÜLÜ**, Bülent, **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989, s. 154.

¹⁶ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 249; **HELVACI**, Serap, İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt II, İstanbul, 2002, s. 1151-1169.

¹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 18.03.2003, E. 2003/1605, K. 2003/3778 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 26.11.2020).

¹⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 18.11.2015, E. 2015/7377, K. 2015/21780 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 26.11.2020).

kürtaj¹⁹ gibi farklı fiilleri bu kapsamda değerlendirmektedir. Bu sebebe dayanılarak boşanma davası açılabilmesi için kusurlu olan eşin ayırt etme gücünün ve kastının bulunması aranmaktadır. Kötü davranışa yönelik fiilin bir kez gerçekleşmesi, boşanma davası için yeterli görülmektedir²⁰.

Onur kırıcı davranış, eşin şerefini ve onurunu incitici fiillerdir. Burada önemli olan husus, fiilin boşanmayı gerektirecek derecede ağır bir fiil olmasıdır. Onuru kırılan eşin ruhsal durumu ve itibarının bu fiilden etkilenmesi aranmaktadır. Bu fiillerin eşin yüzüne karşı ya da yokluğunda yapılması açısından farklılık bulunmamaktadır. Önemli olan husus, eşin onurunun kırılmasıdır²¹.

cc. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

TMK'nın 163. maddesinde küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir. Kusura dayalı olan bu boşanma sebeplerinde bazı özellikler bulunmaktadır. Kanun koyucu suç işlemeyi değil küçük düşürücü suç işlemeyi boşanma sebebi olarak öngörmektedir. Suçtan dolayı eşin ceza alıp almamasının önemi bulunmamaktadır²². Önemli olan husus, küçük düşürücü suçun eşlerden biri tarafından işlenmesidir. Bu suçlara yüz kızartıcı suçlar da denilmektedir²³. Diğer eş rezil eden hırsızlık, zimmet, rüşvet, dolandırıcılık, uyuşturucu ticareti gibi suçlar örnek olarak gösterilebilir²⁴.

Haysiyetsiz hayat sürmede ise devamlılık aranmaktadır. Doktrinde, kumarbazlık, randevu evi işletme, hayat kadını olarak çalışma, ayyaşlık gibi durumlar haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul edilmiştir²⁵. Ortak hayatın diğer eş açısından çekilmez hale gelmesi, bu sebepler açısından şart olarak düzenlenmektedir. Kanun koyucu bu boşanma sebebi açısından süre öngörmemektedir²⁶.

¹⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 04.10.2006, E. 2006/2-601, K. 2006/630 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 26.11.2020).

²⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 107.

²¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 08.07.2010, E. 2010/10334, K. 2010/13767 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 26.11.2020).

²² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 107; HELVACI, s. 1151-1169.

²³ ÖZTAN, Aile, s. 718.

²⁴ TOPKAYA, s. 16.

²⁵ ÖZDAMAR, Demet, Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 359.

²⁶ ERGÜN, Zafer, Boşanma Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 65; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 107.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 163. maddesinde “ Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir. “hükmü bulunmaktadır. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, özel bir boşanma sebebidir. İlgili maddede tek bir boşanma sebebi düzenlenmemiştir. Boşanma sebeplerinden biri suç işleme diğeri haysiyetsiz hayat sürmektir.

dd. Terk

Boşanma sebeplerinden terk, TMK'nın 164. maddesinde düzenlenmektedir. Terk sebebiyle boşanma davasının görülebilmesi için eşlerden herhangi birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmak için diğer eş bırakması veya haklı bir sebep olmaksızın eşlerin birlikte yaşadığı ortak konuta dönmemesi aranmaktadır. Terk, kusura dayalı bir boşanma sebebidir²⁷. Ortak konut terk edilmeksizin aynı konutta dargın yaşanması bu boşanma sebebi açısından yeterli görülmemektedir²⁸. Ortak konutun terk edilmesinde haklı bir sebep mevcutsa (askerlik, iş gibi) bu durumda terk eden eşin haklı sebebin sona ermesinden sonra ortak konuta dönmemesi de terk sayılmaktadır²⁹. Eşi ortak konutu terk etmeye zorlayan ya da haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmelerini engelleyen eş terk etmiş sayılmaktadır³⁰.

TMK'nın 164. maddesine göre terk edilen eşin terk sebebine dayanarak boşanma davası açabilmesi için altı ay beklemesi gerekmektedir. Altı ayın sonunda terk edilen eşin talebi üzerine hâkim ya da noter tarafından terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi için samimi şekilde ihtarda bulunulur. Bu süreler hak düşürücü niteliktedir³¹. İhtar sonrası geçen iki ay içinde ortak konuta dönüş yapılmazsa terk edilen eşin terk sebebiyle boşanma davası açması mümkündür.

ee. Akıl Hastalığı

²⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 111.

²⁸ FEYZİOĞLU, N. Feyzi, Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1986, s. 279.

²⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında eşin kayınvalide ve kayınbabasıyla birlikte oturmaya zorlanması halinde bu eş tarafından evin terk edilmesi haklı sebep olarak değerlendirilmiştir (T. 19.09.2005, 9764/12212 sayılı kararı, Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 35, 2006, s. 374).

³⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 05.05.2004, 4901/5829 sayılı kararı (Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 31, 2005, s. 1717).

³¹ HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 106; AKINTÜRK/KARAMAN, s. 258; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 111.

Boşanma sebeplerinden biri de akıl hastalığıdır. Akıl hastalığı boşanma sebebi olarak TMK'nın 165. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Eşlerden birinin akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla ispatlanırsa diğer eş akıl hastalığı sebebine dayalı olarak boşanma davası açabilmektedir. Akıl hastalığı, eşler arasındaki ortak yaşamı çekilmez hale getirebilecek bir sebeptir. Kanun koyucu bu durumu öngörerek akıl hastalığını özel boşanma sebebi olarak ayrıca düzenleme altına almıştır³².

Akıl hastalığı konusunda tek hekimden alınan rapor, akıl hastalığı sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasında yeterli görülmemektedir. Kanun koyucunun düzenlediği gibi sağlık kurulu raporu aranmaktadır. Akıl hastalığının durumu, raporun alınma zamanına göre belirlenmektedir. Bu nedenle uygulamada boşanma davası sırasında rapor alınmasına özen gösterilmektedir. Öncesinde alınan raporlar dava için esas alınmamaktadır³³.

Akıl hastalığının iyileşme durumu, boşanma sebebi sayılması açısından önemlidir. Akıl hastalığı sebebine dayalı olarak boşanma davasının açılabilmesi için paranoya ya da şizofreni gibi iyileşmesi mümkün olmayan bir akıl hastalığının varlığı aranmaktadır³⁴. Kanun koyucu hastalığın iyileşme ihtimalinin olmamasına ek olarak, diğer eş açısından evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesini aramaktadır. Çekilmez hale gelme hususu somut olaya göre hâkim tarafından takdir edilmektedir. Bu durumun her türlü delille ispatı ise mümkündür³⁵. Şartların mevcudiyeti durumunda her zaman akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilir³⁶.

Her iki eşin de akıl hastası olması durumunda ortak hayatın çekilmezliğinin söz konusu olmayacağı düşünülse dahi eşlerden birinin şiddet görmesi gibi durumlarda yasal temsilci aracılığıyla akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasının açılması mümkündür³⁷.

b. Genel Boşanma Sebepleri

³² TUTUMLU, Mehmet Akif, Boşanma Yargılaması Hukuku, Cilt I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 968. (Kısaltma: Boşanma, C. I); KALELİ, Şakir, YALÇINKAYA, Namık, Yeni Boşanma Hukuku, Cilt 2, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s. 1075.

³³ TUTUMLU, Boşanma, C. I, s. 968.

³⁴ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 260; GÜNDÜZ, Evrim, Milletlerarası Özel Hukukta Boşanma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004, s. 11.

³⁵ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 172.

³⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 114; KALELİ/YALÇINKAYA, s. 1081.

³⁷ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 278; TEKİNAY, S. Sulhi, Türk Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990, s. 201.

Boşanmaların sebeplerinin önceden belirlenememesi ya da belli bir sebebe dayandırılmaması durumunda genel boşanma sebepleri söz konusu olabilmektedir. Boşanmanın genel sebeplerinde evlilik birliğinin temelden sarsılmasına, çekilmez hale gelmesine neden olan ve özel boşanma sebepleri arasında yer almayan sebepler yer almaktadır³⁸.

Kanun koyucu genel boşanma sebeplerini özel boşanma sebepleri gibi tek tek düzenlenmemiştir. Bu konuda hâkime takdir yetkisi tanınmaktadır. Önemli görülen husus, somut olayın özelliklerine göre evlilik birliğinin temelinden sarsılması ve çekilmez hal almasıdır. Bu kapsamda evlilik birliği içerisinde eşlerin üstlendikleri görevleri genel itibariyle yerine getirmemeleri, genel boşanma sebebi olarak kabul edilmektedir³⁹. Genel boşanma sebepleri konusunda TMK'nın 166. maddesinde düzenleme yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre genel boşanma sebepleri; evlilik birliğinin temelden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve evlilik birliğinin fiilen kurulamamasıdır. Uygulamaya bakıldığında boşanma davalarının çoğunluğu genel boşanma sebepleri nedeniyle açılmaktadır. Bu nedenle genel boşanma sebepleri sıklıkla Yargıtay kararlarına konu edilmektedir⁴⁰.

Genel boşanma sebeplerinden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanılarak açılan boşanma davasında objektif şart evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır. Sübjektif şart ise ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir⁴¹.

Boşanma davasına mahkeme tarafından eşlerin evlilik birliğinin devam etmesi durumu ile sonlandırılması durumundaki menfaatlerin karşılaştırılması gerekmektedir. Somut olayın özelliğine göre evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle olaylardan dolayı değil, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma gerçekleştirilmektedir. Uygulamada hâkimler eşler açısından evlilik birliğinin katlanılmazlık durumunu, reşit olmayan çocukların menfaatini, tarafların boşanma konusundaki görüşlerini, evlilik süresini, tarafların evlilik birliği açısından çaba gösterip göstermediğini vs. göz önüne

³⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 113.

³⁹ GÜRPINAR, Damla, « Eşlerin Evlilik Birliğinin Giderlerine Katılma Borcu », Prof. Dr. Aydın Zevkilere Armağan II, Journal of Yaşar University, Cilt 8, Özel Sayı, 2013, s. 1294.

⁴⁰ CEYLAN, Boşanma, s. 24; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 23.07.2009, E. 2008/12583, K. 2009/14812 sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 20.07.2009, E. 2008/12211, K. 2009/14432 sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 19.06.2007, E. 2006/14652, K. 2007/10409 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.11.2020).

⁴¹ RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 97-100. (Kısaltma: Boşanma).

almaktadır⁴². Genel sebeplere dayanan boşanma davasında tarafların kusur durumu önem taşımamaktadır⁴³.

Yargıtay, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanılarak açılan boşanma davasında eşlerin birbirlerini affetmesi durumunda davanın görülemeyeceğini kabul etmektedir⁴⁴. Bu davalarda boşanma sebebinin dava açılmadan önce gerçekleşmesi gerektiğinden, yargılama sırasında gerçekleşen durumlar nedeniyle boşanma talep edilmesi kabul edilmemektedir⁴⁵.

TMK'nın 166/f.3 maddesinde eşlere, kendi belirledikleri makul şartlar çerçevesinde anlaşarak kısa sürede boşanabilme imkânı verilmektedir. Bu boşanma davasında eşlerin iradeleri ön planda yer almaktadır. Ancak "anlaşmalı boşanma" olarak adlandırılan bu boşanma davasının açılabilmesi için kanun koyucu evliliğin en az 1 yıl sürmesini aramaktadır. Anlaşmalı boşanma davalarını her iki eş birlikte açabilmektedir. Bu durum haricinde bir eşin açtığı davayı diğer eşin kabul etmesiyle de anlaşmalı boşanma yapılabilmektedir. Hâkim taraflar arasındaki anlaşmayı inceleyerek ve onları dinleyerek ortak çocuk ve mali konularda değerlendirmede bulunmak durumundadır. Tarafların aralarındaki anlaşma açık şekilde sorunluysa bu durumda müdahale edebilmektedir⁴⁶.

Tarafların boşanma konusunda anlaşmaları, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına karine teşkil etmektedir⁴⁷. Anlaşmalı boşanmada kusur incelemesine gidilmemektedir. Anlaşmalı boşanmada iştirak nafakasına karar verilmemesi halinde dava bittikten sonra iştirak nafakası için dava açılabilir. Ancak anlaşmalı boşanmayla karara bağlanan hususlarda karar verildikten sonra farklı bir talepte bulunulması mümkün değildir⁴⁸.

TMK'nın 166/f.4 maddesine göre boşanma davasında verilen ret kararı kesinleşmesine rağmen 3 yıl süresince eşler arasında ortak hayat kurulamamışsa eşlerden biri, ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma davası

⁴² ZEVKLİLER, Aydın, ACABEY, Mehmet Beşir, GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 903.

⁴³ CEYLAN, Boşanma, s. 24 vd.

⁴⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 07.02.2006, 15065/1072 sayılı kararı (ÖZUĞUR, Ali İhsan, Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 199. (Kısaltma: Nafaka)).

⁴⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T 06.10.2005, 11078/13637 sayılı kararı (ÖZUĞUR, Nafaka, s. 216).

⁴⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 117; RUHİ, Boşanma, s. 223; BİLGİN, Esra Pınar Yılmaz, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 35.

⁴⁷ CEYLAN, Boşanma, s. 25.

⁴⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 119.

açabilmektedir. Reddedilen boşanma davasının hangi sebeple açıldığı bu durumda önem taşımamaktadır. Önemli olan husus, ret kararının kesinleşmesidir. Bu davada eşlerin kusur durumu üzerinde durulmamaktadır⁴⁹.

3. Boşanma Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Boşanma davalarında kanun koyucu, özel yetkili mahkeme belirlemiştir. TMK'nın 168. maddesine göre boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi veya dava açılmadan önce eşlerin son altı aydan beri birlikte ikamet ettikleri yer mahkemesidir. Bu davalarda görevli mahkeme ise aile mahkemesidir. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemeleri aile mahkemesi sıfatıyla bakmaktadırlar⁵⁰.

4. Boşanma Davalarında Dava Ehliyeti ve Temsil

Boşanma davalarında dava ehliyeti ve temsil konusu özellikle akıl hastaları açısından ön plana çıkmaktadır. Dava ehliyeti, kişinin kendisinin veya yetkili kılacağı avukatının boşanma davasını takip ederek gerekli usul işlemlerini yapabilme ehliyetidir. Akıl hastası olan eşin boşanma davası açısından dava ehliyeti bulunmamaktadır. Kendisini yeterli şekilde savunamayacağı düşünülen akıl hastası eşe vasi tayin edilmektedir. Tayin edilen vasi kanuni temsilci olarak boşanma davalarında bu eşleri temsil etmekte, davayı takip etmekte ve gerekli usul işlemlerini yapmaktadırlar⁵¹.

5. Boşanma Davalarının Hukuki Sonuçları

Boşanma davası, eşlerin sağken evlilik birliğini sona erdirmelerini sağlayan hukuki durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda boşanma davasının en temel hukuki sonucu, evlilik birliğinin sonlandırılmasıdır. Boşanma kararının kesinleşmesiyle evlilik birliği ortadan kalkmaktadır⁵². Bu nedenle boşanma kararı, bozucu yenilik doğuran bir karardır ve geriye yürümemektedir⁵³.

⁴⁹ RUHİ, Boşanma, s. 214 vd.

⁵⁰ ÇETİNER, Selma Baktır, Aile Mahkemeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 111 vd.

⁵¹ TEKİNAY, s. 242.

⁵² GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku (Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar), Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 99. (Kısaltma: Tazminat); ÖZUĞUR, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 827. (Kısaltma: Boşanma).

⁵³ TUTUMLU, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006, s. 429. (Kısaltma: Evliliğin Butlanı).

Evlenmeye yönelik hak ve yükümlölükler ile boşanma davası süresince mahkemenin öngördüğü geçici tedbirler boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte ortadan kalkmaktadır. Boşanmanın hukuki sonuçlarını, şahsi ve mali sonuçlar olarak ikiye ayırmak mümkündür:

a. Şahsi Sonuçları

Boşanmanın şahsi sonuçları, eşler ve çocuklar açısından ayrı ayrı değerlendirilmektedir. TMK'nın 173. maddesine göre boşanma sonrasında kadın, evlenmeden önceki soyadını yeniden almaktadır. Ancak kadın, boşandığı eşin soyadını kullanmaya devam etmekte menfaati bulunduğunu⁵⁴ ve bu durumun boşanılan eşe herhangi bir zarar vermeyeceği ispatlarsa hâkim, boşanılan eşin soyadının kullanılmasına izin verebilmektedir. Boşanılan eş, koşullar değişirse bu durumun kaldırılmasını isteme hakkına sahiptir.

TMK'nın 132. maddesine göre boşanan kadının evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde yeniden evlenmesi mümkün değildir. Ancak kadının önceki evliliğinden hamile olmadığı uzman hekim tarafından tespit edilirse ya da boşanan eşler bu süre içinde yeniden birbirleriyle evlenmek isterlerse mahkemenin bu süreyi kaldırma yetkisi bulunmaktadır. Bu düzenlemenin getirilmesindeki temel neden, boşanma sonrası doğabilecek çocukların nesep karışıklığını engellemektir⁵⁵. bu süre içinde doğan çocuklar, evlilik birliği içinde doğmuş sayılmaktadır.

Evlenme ile kurulan kayın hısımlığı, TMK'nın 18. maddesine göre boşanmayla sona ermemektedir. Evlilik sona erse bile TMK'nın 129/bent 2 maddesine göre eşlerden birinin üstsoy-altsoy kayın hısımlarıyla evlenme engeli bulunmaktadır.

Evlenme ile kazanılan erginlik durumu ya da vatandaşlık gibi haller, kadının kişisel durumunun korunacağını belirtildiği TMK'nın 173. maddesi kapsamında boşanma halinde geçerliliğini korumaktadır. Boşanmanın kesinleşmesi durumunda mahkeme tarafından ilam ilgili yerin nüfus müdürlüğüne gönderilmektedir. İlgili nüfus

⁵⁴ Uygulamaya bakıldığında bu menfaatin genellikle iş ya da meslek hayatı açısından önemli olması şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Genellikle soyadıyla ön planda olan akademisyenler soyadı isteminde bulunmaktadırlar (ABİK, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 248. (Kısaltma: Kadının Soyadı)).

⁵⁵ ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 920; CEYLAN, Boşanma, s. 52; TUTUMLU, Evliliğin Butlanı, s. 585.

müdürlüğü gerekli incelemeleri gerçekleştirerek eşlerin medeni halini “evli”den “bekâr”a çevirmektedir⁵⁶.

TMK’nın 178. maddesine göre boşanmayla sona eren evliliklerde bu kapsamdaki dava hakları için kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık zamanaşımı öngörülmektedir. Örneğin boşanma davasında yoksulluk nafakasının talep edilmemesi halinde boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içinde açılacak bir davayla yoksulluk nafakası talep edilebilmektedir. Bu sürenin geçirilmesi halinde karşı taraf zamanaşımı def’inde bulunabilmektedir⁵⁷.

TMK’nın 181. maddesine göre eşler, boşanmanın kesinleşmesi ile birbirlerine mirasçı olamamaktadırlar. Evlilik süresince yapılan ölüme bağlı tasarruflar da aksi kararlaştırılmadıkça geçerliliğini kaybetmektedir. Bu açıdan kusur durumu aranmamaktadır. Kanun koyucu kusurlu eşin miras hakkından yararlanmasının engellenmesi için boşanma davası kesinleşmeden eşlerden birinin ölmesi durumunda ölen eşin mirasçılarının davayı devam ettirmesi ve sağ kalan eşin kusurunu ispatlamaları durumunda bu eşin mirastan yoksun bırakılmasına olanak tanımaktadır. Aksi takdirde boşanma davası kesinleşmeden evlilik birliği sona ermeyeceğinden sağ kalan eşin miras hakkı devam edecektir. Ancak anlaşmalı boşanmalarda kusura bakılmadığından bu uygulama geçerli olmamaktadır⁵⁸.

Boşanma davasının sonuçları yalnızca eşler açısından geçerli değildir. Boşanma, ortak çocuklar açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Ortak çocuklar kavramı, eşlerin birlikte evlat edindikleri çocuklar açısından da geçerlidir⁵⁹. Özellikle ergin olmayan ya da kısıtlı olan çocukların boşanmadan dolayı mağdur olmamaları için kanun koyucu bazı düzenlemeler öngörmektedir. Mahkeme, eşlerin istekleri ile doğrudan bağlı olmaksızın resen araştırma gerçekleştirerek velayetin kimde kalacağına ve diğer eşin çocukla nasıl ilişki kuracağına karar vermekle yükümlüdür. TMK’nın 182. maddesine göre mahkeme, imkân varsa velayet için boşanma davasında eşleri ve çocukları dinlemektedir. Çocukların yaşı, eğitim durumu, eşlerin çocuğa karşı ilgisi, hastalıkları, yükümlülüklerini ihmal durumları vs. değerlendirilmektedir. Birden fazla ortak çocuğun bulunması halinde çocukları ayrılmamasına özen gösterilmektedir. Bu kapsamda mahkeme somut olaya göre

⁵⁶ ÖZTAN, Aile, s. 770.

⁵⁷ ÖZUĞUR, Boşanma, s. 905; ÖZTAN, Aile, s. 778.

⁵⁸ ÖZTAN, Aile, s. 775; VELİDEDEOĞLU, s. 252.

⁵⁹ ÖZTAN, Aile, s. 779.

çocukla anne-babası arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu düzenlemelerde çocukların sağlığı, ahlaki durumları, eğitimleri gibi hususlar değerlendirilmektedir. Eşlerin her ikisine de velayetin verilmesi mümkün olduğu gibi eşlerin durumuna göre mahkemenin her iki eşe de velayet vermemeyi takdir etmesi mümkündür. Velayet kendisine verilmeyen eş, çocuğun giderlerine ekonomik gücü doğrultusunda katlanmakla yükümlüdür. Çocukların gelişimlerine göre ödenecek miktarın gelecek zamanlarda yeniden değerlendirilmesi mümkündür⁶⁰. TMK'nın 336/2 maddesi gereği anne-babadan başkasına velayet verilemeyeceği için çocuklara vasi tayin edilmesi gerekmektedir⁶¹.

Velayetin sonradan değiştirilmesi mümkündür. Bu durumda mahkeme, re'sen araştırma yapmakla yükümlüdür. Uygulamada sorun yaşanmaması açısından velayet kendisine verilmeyen eşe yönelik kişisel ilişki süreleri mahkeme tarafından açıkça kararda belirtilmektedir. Bu konudaki eksiklik, kararın üst mahkeme tarafından bozulmasına neden olmaktadır⁶².

TMK'nın 182/2 maddesine göre boşanma sonucunda velayet kendisine verilmeyen eş, ekonomik gücü oranında çocuk için nafaka vermekle yükümlü tutulmaktadır. Bu nafaka "iştirak nafakası" olarak adlandırılmaktadır⁶³. Bu nafakanın kamu düzenine yönelik olması nedeniyle taraflar talepte bulunmasa dahi mahkeme tarafından karar verilmesi gerekmektedir. Tarafların miktar belirlemeleri durumunda bu miktarın hâkim tarafından uygun görülerek onaylanması mümkündür⁶⁴.

b. Mali Sonuçları

Boşanma davasının mali sonuçları tazminatlar (maddi-manevi), mal rejiminin tasfiyesi ve nafakalardır. Boşanma davası sonucunda maddi-manevi tazminat davalarının açılması mümkündür. Maddi tazminat davası için boşanma davasının kesinleşmesi, dava açacak eşin zarara uğraması, dava açılacak eşin kusurlu olması ve

⁶⁰ ÖZTAN, Aile, s. 779; ÖZÜĞÜR, Boşanma, s. 830; ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 984; TEKİNAY, s. 274.

⁶¹ ÖZÜĞÜR, Boşanma, s. 830; ÖZTAN, Aile, s. 780-781; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 20.11.2012, E. 2012/10309, K. 2012/27627 sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 28.02.2012, E. 2012/7112, K. 2012/4196 sayılı kararı; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 07.12.2010, E. 2010/7251, K. 2010/20509 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.11.2020).

⁶² ÖZTAN, Aile, s. 790; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 25.05.2010, E. 2009/21283, K. 2010/10065 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.11.2020).

⁶³ İştirak nafakasıyla ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. bölüm III "Boşanma Davalarında Tedbir ve İştirak Nafakası".

⁶⁴ ÖZTAN, Aile, s. 796.

zarar-kusur ile boşanma arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir. TMK'nın 174. maddesine göre maddi tazminat davası açacak eşin boşanmaya kusuruyla sebep olmaması, diğer eşten daha az kusurlu ya da kusursuz olması aranmaktadır. Boşanma davası sonrası zarar gören eşin tazminat davası açabilmesi, menfaatlerin denkleştirilmesi ilkesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir⁶⁵. Mahkeme tarafından maddi tazminat oranı belirlenirken tarafların sosyal ve ekonomik durumları, kusur ağırlıkları, yaşam kaliteleri, ortalama yaşam süreleri gibi hususlar dikkate alınmaktadır⁶⁶. Maddi tazminat talebi boşanma davası içerisinde yer almaktaysa boşanma davasına bakan hâkim tarafından verilecek kararda maddi tazminata yönelik hükmün de yer alması gerekmektedir. Boşanma davasında maddi tazminat talebi mevcut değilse dava kesinleştikten sonra davalının yerleşim yerindeki aile mahkemesine maddi tazminat davası açılması mümkündür⁶⁷.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinin TMK'daki yansıması olarak TMK'nın 174/2 maddesine göre boşanma davası nedeniyle ortaya çıkan durumlar sonucunda kişilik hakları saldırıya uğrayan eşin diğer eşten manevi tazminat talep etmesi mümkündür. Manevi tazminat için zarara uğrayan eşin talebi aranmaktadır. Mahkeme, manevi tazminat olarak uygun bir bedelin ödenmesine karar vermektedir.

Boşanma, eşler arasındaki mal rejimini sona erdirmektedir. TMK md. 179 hükmü çerçevesinde eşlerin bağlı olduğu mal rejimlerine göre tasfiye işlemi gerçekleştirilmektedir. Uygulamada mal rejimi tasfiyesinin boşanma davasıyla birlikte yürütüldüğü görülmektedir⁶⁸. Ancak ayrı bir davanın konusunu oluşturması da mümkündür.

Evlilik birliği içinde verilen hediyelerin iadesi konusunda kanunda açık bir düzenleme yer almamaktadır. Kanaatimizce hediyelerin geri istenmesi mümkün değildir. Ancak kanunda emredici bir düzenleme bulunmaması nedeniyle taraflar aksini kararlaştırabilmektedirler.

⁶⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 14.02.2018, E. 2017/1576, K. 2018/207 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 29.11.2020).

⁶⁶ **TANRIVER**, Süha, Türk Aile Mahkemeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 36.

⁶⁷ **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 179. (Kısaltma: Aile Hukuku).

⁶⁸ **BOZAN**, s. 23.

Boşanmanın mali sonuçlarından biri yoksulluk nafakasıdır. Eşlerden birinin talebi üzerine süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkündür⁶⁹.

B. Genel Olarak Nafaka

1. Nafaka Kavramı

Nafaka kavramı, Arapçadaki “infak” kavramından türemiştir. “İnfak” kavramı geçindirme, beslenme, gitme, sarf etme gibi anlamlara sahiptir⁷⁰. Sözlük anlamıyla nafaka, geçindirmekle yükümlü olunan kimselere mahkeme kararıyla bağlanan aylıktır⁷¹.

Nafakanın temelinde yardımlaşma ve dayanışma yer almaktadır. Aile bireylerinin birinin yoksulluk içindeyken diğer bireylerin refah içinde olması ahlak kuralları açısından doğru görülmemektedir. Böyle bir durumda diğer aile bireylerinin yoksul durumdaki bireye yardımcı olması beklenmektedir. Bu düşüncenin yansıması olarak kanun koyucu nafaka konusunda düzenleme yapmıştır. Çalışma konumuz açısından boşanma davasında mahkeme, tarafların talebi halinde nafaka konusunda da hüküm kurmaktadır⁷².

2. Nafakanın Hukuki Niteliği

Nafaka, kanundan doğan borçlardan biridir. Bu kapsamda kanuni düzenlemeler çerçevesinde nafaka yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Nafaka borçlusu veya alacaklısı konumunda olanlar ise nafakanın ödenme şekli, kapsamı gibi konularda anlaşma yapabilmektedirler. Nafakanın yeniden düzenlenmesine ilişkin davalar da kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsiline yöneliktir⁷³.

⁶⁹ Yoksulluk nafakasına ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. bölüm IV “Boşanma Davalarında Yoksulluk Nafakası”.

⁷⁰ **DOĞAN**, İzzet, Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 93. (Kısaltma: Milletlerarası); **DEMİR**, Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 17; **KÖSEOĞLU**, Bilal, **KOCAAĞA**, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, Ekin Yayınları, Bursa, 2011, s. 183.

⁷¹ www.sozluk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 29.11.2020).

⁷² **ÇETİNER**, s. 123; **RUHİ**, Ahmet Cemal, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 18. (Kısaltma: Nafaka Hukuku).

⁷³ **RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklılarının Yabancı Ülkelerde Tahsili, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 19-20. (Kısaltma: Nafaka); **BOZDAĞ**, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 22. (Kısaltma: Nafaka); **OĞUZMAN**, M. Kemal, **ÖZ**, M. Turgut, Borçlar Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 32.

3. Nafakanın Tarihsel Gelişimi

Nafaka; ahlaki, dini ve sosyal düşünceler çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde kanun koyucular tarafından yasal düzenlemeler içine alınmıştır. Eski Atina hukuk sisteminde kadının kusursuz olması durumunda koca için nafaka yükümlülüğü öngörülmüştür. Bu sistemde çocuklar da babalarına karşı nafaka yükümlüsüdürler⁷⁴.

Roma hukukunda eşler arasında nafaka verme yükümlülüğü bulunmamaktadır⁷⁵. Fransız hukukunda nafaka, eşe yüklenen tazminat ve çocukların geçimi için diğer eşten talep edilebilecek bedel olarak düzenlenmiştir⁷⁶. İslam hukukunda ise köle, zevce, akraba ve hayvan nafakası bulunmaktadır. İslam hukukunda yalnızca koca nafaka ödemekle yükümlüdür. Kadının nafaka ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Boşanma sonrasında ise kocanın iddet müddeti içerisinde kadının zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması adına kadına iddet nafakası verme yükümlülüğü bulunmaktadır⁷⁷.

Türk hukukunda nafakalara ilişkin uyuşmazlıklar için getirilen ilk düzenleme, 1917 tarihli “Kitabu’n Nafakat” düzenlemeleridir⁷⁸. 1926 yılında ise 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi kapsamında nafakaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 2001 yılında bu kanun yerini 4721 sayılı TMK’ya bırakmıştır. Günümüzde nafakaya yönelik düzenlemeler TMK’da yer almaktadır. TMK’da yer alan düzenlemeler genel olarak 743 sayılı Kanunda yer alan düzenlemeler ile benzerlik taşımaktadır. Ancak bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Yoksulluk nafakası 743 sayılı Kanunun ilk halinde 1 yıl için öngörülmekteyken 1988 yılında 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucunda süresiz hale getirilmiştir. 743 sayılı Kanunda erkeğin kadından nafaka talebinde bulunabilmesi için kadının refahta bulunması şartına TMK’da yer verilmemiştir.

⁷⁴ **KOL**, Pembe Özdemir, Türk Hukukunda Tedbir Nafakası, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 4.

⁷⁵ **ARAS**, Bahattin, Roma Hukukundan Günümüze Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Günümüz Aile Mahkemeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005, s. 40. (Kısaltma: Aile).

⁷⁶ **BAŞAKLAR**, s. 280.

⁷⁷ **ÇETİNTAŞ**, Recep, « İslam Hukukunda Evlenmeden Doğan Haklar Bakımında Nafaka », İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı 24, 2014, s. 187; **DOĞANAY**, İsmail, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Dâvaları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1961, s. 3-8.

⁷⁸ **ÇETİNTAŞ**, s.190.

4. Türk Hukukunda Nafaka Türleri

TMK’da evlilik birliği sona erdirilmeden önce, evlilik birliğinin sona ermesinin ardından nafaka türünün tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Kanuna yakın kısımlar arasında yardım amacı ile yapılmış olan nafakalara da yer verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda TMK’da düzenlenen nafakalar yardım nafakası ve bakım nafakası olmak üzere iki çeşittir. Bakım nafakası, eşler ve çocuklar açısından düzenlenen nafaka türüdür. Bakım nafakası olarak adlandırılmasının nedeni eşler ve çocuklar arasındaki bakım ve geçindirme yükümlülüğüdür. Dolayısıyla nafakanın verilmiş amacı; eşlerin ve/veya çocukların barınma, eğitim, beslenme, sağlık, giyim gibi ihtiyaçlarının karşılanabilmesinin sağlanmasıdır⁷⁹.

TMK’da düzenlenen bakım nafakaları; yoksulluk nafakası, tedbir nafakası ve iştirak nafakasıdır⁸⁰. Bu nafaka türleri çalışmamız kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiştir. Yardım nafakası ise TMK’nın 364 vd. maddelerinde düzenlenen ve yardıma muhtaç üstsoy-altsoy ile kardeşlerin birbirlerinden talep edebileceği nafakayı belirtmektedir. Bu hısımlar haricinde amca-teyze gibi hısımlar açısından yardım nafakası söz konusu değildir. Yardım nafakasının amacı, yakın hısımların yoksulluğa düşmekten kurtarılmasıdır. Bu nedenle nafaka isteminde bulunan kişinin her türlü ihtiyacının değil zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir⁸¹.

5. Nafaka Alacaklarının Genel Özellikleri

Nafaka alacağının kaynağı aile hukukudur. Bu alacak şahsa bağlı olup kendine özgü özelliklere sahiptir. Nafaka borcu, bir kez ödenmekle sona ermemektedir. Nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısı arasında süreklilik taşıyan bir borç ilişkisi bulunmaktadır. Nafaka konusundaki şartlar geçerliliğini koruduğu sürece bu ilişki devam etmektedir⁸².

⁷⁹ **DOĞAN**, İzzet, « Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası », Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 35, Sayı 1, 2015, s. 60-61. (Kısaltma: İştirak); **BAŞAKLAR**, Emin, Nafaka Davaları, Halklarevi Kültür Vakfı Basımevi, Ankara, 1974, s. 15.

⁸⁰ **ÇİTAK**, Burçak, « Yoksulluk Nafakası », İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 74, Sayı 1, 2016, s. 242, **BOZDAĞ**, Nafaka, s. 29.

⁸¹ **BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007, s. 71. (Kısaltma: Nafaka Davaları); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin T. 23.10.2014, E. 2014/6244, K. 2014/13967 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 30.11.2020).

⁸² **RUHİ**, Nafaka, s. 127; **KOL**, s. 8.

Nafaka alacağının genel özellikleri; kamu düzeniyle ilgili olması, haczedilememesi, üçüncü kişiye devredilememesi, henüz doğmamış nafaka alacağından feragat edilememesi, takas edilememesi, üzerinde rehin tesis edilememesi, miras yoluyla mirasçılara geçmemesi ve hapis cezası uygulanabilmesi olarak ifade edilebilmektedir⁸³.

Kamu düzeni; devletin güvenliği, kamu hizmetlerinin iyi işlemesi, toplumdaki huzurun sağlanması, hukuk ve ahlak kurallarına uyulması ile oluşan düzeni ifade etmektedir⁸⁴. Kamu düzeniyle alakalı kurallar genel anlamda emredici nitelik taşımaktadır. Aile hukuku kurumlarından biri olan nafaka, kamu düzeniyle ilgili görülmektedir. Bu nedenle nafakada karşı tarafın muvafakati aranmaksızın mahkeme tarafından karar verilmektedir⁸⁵. Mahkeme ilamına dayanan nafaka alacaklarının ise haczedilmesi mümkün değildir. Nafakada amaç, muhtaç durumda olan tarafın zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesidir. Nafaka alacaklısının zor durumda kalmaması ve nafakanın getiriliş amacına aykırı düşmemesi için haczedilmezlik söz konusudur. Mahkeme ilamına dayanmayan nafaka alacakları ise 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 83. maddesine göre kısmen haczedilebilmektedir. Kısmen hacizde nafaka alacaklısının kendisi ve ailesi için zorunlu görülen geçim miktarının icra memuru tarafından belirlenmesi ve kalan miktar varsa bu miktarın haczedilmesi beklenmektedir. Ancak kanun koyucu icra memurunun takdir hakkına asgari bir sınırlama öngörmektedir. Bu sınır, nafakanın dörtte birinden az olmamasıdır. Bu şartlar çerçevesinde icra memurunun haczedilecek nafaka miktarını tayin etmesi gerekmektedir⁸⁶.

Nafaka alacağı şahsa bağlı alacaklardandır. Bu nedenle üçüncü kişilere devri mümkün değildir. Nafaka borcunun üçüncü kişiler tarafından ödenmesinde ise herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Şahsa bağlılık borçlu yönünden değil alacaklı yönünden geçerli olmaktadır. Muhtaç durumda görülen alacaklının zorunlu ihtiyaçları gözetilerek nafaka tayin edilmektedir⁸⁷.

Nafaka alacağının devredilmezliği amacını yerine getirebildiği süreyle sınırlandırılmaktadır. Birikmiş nafaka alacakları, alacaklının şahsına bağlı olma

⁸³ **ULUSOY**, Neslihan, Türk Medeni Hukukunda Nafakalar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 6-9.

⁸⁴ **RUHİ**, Nafaka, s. 110.

⁸⁵ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 307.

⁸⁶ **KURU**, Baki, **ARSLAN**, Ramazan, **YILMAZ**, Ejder, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 303.

⁸⁷ **DEMİR**, s. 25.

özelliklerini kaybetmektedirler. Bu nedenle ilgili alacakların devri mümkün hale gelmektedir⁸⁸.

Feragat, talepten kısmen ya da tamamen vazgeçilmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda nafaka alacaklısının da 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 307. maddesine göre nafaka davasından feragat etmesi mümkündür. Ancak nafaka alacaklısının gelecekteki nafaka isteminden feragat ettiğini belirtmesi kabul edilmemektedir⁸⁹. Nafaka alacaklısı ile borçlusu arasında bu konuda yapılan sözleşmeler geçerli kabul edilmemektedir. Yalnızca muaccel hale gelen nafaka alacaklarından feragat edilmesi söz konusu olmaktadır. Feragatin ivazlı olması bu durumu değiştirmemektedir⁹⁰.

Takas, birbirine borçlu olan kişilerin karşılıklı olarak borçlarını ve alacaklarını değiştirerek borcu ortadan kaldırmalarını sağlayan bir kurumdur⁹¹. Takasta kural olarak tarafların rızası aranmamaktadır. Nafakada ise Türk Borçlar Kanunu'nun 144. maddesine göre rıza aranmaktadır. Nafaka alacaklısının rızası olmaksızın nafaka borçlusunun nafaka alacaklısından olan alacağını öne sürerek takas gerçekleştirmesi mümkün değildir. Bu durumun temel sebebi nafaka alacağının şahsa bağlı olmasıdır. Bu kapsamda nafaka alacaklısının nafaka borçlusundan olan nafaka alacağını ona olan borcuyla takas etmesinde ise nafaka borçlusunun rızası aranmamaktadır⁹².

Rehin, alacağın zamanında ödenmemesi durumunda rehin konusu edilen şeyin icra kanalıyla sattırılıp bedeliyle alacağın ödenmesini ifade eden aynı bir haktır⁹³. TMK'nın 954. maddesinde başkasına devredilebilen alacakların rehin edilebileceği düzenlenmektedir. Maddeye göre devredilmesi mümkün olmayan nafaka alacağının rehini de mümkün değildir. Ancak devredilmezlik özelliğini kaybeden nafaka alacaklısının rehini mümkündür⁹⁴.

⁸⁸ GENÇ, Akif, Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 11-12.

⁸⁹ DOLU, Serhat, İştirak Nafakası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 8

⁹⁰ DOLU, s. 8; RUHİ, Nafaka, s. 107.

⁹¹ NOMER, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2020, s. 302 vd.; OĞUZMAN, M. Kemal, ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 570 vd.

⁹² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 353.

⁹³ AYAN, Mehmet, Eşya Hukuku III (Sınırlı Ayni Haklar), Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 161 vd.

⁹⁴ DEMİR, s. 25.

Nafaka alacaklarının şahsa bağılı olmasının bir sonucu da miras yoluyla mirasçılara intikalinin mümkün olmamasıdır. Nafaka alacaklısına özel olarak belirlenen nafakanın bu kişinin ölümünden sonra devam ettirilmesi mümkün değildir. Mirasçıların yalnızca nafaka alacaklısının ölüm anına kadar muaccel olan ve ödenmeyen nafaka alacaklarının tahsilini talep etme hakkı bulunmaktadır⁹⁵. Nafaka borçlusunun ölümü de nafaka alacaklısının ölümü gibi nafaka borcunun ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Ancak nafaka borçlusu ölünceye kadar muaccel olan nafaka borçları terekeye dâhil edilerek mirasçılara geçmektedir⁹⁶.

Mahkeme tarafından nafakaya hükmedilmesi halinde nafaka borçlusunun ilamda yer aldığı şekliyle nafakayı ödeme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Nafaka borçlusunun nafaka ödemekten kaçınması durumunda nafaka alacaklısının şikâyeti ile İcra ve İflas Kanunu'nun 344. maddesi kapsamında hapis cezası uygulanabilmektedir. Bu hapis cezasının ertelenmesi ya da para cezasına çevrilmesi ise mümkün değildir. Ancak tazyik hapsine başlandıktan sonra borcun ilama uygun şekilde ödenmesi halinde nafaka borçlusu tahliye edilmektedir⁹⁷.

İKİNCİ BÖLÜM

⁹⁵ **ÖZTAN**, Aile, s. 1215; **KOL**, s. 14; **ERGENEKON**, Yılmaz, Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1966, s. 92.

⁹⁶ **RUHİ**, Nafaka, s. 131.

⁹⁷ **HAMZAÇEBİ**, Mehmet, « Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası (Düzenleniş Biçimi, Mukayesesi, Uygulamadaki Yeri ve Değeri) », Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 3-4, 2002, s. 45. (Kısaltma: Tedbir); **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 780. (Kısaltma: Nafaka).

III. BOŞANMA DAVALARINDA TEDBİR VE İŞTİRAK NAFAKASI

A. Boşanma Davalarında Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası, bakım nafakasının bir türüdür. Bu nafaka evlilik birliği devam ederken talep edilebileceği gibi evliliğin boşanma ya da ayrılık davasıyla sona ermesi durumunda veya butlan sebebiyle geçersiz olması için açılan davalarda da istenebilmektedir. Eşlerin evlilik birliği henüz sona ermemişken eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi, ailenin geçimine yönelik parasal katkıda bulunmaması veya evliliğin sonlandırılması için açılan dava sırasında eşlerden birinin kişiliği ya da ekonomik durumundan dolayı ailenin huzurunun tehlikeye düşmesi gibi hallerde eşlerin tedbir nafakası talep etme hakları bulunmaktadır⁹⁸.

Evlilik birliğinin ayrılık ya da boşanma davasıyla sona erdirilmesi için yapılan yargılama sürecinde eşler arasındaki maddi sorunların artma ihtimali yüksektir. Bu durumda eşlerin ve müşterek çocukların maddi yönden zarar görmelerinin engellenmesi için tedbir nafakası öngörülmektedir. Bu çerçevede; davanın açılmasından kararın kesinleşmesine kadar geçen süreyle sınırlı olarak, ödeme durumu bulunan eşin ihtiyaç sahibi olan diğer eşe tedbir nafakası ödemesi yükümlülüğü getirilmektedir⁹⁹.

Evliliğin mutlak ya da nisbi butlan ile geçersiz kılınmasına yönelik davalarda geçici tedbir olarak tedbir nafakasının istenmesi mümkündür. Müşterek çocuğun fiilen kendisine bırakıldığı eşin diğer eşten çocuk için tedbir nafakası isteme hakkı bulunmaktadır. Bu konuda hâkimin re'sen de tedbir nafakasına hükmedebileceği kabul edilmektedir. Eşler arasında iştirak nafakası için dava açılmışsa bu dava süresince de çocuk lehine tedbir nafakası istenebilmektedir. Evlat edinilenin acze düşmesi durumunda evlatlığın öz anne babasından nafaka talep etmesi mümkündür¹⁰⁰.

1. Tedbir Nafakasının Tanımı

⁹⁸ TUTUMLU, Mehmet Akif, Boşanma Yargılaması Hukuku, Cilt II, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 1125-1126. (Kısaltma: Boşanma, C. II).

⁹⁹ İNAL, Nihat, Uygulamada Nafaka Davaları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1992, s. 49. (Kısaltma: Nafaka).

¹⁰⁰ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 47.

Arapça kökenli olan tedbir kelimesi sözlük anlamıyla önlem ve hazırlık demektir¹⁰¹. Tedbir nafakası kavramı TMK’da tanımlanmamıştır. TMK’nın 169. maddesinde ise boşanma ya da ayrılık davalarında davanın devamı süresince eşlerin barınması, geçimi, malların yönetimi ve çocukların korunması ile bakımı konusunda hâkim tarafından geçici önlemlerin re’sen alınacağı düzenlenmiştir. Düzenlemede alınması beklenen önlemler sınırlı sayma yöntemiyle ifade edilmeyerek örnekleme yapılmıştır. Bu kapsamda hâkimin maddede sayılanlarla sınırlı kalmayarak eşlerin ve çocukların zarar görmesini engellemeye yönelik önlemler alması beklenmektedir¹⁰². Mahkeme tarafından bu önlemlerin alınmasında sosyal araştırmacı, pedagog ve uzman psikolog gibi kişiler tarafından düzenlenecek raporlardan yararlanılması mümkündür¹⁰³. TMK md. 169 kapsamında alınabilecek geçici önlemlerden biri eş ve çocuk lehine hükmedilebilecek parasal katkı olan tedbir nafakasıdır.

Evlilik birliğinin kurulması ile eşlere yardımlaşma yükümlülüğü getirilmektedir¹⁰⁴. Ayrılık veya boşanma davalarında ise henüz evlilik birliği tam anlamıyla sona erdirilmediği için eşler arasındaki bu yükümlülük devam etmektedir. Ancak dava sürecinde eşler arasında anlaşmazlıklar yaşanması nedeniyle eşlerin bu yükümlülüklerini ihmal ettikleri gözlemlenmektedir. Bu ihmaller nedeniyle eşlerden birinin ekonomik olarak zor durumda kalması mümkündür. Eşlerin aralarındaki uyuşmazlıkları anlaşarak çözmeleri ise dava sürecinde birbirinden ayrılan menfaatleri nedeniyle mümkün olmayabilmektedir. Dava sürecinde eşler genellikle kendi menfaatlerini gözetmeyi tercih etmektedirler¹⁰⁵. Bu nedenle gerek kamu düzenini gerekse eşleri ve çocukları korumak amacıyla kanun koyucu duruma müdahale edecek şekilde TMK’da tedbir nafakasını düzenlemiştir. Ayrılık veya boşanma davasını yürüten hâkimin dava sürecinde maddi olarak zor durumda kalacak olan eş lehine tedbir nafakasına hükmetme zorunluluğu bulunmaktadır¹⁰⁶.

Tedbir nafakası, eşlerin evlilik birliği sürecindeki bakım yükümlülüklerinin bir sonucudur. Ayrılık ya da boşanma davasının açılmasından kararın kesinleşmesine

¹⁰¹ www.sozluk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 18.12.2020).

¹⁰² **KÖSEOĞLU/KOCAĞA**, s. 187; **KURT**, Ekrem, « Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler », Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, 2013, s. 98.

¹⁰³ **ÖZKAN**, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 583.

¹⁰⁴ **GÜRPINAR**, s. 1309.

¹⁰⁵ **AKKAYA**, Tolga, « Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı », Ankara Barosu Dergisi, Sayı 4, 2014, s. 31.

¹⁰⁶ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 284.

kadar olan süreçte tedbir nafakası istenebilmektedir. TMK’da tedbir nafakasının ödeneceği eş açısından ayrıma gidilmemektedir. Kadın erkek eşitliğine dayanılarak ailenin bakım ve geçindirilmesi TMK’nın 186. maddesi kapsamında her iki eşe de yüklenmektedir. Bu nedenle dava sürecinde maddi olarak zor durumda kalacak olan eş lehine şartları mevcutsa nafakaya hükmedilmesi gerekmektedir¹⁰⁷. Özellikle uzun süren davalarda tedbir nafakasının önemi artmaktadır. Genel anlamda tedbir nafakası, dava sonucunda eş lehine hükmedilebilecek olan yoksulluk nafakası ile çocuk lehine hükmedilebilecek olan iştirak nafakasının işlevini dava süresince görmektedir¹⁰⁸.

TMK’da yer alan düzenlemelere göre ayrılık veya boşanma davası sürecinde ayrı yaşayan eş, kendi olanaklarıyla bakım ve maddi geçimini sağlayamıyorsa maddi imkânı bulunan diğer eşin tedbir nafakası ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Tedbir nafakasının miktarı ise nafaka ödemesi beklenen eşin ekonomik durumu ve nafaka ödenecek eşin ihtiyaçları gözetilerek hâkim tarafından belirlenmektedir¹⁰⁹.

2. Tedbir Nafakasının Hukuki Niteliği

Türkiye’de çekişmesiz yargı işlerinin dışında, hukuk mahkemelerindeki iş yükünün büyük bir bölümünün boşanma davaları ve boşanmanın fer’i sonuçlarına ilişkin uyuşmazlıklar ile ilişkili davalardan oluştuğu görülmektedir. Tedbir nafakası da boşanma davasının fer’i niteliğinde bir uyuşmazlık olup, hukuk mahkemelerinin iş yükünün büyük bir bölümünü oluşturmaktadır¹¹⁰. Yukarıda da ifade edildiği üzere tedbir nafakası, hâkim tarafından re’sen hükmedebilecek bir bakım nafakasıdır. Bu nafakaya hâkim, kanunda düzenlenen şartların mevcudiyeti halinde taraf iradelerinden bağımsız olarak hükmedebilmektedir.

Tedbir nafakasına genel anlamda boşanma veya ayrılık davalarında karar verilmektedir. Ancak bu nafakanın evlilik birliği içinde ya da evliliğin sona erme sürecinde talep edilmesi mümkündür. Tarafların boşanma davası ile birlikte talepte bulundukları tedbir nafakası istemi, mahkeme tarafından bu davanın eki niteliğinde görülmektedir. Bu nedenle ayrıca vekâlet ücretine hükmedilmemektedir. Ancak,

¹⁰⁷ FEYZİOĞLU, s. 356.

¹⁰⁸ KURT, s. 97 vd.

¹⁰⁹ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 284.

¹¹⁰ AKKAYA, s.33.

boşanma davası devam ederken karşılık bir dava açılarak tedbir nafakası talep edilirse, bağımsız nitelikteki bu dava açısından ayrıca vekâlet ücretine karar verilmektedir¹¹¹.

TMK'nın 195. maddesine göre eşler, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlali veya uyuşmazlık durumunda tek başlarına ya da birlikte hâkime başvurabilmekte, bu konuda gerekli önlemlerin alınması istenebilmektedir. Bu düzenlemede amaç, aile kurumunun korunmasıdır¹¹².

Maddenin uygulanabilirliği için eşlerin resmi nikâhla evlenmiş olmaları gerekmekte olup dini nikâh ya da fiili beraberlik durumunda madde kapsamında tedbir nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir¹¹³.

Hâkim, evlilik birliği kapsamında yükümlülüklerini yerine getirmeyen eşi ya da eşleri uyarabilmektedir. Bu uyarıdaki amaç, evlilik birliğinin devamının sağlanabilmesidir. Bu uyarı dâhilinde hâkim, ilgili eşe makul bir süre vererek yükümlülüklerini yerine getirmesini beklemektedir. Sürenin eş açısından faydasız olacağı kanaatinde olunması durumunda ise süre verilmeksizin TMK'nın 195/3 maddesinde yer alan koruma tedbirlerine hükmedilmesi mümkündür¹¹⁴.

Davada ispat yükü davalı üzerindedir. Davalının evlilik birliği nedeniyle üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirdiğini ispatlaması gerekmektedir. Aksi takdirde tedbir nafakasına hükmedilmektedir. Koşulların değişmesi durumunda ise TMK'nın 200. maddesi kapsamında nafakada değişiklik yapılması ya da nafakanın kaldırılması mümkündür¹¹⁵.

TMK 196. madde kapsamında ödenmesi gereken tedbir nafakası miktarını somut olayın özelliklerine göre hakkaniyet ilkesi doğrultusunda hâkim belirlemektedir. Hâkimin tedbir nafakasına hükmetmesi durumunda nafaka, kural olarak dava tarihi itibarıyla başlatılmaktadır. TMK 196/3 maddesine göre ise dava tarihinden geriye doğru bir yıl süreyle sınırlı olarak da nafaka talep edilebilmektedir.

¹¹¹ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 39.

¹¹² Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 13.04.2004, E. 2004/3682, K. 2004/3631 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 20.12.2020).

¹¹³ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 30.09.2004, E. 2004/10446, K. 2004/10215 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 20.12.2020).

¹¹⁴ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 132, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 10.07.2013, E. 2013/13421, K. 2013/19657 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 20.12.2020).

¹¹⁵ BULUT, Nafaka Davaları, s. 78.

Evlilik birliğin kurulmasıyla eşler birlikte yaşamaya başlamaktadırlar. Ancak bazı hallerde eşlerin ayrı yaşamaları mümkündür. TMK'nın 197. maddesinde ortak yaşamın eşlerden birinin ekonomik güvenliğini, kişiliğini ya da ailenin huzurunu ciddi olarak tehlikeye düşürmesi durumunda eşlerin ayrı yaşama hakkına sahip oldukları düzenlenmektedir. Maddede sayılan durumlardan herhangi birinin mevcut olması yeterli görülmektedir. Ayrı yaşama kararı, hâkim tarafından verilmektedir¹¹⁶. Hâkim bu kararı verirken ayrı yaşam için haklı sebebin bulunup bulunmadığını somut olayın özelliklerine göre değerlendirmektedir. Örneğin Yargıtay, eşlerden birinin diğer eşin ailesiyle uzun süre görüştürmemesini haklı sebep olarak kabul etmektedir¹¹⁷.

Ayrı yaşama karar verilmesi durumunda TMK'nın 197/2 maddesine göre talep mevcutsa hâkim, diğer eşin maddi yardımda bulunmasına karar verebilmektedir. Bu maddi yardım ise niteliği itibariyle tedbir nafakasıdır. Bu tedbir nafakası davanın açılış tarihi itibariyle geçerli olmaktadır. Ancak bu madde kapsamında tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için talepte bulunan eşin ayrı yaşamakta haklı olduğunu kanıtlaması beklenmektedir. Aksi takdirde tedbir nafakasına hükmedilmemektedir¹¹⁸.

Evlilik, mutlak butlan ve nisbi butlan ile sona erdirilebilmektedir. Butlanda evliliğin baştan itibaren geçerli olmaması durumu söz konusudur. Evliliğin butlan nedeniyle sona erdirilmesine hâkim karar vermektedir. Mutlak butlanda süre kısıtlaması olmayıp evliliğin sonlandırılması her zaman talep edilebilmektedir. Nisbi butlanda ise TMK'nın 152. maddesinde 6 ay ve 1 yıl olmak üzere hak düşürücü süreler belirtilmektedir. Butlan nedeniyle açılan davalarda dava süresince tedbir nafakasına hükmedilmesi mümkündür. Dava kesinleşene kadar nafakanın ödenmesine devam edilebilmektedir¹¹⁹.

Tedbir nafakasının talep edilebileceği son durum boşanma veya ayrılık davalarıdır. Boşanma ve ayrılık davalarında eşler arasındaki aile birliği zayıfladığından evlilik birliğinin getirdiği yükümlülükler ihmal edilmeye başlanmaktadır. Bu nedenle TMK'nın 169. maddesinde bu davalarda dava süresince hâkim tarafından talep olmasa dahi eşlerin barınmasına, geçimine, çocukların

¹¹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 08.03.2002, E. 2002/2066, K. 2002/3219 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020).

¹¹⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 09.03.2004, E. 2004/1523, K. 2004/1873 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020).

¹¹⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 10.11.2005, E. 2005/11710, K. 2005/11404 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020).

¹¹⁹ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 635.

bakımına vs. yönelik tedbirlerin alınması beklenmektedir. Bu tedbirlerden biri geçici nitelik taşıyan tedbir nafakası olmaktadır. Bu nafakanın ödenme sebebi, yargılama süresince maddi açıdan zor durumda kalacak eşin başkalarının yardımına muhtaç olmasının önlenmesidir. Buradaki tedbir nafakası da dava tarihinden itibaren verilmektedir¹²⁰. Ödeme miktarını hâkim, eşlerin gelirlerini ve malvarlıklarını değerlendirerek belirlemektedir. Yargıtay, nafaka talep eden eşin gelirinin bulunmasını nafaka ret sebebi olarak doğrudan kabul etmemektedir. Her iki eşin de gelirleri belirlendikten sonra nafaka talep eden eşin maddi gelirinin yeterli olduğuna kanaat getirilmesi halinde nafakaya hükmedilmemesi gerektiğini belirtmektedir¹²¹. Kanaatimizce Yargıtay uygulaması yerindedir. Aksi takdirde bir eş lehine diğer eşin mağduriyeti söz konusu olabilecektir.

Boşanma davası sürecinde istenebilecek tedbir nafakasında kusur önem taşımamaktadır. Kanun koyucunun bu yönde bir şartı bulunmamaktadır. Tedbir nafakasına dayanak oluşturan TMK'nın 169. maddesinde bu konuda kasıtlı bir susma söz konusudur. Bu kapsamda tedbir nafakası talep eden taraf tam kusurlu olsa dahi bu nafakaya hükmedilebilmektedir¹²². Kusurun belirlenmesi uzun zaman almaktadır ve tedbir nafakası geçici önlem niteliğindedir¹²³. Bu kapsamda kanaatimizce kanun koyucunun yaklaşımı yerindedir. Yargılama sürecinde tarafların menfaatlerinin korunması beklenmektedir. Ancak Yargıtay'ın bu konuda karşıt görüşleri bulunmaktadır. Örneğin bir kararda başka erkeklerle ilişki kuran kadına yönelik olarak boşanma davasında tedbir nafakasına hükmedilmesi yerinde görülmemiştir. Gerekçe olarak ise bu kadının kusurlu olmasına değinilmiştir¹²⁴. Kanaatimizce bu karar, Yargıtay'ın eşler arasındaki sadakat kuralına olan özenini göstermektedir. Son yıllarda verilen kararlarda ise bu görüşten uzaklaşıldığı görülmektedir¹²⁵. Yargılama sırasında

¹²⁰ KALELİ/YALÇINKAYA, s. 1549.

¹²¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 21.02.2007, E. 2006/14738, K. 2007/2473 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020).

¹²² GEDİKLİ, Halük, Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici ve Tedbir Önlemler ve Tedbir Nafakası, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 63; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 02.11.2011, E. 2011/2-533, K. 2011/670 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 21.05.2012, E. 2011/17190, K. 2012/13456 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 22.12.2020).

¹²³ KURT, s. 97 vd.

¹²⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 07.04.2005, E. 2005/3611, K. 2005/5595 sayılı kararı (DOĞAN, İştirak, s. 64).

¹²⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 18.04.2018, E. 2017/2-1578, K. 2018/791 sayılı kararı: Boşanma, ayrılık ya da evlenmenin iptali davası açılmış olsa bile eşler arasındaki evlilik birliği devam ettiğinden, eşler TMK m. 185/II gereğince birbirlerine sadık kalmakla yükümlüdür. Bu nedenle, eşlerden birinin, evlilik birliğinin devam etmesine rağmen, bir başkasıyla birlikte yaşaması eşler

eşlerden birinin ya da her ikisinin nafaka talebinden feragat etmeleri söz konusu ise tedbir nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir.

Tedbir nafakasına eşler haricinde çocuklara yönelik olarak da hükmedilebilmektedir. Bu durumun sebebi eşlerin müşterek çocuklarının bakımı konusunda birlikte özen gösterme yükümlülüğüne sahip bulunmalarıdır. TMK'nın 327. maddesinde bu husus açıklanmaktadır. Velayet kendisinde olmayan tarafın bu yükümlülüğü çocuğun ergin olmasına kadar devam etmektedir¹²⁶. Ergin çocuklarda ise eğitim konusunda anne babanın bu yükümlülüğü devam etmektedir.

Boşanma ve ayrılık davalarında çocuğun fiilen kendisine bırakıldığı eşin diğer eşten çocuk için tedbir nafakası talep etme hakkı bulunmaktadır. Talep olmaması durumunda hâkim tarafından re'sen de çocuk lehine tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir. Eşlerin boşanma ve ayrılık davalarından bağımsız olarak açtıkları iştirak nafakası davasında da dava süresince tedbir nafakası takdir edilebilmektedir. Nafaka talebi, velayet anne ya da babaya bırakılmayıp vasi veya kayyım tayin edilmişse bu vasi veya kayyım tarafından anne babaya yönelik olarak da yapılabilir. Nafaka miktarında ise çocuğun ihtiyaçları ile anne babanın gelirleri gözetilmektedir¹²⁷.

Evlat edinmede sonradan kurulan bir soy bağı söz konusu olmaktadır. Evlatlık lehine de müşterek çocukta olduğu gibi tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir. Bu konuda nafaka ödeme yükümlülüğü evlat edinene ait olmaktadır¹²⁸.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 5. maddesinde ailenin geçimini sağlayan veya bu geçime katkı sağlayan eşin diğer eşe şiddet uygulaması durumunda TMK hükümlerine göre hâkim, başkaca nafaka almayan şiddet mağduru eş lehine tedbir nafakasına hükmedebilmektedir. Bu

arasındaki sadakat yükümlülüğüne aykırılık oluşturur ve başkasıyla birlikte yaşayan eşin kusurlu sayılmasına neden olur. Bununla birlikte, tedbir nafakasına hükmedilmesi bakımından kusur herhangi bir rol oynamadığından, diğer koşullar da varsa başkasıyla birlikte yaşayan kusurlu eş lehine de tedbir nafakasına hükmedilmesine bir engel yoktur.⁶⁹ Ancak eşin birlikte yaşadığı kişi, onun geçimine ekonomik yönden katkı sağlıyorsa, bu nedenle eşin, diğer eşin parasal katkısına olan gereksinimi ortadan kalkmışsa, birlikte yaşama taraflar arasında aynı zamanda ekonomik bir birlik olarak değerlendirilebiliyor; diğer bir deyişle vasıflı bir birlikte yaşamadan söz ediliyorsa, bu durumda başkasıyla birlikte yaşayan eş lehine tedbir nafakasına hükmedilemez veya hükmedilmiş ise de söz konusu nafaka tamamen kaldırılabilir. (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 23.12.2020).

¹²⁶ ÖZTÜRK, Necla, « Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler », İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2017, s. 28.

¹²⁷ BOZAN, s. 32-33.

¹²⁸ BOZAN, s. 33-34.

konuda şiddet mağduru eşin talebi aranmamaktadır¹²⁹. Kanunun 18. maddesinde nafakanın şiddet mağdurunu koruma amacına yönelik olduğu açıklanmaktadır. Bu Kanun kapsamında verilen nafaka kararı, alacaklısı ile borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne re'sen gönderilmektedir. Nafaka yükümlüsünün Sosyal Güvenlik Kurumuyla bağlantılı olması halinde nafaka alacaklısının başvurusu aranmaksızın borçlunun aylık maaş veya ücretinden icra müdürlüğü tarafından nafaka tahsil edilmektedir¹³⁰.

3. Tedbir Nafakasının Süresi

Tedbir nafakasının başlangıcı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre tedbir nafakası, dava tarihi itibarıyla başlamaktadır¹³¹. Başka bir görüş, tedbir nafakasının talep tarihi itibarıyla başlatılması gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşün savunucuları dava tarihinden sonraki bir tarihte talepte bulunulması halinde istenilenden fazlasına hükmedilmemesi gerekliliğinden hareket etmektedirler¹³². Diğer bir görüş ise tedbir nafakasının başlangıcını kural olarak dava tarihi saymakla beraber bu konunun hâkimin takdirine bırakılması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre hâkim, somut olayın özelliğine göre tedbir nafakasının başlangıç zamanını tayin etmektedir¹³³. Yargıtay, tedbir nafakasının başlangıç zamanı olarak dava tarihini kabul etmektedir¹³⁴. Bu bağlamda tedbir nafakasına yönelik verilen karar, geçmişe etkili olarak uygulanmaktadır.

Uygulamada, tedbir nafakasında talep tarihi önem taşımamaktadır. Bu nafaka her an doğup işleyebilmektedir. Bu kapsamda dava başlangıcında tedbir nafakası talep

¹²⁹ **BADUR**, Emel, « Kadının Şiddet Nedeniyle Uğradığı Zararların Tazmini ve Nafaka », Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2018, s. 23-24; **SARAÇOĞLU**, Simge, « 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa Kapsamında Tedbir Nafakasına Hükmedilmesinin Koşulları », İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2016, s.477. .

¹³⁰ **ÖZTÜRK**, s. 6; **SARAÇOĞLU**, s. 487-488.

¹³¹ **RUHİ**, Nafaka Hukuku, s. 50. **BADUR**, s.25.

¹³² **KALELİ/YALÇINKAYA**, s. 1555.

¹³³ **ÖZTAN**, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 453. (Kısaltma: Temel Kavramlar); **ÖZÜĞÜR**, Boşanma, s. 860; **BAYRAM**, Aziz Erman, « Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Tedbir Nafakasına Dair 25.10.2018 Tarihli ve 2017/2-1891 Esas, 2018/1517 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi », Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 144, 2019, s. 241.

¹³⁴ Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun T. 28.11.1956, E. 1956/15, K. 1956/15 sayılı kararı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 25.10.2018, E. 2017/2-1891, K. 2018/1577 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 23.12.2020).

etmeyen tarafın sonrasında talep etmesi mümkündür. Tedbir nafakasının bağımsız bir dava olarak talep edilmesi de mümkündür¹³⁵.

Tedbir nafakasının sona erme zamanı kural olarak davaların kesinleştiği tarihtir. Bunun sebebi tedbir nafakasının dava süresince verilen geçici nitelikte bir nafaka olmasıdır. Ancak ayrılık davalarında ya da boşanma davası sonucunda ayrılığa karar verilmesi halinde nafaka, mahkemenin ayrılık için kararlaştırdığı sürenin bitimi ile sona ermektedir¹³⁶.

TMK'nın 200. maddesine göre şartlar değiştiği takdirde taraflardan birinin istemi ile hâkim tarafından tedbir nafakasının sonlandırılması mümkündür. Çocuk lehine hükmedilen tedbir nafakası çocuğun ergin olmasıyla sona ermektedir¹³⁷.

Evlilik birliğinin eşlere yüklediği yükümlülöklere aykırı davranılması durumunda evlilik birliğinin kurulmasından itibaren her zaman tedbir nafakası için dava açılması ve talepte bulunulması mümkündür. Bu konuda kanun koyucu süre kısıtlaması öngörmemektedir.

Tedbir nafakası davasında görevli mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemeleri tarafından karar verilmektedir. Uygulamada bu nafakaya genel olarak boşanma ve ayrılık davalarında hükmedildiği gözetildiğinde bu mahkemelerin görevli olduğu söylenebilmektedir. Bu mahkemeler aynı zamanda yetkili görölmektedir. Bağımsız olarak açılacak tedbir nafakası davalarında ise TMK'nın 168. maddesi kapsamında eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi ya da eşlerin son altı ay birlikte oturdukları yer mahkemesi yetkili görölmektedir. Davacının bu mahkemeler açısından seçimlik yetkisi bulunmaktadır.

TMK'nın 6. maddesi ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 190. maddesine göre aksine bir hüküm mevcut değilse iddia eden tarafın ispat yükümlölüğü bulunmaktadır. Bu genel kural tedbir nafakasında da uygulanmaktadır¹³⁸.

¹³⁵ DOĞAN, İştirak, s. 65.

¹³⁶ ŞİMŞEK, Mustafa, Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 32.

¹³⁷ KÖSE, Eylül Can, « TMK'nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hâkimin Alacağı Önlemler », Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 30, Sayı 133, 2017, s. 365.

¹³⁸ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 51.

4. Tedbir Nafakasının Miktarı ve Ödenmesi

Tedbir nafakasının miktarı, somut olaya göre hâkim tarafından belirlenmektedir. Hâkim, tedbir nafakasının miktarını belirlerken tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını araştırmaktadır. Uygulamada bu araştırma kararı, davanın açılmasının ardından verilen tensip kararı ile sağlanmaktadır. Bu karar kolluk güçleri tarafından yerine getirilmektedir¹³⁹. Sosyal ve ekonomik durum tespitinde eşlerin barınma, yeme, giyinme, eğitim, sağlık gibi zorunlu ihtiyaçları gözetilmektedir. Bu belirleme yapıldıktan sonra hâkim, günün şartlarını da dikkate alarak hakkaniyet ilkesine göre tedbir nafakası miktarını takdir etmektedir¹⁴⁰.

Tedbir nafakası miktarı belirlenirken bilirkişi incelemesine gidilmeyerek hâkim tarafından takdir edilmesi beklenmektedir. Hâkimin bu kapsamda tarafların iddia ve delillerini, adlarına kayıtlı taşınır ve taşınmaz malları, banka hesaplarını vs. incelemek için ilgili sicil ve tescil müdürlüklerine ya da bankalara yazı yazarak bilgi edinmesi mümkündür¹⁴¹.

Tedbir nafakasının miktarı belirlenirken eşlerin gelirleri ve evlilik birliğine yönelik katkıları birlikte değerlendirilmektedir. Bu kapsamda hangi eşin ne miktarda nafaka ödemesi gerektiği belirlenmektedir¹⁴². Eş akıl hastası, hükümlü, işsiz vs. ise bu durumda paraya çevrilecek malvarlığı ya da gelir durumu incelenmektedir. Bu değerlendirmede nafaka verebilecek durumda görülürlerse bu kişilerin de nafaka borçlusu olarak belirlenmesi mümkündür¹⁴³.

Nafaka miktarının belirlenmesinde hâkim tarafından; tarafların ihtiyaçları, nafaka borçlusunun çalışma ve gelir durumu, yaşam standartları, müşterek çocuğun eğitimi ve ihtiyaçları vs. değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmede eşlerin cinsiyetleri önem taşımamaktadır. Miktar tayininde nafaka borçlusunun gelirinin az olması ya da nafaka alacaklısının gelir sahibi olması hususları dikkate alınmaktadır¹⁴⁴.

¹³⁹ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 64.

¹⁴⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 11.10.2004, E. 2004/11937, K. 2004/10756 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 24.12.2020).

¹⁴¹ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 34; ÖZMUMCU, Seda, « Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi », Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2016, s. 146.

¹⁴² TUTUMLU, Boşanma, C. I, s. 415.

¹⁴³ DOĞAN, İştirak, s. 65.

¹⁴⁴ ÖZTAN, Aile, s. 751-753. KÖSE, s.360.

Nafaka miktarı konusunda objektif kıstasların bulunmaması, uygulamada mahkemelerin aynı konuda farklı miktar belirlemesine neden olmaktadır. Bu nedenle doktrinde uygulamada birlik sağlanması için nafaka miktarı konusunda objektif kıstaslar getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁴⁵.

Hâkim tedbir nafakasının miktarını belirlerken hem nafaka yükümlüsünün hem de nafaka alacaklısının ekonomik gücünü dikkate almaktadır. Eşlerden birinin hiç geliri yokken diğerinin asgarî geçim düzeyi civarında geliri mevcutsa hâkim tarafından az da olsa tedbir nafakasına hükmedilmesi mümkündür. Ancak bu belirlemede her iki tarafın da ekonomik anlamda zor durumda kalmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Tedbir nafakası alacaklısının bakmakla yükümlü olduğu ergin olmayan çocukların durumu da tedbir nafakasında değerlendirilmektedir¹⁴⁶. Bu bakımdan tedbir nafakasının belirlenmesinde re'sen araştırma ilkesinin uygulanması önemli bir husustur¹⁴⁷.

Tarafların zorunlu ihtiyaçlarının belirlenmesi bazı durumlarda zor olabilmektedir. Bu durumda hâkim, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 83. maddesinden yararlanabilmektedir. Maddede haczedilebilecek azami miktar oranı tespit edilmiştir. Bu kapsamda nafaka borçlusunun geçinmesi için öngörülen asgari miktar düşüldükten sonra geriye kalan gelirin dörtte birinden az olmamak kaydıyla tedbir nafakasının takdir edilmesi mümkündür. Uygulamada bu durum özellikle tedbir nafakasına yönelik maaş hacizlerinde görülmektedir¹⁴⁸.

Eşlerin en son birlikte yaşadıkları dönemde sahip oldukları yaşam standartları, tedbir nafakasının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır. Yargılama süresince eşlerin menfaatlerinin ne ölçüde korunması gerektiği konusunda yaşam standardı unsuru yol gösterici nitelik taşımaktadır. Eşler dava açılmadan önce uzun süre ayrı yaşamışlarsa bu durumda daha iyi yaşam standardında yaşayan eşin yaşam standardı dikkate alınmaktadır. Bu konudaki temel gösterge ise eşlerin ekonomik güçleri olmaktadır. Eşlerden ikisinin de çalışması durumunda bu hesabın yapılması daha kolaydır. Ancak eşlerden birinin çalışması halinde diğerinin ev işlerinde yaptığı katkının hesaplamada

¹⁴⁵ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 65.

¹⁴⁶ BAYRAM, s. 237-238.

¹⁴⁷ ÖZMUMCU, s.146.

¹⁴⁸ BAYRAM, s. 238.

değerlendirilmesi beklenmektedir. İstisnâî durumlarda eşlerin önceki yaşam standartlarının üzerinde bir nafakaya hükmedilmesi de mümkündür¹⁴⁹.

Tedbir nafakası belirlenirken eşlerin net gelirlerinin hesaplanması beklenmektedir. Bu hesaplamada maaş ya da ücretin yanı sıra bahşiş, ikramiye, yolluk, kâr payı gibi hususlar da değerlendirilmektedir. Fazla mesai ücretleri de bu kapsamda ele alınmaktadır. Sabit bir geliri olmayan serbest meslek çalışanı eşlerde kural olarak son üç yılın gelir ortalaması belirlenerek net gelir hesaplaması yapılmaktadır. Net gelirin hesaplanmasında gönüllü ödemeler ya da yardım nafakaları dikkate alınmamaktadır. Gelirin kasıtlı ve kötü niyetli şekilde azaltılmak istenmesi halinde hâkim bu durumu göz önünde bulundurarak miktar belirlemesine gitmektedir¹⁵⁰.

Eşlerin ekonomik güçlerinin belirlenmesinde yalnızca maaş ya da ücretleri değil, malvarlığı getirileri de hesaplanmaktadır. Bu kapsamda kira, faiz, kâr payı gibi getiriler de tedbir nafakasının belirlenmesinde hâkim tarafından değerlendirilmektedir. Duruma göre getirisi olmayan malvarlıklarının muhtemel getirileri de hesaba katılabilmektedir. Örneğin boş duran arsanın emsal kirası gelir hesaplanmasında dikkate alınabilmektedir. Ancak eşler tarafından kullanılan malvarlıklarının getirileri hesaplanmamaktadır¹⁵¹.

Eşlere yönelik olarak ödenmesi beklenen tedbir nafakasının belirlenmesinde ergin olmayan çocuklara ödenecek nafakaların önceliği bulunmaktadır. Burada çocuğun yüksek yararı ilkesi söz konusu olmaktadır. Ancak ergin olup eğitime devam eden çocuğa ödenmesi gereken nafakaların eşe ödenmesi gereken nafakalara önceliği mevcut değildir. Önceki eşe ödenen nafaka ile hâlihazırdaki eşe ödenmesi beklenen nafaka arasında ise öncelik ilişkisi bulunmamaktadır¹⁵².

Boşanma veya ayrılık davalarında eşler birbirlerine ve çocuklarına yönelik bakım borcunu tedbir nafakasına gerek kalmaksızın yerine getiriyorsa bu durumda nafakaya hükmedilmesi yersizdir. Nafakanın amacı taraflarca gerçekleştirilmiş olmaktadır. Ancak başlangıçta yerine getirilen yükümlülükler sonrasında ihmal edilmeye başlanıyorsa bu tarihten itibaren tedbir nafakası talebinde bulunulması

¹⁴⁹ BAYRAM, s. 238.

¹⁵⁰ ÖZTAN, Aile, s. 751.

¹⁵¹ BAYRAM, s. 230-231.

¹⁵² BAYRAM, s. 231.

mümkündür. Mahkeme tarafından bu tarih itibariyle tedbir nafakası hükmedilmesi gerekmektedir¹⁵³.

Taraflar kendi aralarında yapacakları sözleşme ile tedbir nafakasının miktarını belirleyebilmektedirler. Sözleşmede belirlenen miktar konusunda iki taraf da hemfikir olduğu için hâkim bu miktarı nafaka miktarı olarak belirleyebilmektedir. Bu durumda hâkimin miktarda değişikliğe gitmemesi beklenmektedir.

Nafakaya ilişkin ilâmlar kesin hüküm teşkil etmediğinden mahkeme tarafından tedbir nafakasına karar verildikten sonra nafaka miktarının değişen durum ve koşullara göre artırılması ya da azaltılması mümkündür¹⁵⁴. Ancak nafakanın artırılması ya da azaltılması için dava açılması gerekmektedir. Bu dava sonucunda verilen karar da dava tarihi itibariyle uygulanmakta ve geçmişe yürütülmektedir. Burada faiz konusunda farklı bir durum söz konusu olmaktadır. Faizlerin geçmişe yürütülmesi uygulamada kabul edilmemektedir. Bu nedenle tedbir nafakasının artırımı ya da azaltılması için açılmış bulunan davada faiz istemi mevcutsa faizin başlangıç tarihi karar tarihi olarak uygulanmaktadır¹⁵⁵.

Nafaka artırım davalarında davanın açılma tarihi itibariyle tarafların ekonomik durumları ve ihtiyaçları değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme neticesinde ciddi bir değişiklik tespit edilememesi halinde yıllık ÜFE (Üretici Fiyat Endeksi) artış oranı dikkate alınmaktadır. ÜFE artış oranı kapsamında nafaka miktarı yeniden belirlenmektedir. Yargıtay da kararlarında bu uygulamayı benimsemektedir¹⁵⁶. Hâkimin nafaka alacaklısını sürekli artırım davasıyla muhatap etmeme adına uygulamada süreklilik sağlamak için başlangıçtaki nafaka belirlemesinde ÜFE oranında her yıl artırım yapılmasını kararlaştırması mümkündür. Kanaatimizce de bu uygulama hem nafaka alacaklısını hem de yargı makamlarını dava yükünden kurtarmaktadır¹⁵⁷.

TMK'da tedbir nafakasının ödenme şekli konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda takdir hâkime aittir. Hâkim, tedbir nafakasının ödenme biçimi aylık olarak ya da toptan ödenmesine karar verebilmektedir. Temel ödeme şekli

¹⁵³ BULUT, Nafaka Davaları, s. 74.

¹⁵⁴ TEKİNAY, s. 252.

¹⁵⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 21.12.2006, E. 2006/11710, K. 2006/18173 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 25.12.2020).

¹⁵⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 07.10.2004, E. 2004/11065, K. 2004/10658 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 25.12.2020).

¹⁵⁷ BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 128.

ise peşin ödeme olmaktadır. Türk Lirası cinsinden belirlenen tedbir nafakasının yine Türk Lirası cinsinden ödenmesi beklenmektedir. Yabancı para cinsinden ödenmesine hükmedilememektedir. Ancak bu durumun istisnası bulunmaktadır. Taraflar kendi aralarında anlaşma yaparak tedbir nafakasının yabancı para şeklinde ödenmesini kararlaştırmışlarsa bu durumda yabancı para cinsinden ödenmesi mümkündür. Nafakanın yabancı para cinsinden ödenmesinin kararlaştırıldığı durumlarda Yargıtay değişen döviz kuruna karşı nafaka borçlusunu ya da alacaklısını korumamaktadır. Yabancı paranın değerinin ani yükseliş ya da azalışı halinde Yargıtay, bu paranın Türk Lirasında uyarlanmasını kabul etmemektedir. Bu konuda tarafların sözleşmedeki iradelerine öncelik tanımaktadır. Yabancı para cinsinden ödenmesi istenildiği takdirde amacın nafaka alacaklısının güvence altına alınması ve nafakanın korunması olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda değişen döviz kuruna karşı ekonomik olarak tedbir nafakasını ödemede zorlanan nafaka borçlusunu korumak için Türk Lirasına uyarlama gerçekleştirmemektedir¹⁵⁸.

5. Tedbir Nafakasının Sona Ermesi

Tedbir nafakası, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan biridir. Bu kapsamda eşlerden birinin ya da hakkında nafakaya hükmedilen müşterek çocuğun ölmesi durumunda tedbir nafakası sona ermektedir¹⁵⁹.

TMK'da kişiliğin sona ermesi hallerinin ölüm gibi sonuçlar doğurduğu düzenlenmektedir. Bu kapsamda TMK'nın 31. maddesinde yer alan ölüm karinesi kapsamında kaybolan kişi ölmüş kabul edilmektedir. TMK'nın 32. maddesinde düzenlenen gaiplik durumunda mahkeme kararıyla gaipliğine hükmedilmesi halinde hâkimin bildirimiyle kişi ölüm kütüğüne işlenmektedir. Bu kapsamda gaiplik kararı verilen kişi de ölmüş kabul edilmektedir. Bu durumlarda tedbir nafakası son bulmaktadır. Ancak ölümden, ölüm karinesiyle kaybolma halinden ya da gaiplik kararından önce kesinleşen tedbir nafakası borçları ve alacakları mevcutsa bu borç ve

¹⁵⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 13.02.1991, E. 1991/2-21, K. 1991/68 sayılı kararı: "bilgilendirilme" ve "yeterli süre verilmesi" imkânlarını içermesi ve her halükarda yaptırımdan önce kişinin savunmasının alınması bir topluluk kuralı haline getirilmiştir. Savunma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Söz konusu maddeye göre, "Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." Ancak, savunma hakkına ilişkin anayasal ifade yetersiz olup bu hakkın korunmasına ilişkin tam bir güvence sağlamamaktadır (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 25.12.2020).

¹⁵⁹ GENÇCAN, Tazminat, s. 874.

alacaklar terekeye dâhil edilebileceği için son bulmamakta ve mirasçılara geçmektedir¹⁶⁰.

Evlilik birliğinin devamı sırasında eşlerden biri ortak hayatın ekonomik güvenliği, kişiliği ya da ailenin huzurunun ciddi şekilde tehlikeye düşürdüğünü belirterek hâkimden ayrı yaşamayı talep edebilmekte ve bu durumda tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir. Bu tedbir nafakası, ayrı yaşamayı talep eden eşin ayrı yaşamakta haklı olduğu süre boyunca devam etmektedir. Haklı sebep ortadan kalkarsa tedbir nafakasının kaldırılması için mahkemeye müracaat edilebilmektedir¹⁶¹.

Boşanma, ayrılık ya da butlan davası sırasında tedbir nafakasına hükmedilmesi durumunda bu nafaka, davanın kesinleşmesi ile kendiliğinden sona ermektedir¹⁶². Davadan feragat söz konusu olduğunda tedbir nafakası davadan feragat tarihinden itibaren son bulmaktadır. Feragat kesin hükmün sonuçlarını doğurduğu için kararın kesinleştiği tarih beklenmemektedir. Feragat beyanının mahkemeye ulaştığı tarih dikkate alınmaktadır¹⁶³. Aynı durum dava sırasında hükmedilen tedbir nafakasından yargılamanın devamında feragat edilmesi halinde de söz konusu olmaktadır. Feragat tarihinden itibaren nafaka kendiliğinden ortadan kalkmaktadır¹⁶⁴. Yargıtay tedbir nafakası isteminden feragat edenin daha sonra yeniden tedbir nafakası talebinde bulunmasını kabul etmektedir. Bu yaklaşımın gerekçesi ise eşler arasında ve çocuklara yönelik olan bakım yükümlülüğünün sürekliliğidir¹⁶⁵. Kanaatimizce bu görüş yerindedir. Değişen şartlar yeniden nafaka ihtiyacı doğurabilmektedir. Bu durumda feragat eden tarafın mağdur edilmemesi önem taşımaktadır. Dava açılmadan önce eşlerin tedbir nafakasından feragat etmeleri ise hukuki sonuç doğurmamaktadır. Bu feragat beyanının sözlü ya da yazılı olması arasında fark yoktur. Bunun sebebi ortada henüz tedbir nafakası hakkının mevcut olmamasıdır. Mevcut olmayan bir haktan feragat kabul edilmemektedir. Bu nedenle dava açılmadan önce eşler tedbir nafakasından feragat etse de dava sırasında tedbir nafakasına hükmedilmesi

¹⁶⁰ **AKINTÜRK**, Turgut, **AKİPEK**, Jale G., **KARAMAN**, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku 1. Cilt, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2020, s. 250 vd.

¹⁶¹ **ÖZÜĞÜR**, Boşanma, s. 861.

¹⁶² **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Aile Mahkemesi Davaları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 695. (Kısaltma: Aile).

¹⁶³ **ERGÜN**, s. 700.

¹⁶⁴ **İNAN**, Esra Günay, Aile Hukukunda Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 126.

¹⁶⁵ **ATAR**, Eray Aksın, « Nafakadan Feragat », Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s. 255.

mümkündür¹⁶⁶. Davanın reddi söz konusu ise ret kararının kesinleşmesiyle birlikte tedbir nafakası kendiliğinden sona ermektedir¹⁶⁷.

Tedbir nafakası yargılama sona erip hüküm kesinleşmedikçe ortadan kaldırılamamaktadır. Ancak tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelebilecek değişiklik sebebiyle hâkim kararıyla nafakanın kaldırılması mümkündür. Örneğin nafaka alacaklısına büyük bir miras kalması gibi. Bu durumu nafaka borçlusunun ispat etmesi ya da nafaka alacaklısının değişikliği kabul etmesi halinde tedbir nafakası kaldırılabilir¹⁶⁸.

Eşlerin yargılama sırasında birbirleriyle barışarak davaya son vermeleri ya da ayrı yaşamayı bırakmaları durumunda tedbir nafakası barışma tarihinden itibaren kaldırılmaktadır. Müşterek çocuğa ya da evlatlığa bağlanan nafaka ise TMK'nın 328. maddesine göre çocuk reşit olduğunda sona ermektedir.

B. Boşanma Davasında İştirak Nafakası

TMK'nın 327-334. maddelerinde anne ve babanın çocuklarına yönelik bakım, koruma ve eğitim yükümlülüğü düzenlenmektedir. Bu yükümlülük anne ve babanın temel yükümlülüklerinden olup bu konuda anne ve babanın gerekli masrafları karşılaması gerekmektedir. Bu karşılamayı anne ve babanın kendi kazançlarından yapmaları beklenmektedir. Ancak olağan dışı sebepler ya da anne babanın yoksulluk durumu söz konusuysa hâkim izni ile çocuğun malvarlığıyla bu masrafların karşılanmasına kanun koyucu TMK'nın 327/2 maddesinde cevaz vermektedir.

Çocukların bedensel, zihinsel, toplumsal ve ahlaksal anlamda gelişmesini sağlayacak hayat şartlarına sahip kılınması temel olarak anne babanın yükümlülüğündedir. Anne ve baba, olanakları dâhilinde bu yükümlülüklerini yerine getirmektedirler. TMK'nın 350. maddesi kapsamında anne ve babanın çocuklarının bakım, koruma ve eğitime yönelik yükümlülükleri velayet hakkından bağımsızdır. Velayet hakkı kendisinde bulunmayan anne ve/veya babanın da soy bağına dayalı bu

¹⁶⁶ ÖZÜĞÜR, Boşanma, s. 860.

¹⁶⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 10.05.2005, E. 2005/4981, K. 2005/7641 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 25.12.2020).

¹⁶⁸ KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 197.

yükümlülükleri mevcuttur¹⁶⁹. Bu kapsamda anne babanın boşanması halinde çocuklarına yönelik bakım yükümlülükleri varlığını korumaktadır. Boşanma ile eşler arasındaki evlilik birliği ve eş durumu sona ermekte, çocuklarına yönelik anne ve baba olma yükümlülükleri ise devam etmektedir. Bu yükümlülük iştirak nafakası olarak adlandırılmaktadır¹⁷⁰.

1. İştirak Nafakasının Tanımı

Velayet, ergin olmayan çocukların şahıslarının ve malvarlıklarının korunması adına anne ve babaya tanınan bir hak ve yükümlülüktür¹⁷¹. Kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle medeni hukuk açısından önemli bir yere sahiptir. Evlilik birliği devam ederken müşterek çocuğun velayeti anne ve babaya aittir¹⁷². Ancak boşanma ya da ayrılık halinde eşler birlikte yaşamaya son vermektedirler. Bu nedenle çocuğun kiminle kalacağı yani velayetin kime verileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Uygulamada boşanma durumunda çocukların velayetinin genellikle anne ya da babadan birine verilmesi söz konusu olmaktadır. Bu konuda kararı hâkim vermektedir. Velayet hakkının kimde olacağına karar veren hâkim aynı zamanda diğer tarafın çocukla kişisel ilişki durumuna yönelik zamanları ve velayet hakkı kendisine bırakılmayan tarafın çocuğun geçimine nasıl katkı sağlaması gerektiğini de düzenlemektedir¹⁷³. Anayasanın 41. maddesinde çocukların kural olarak anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma hakkına sahip oldukları belirtilmektedir.

Çocuğun velayet hakkı kendisine verilmemiş olan anne ya da babanın TMK'nın 327. maddesinde düzenlenen çocuğun bakım masraflarına katılma yükümlülüğü devam etmektedir. Boşanma ve velayetin diğer tarafa verilmesi bu yükümlülüğü

¹⁶⁹ **GRASSİNGER**, Gülçin Elçin, Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 192.

¹⁷⁰ **FEYZİOĞLU**, s. 389.

¹⁷¹ **KESKİN**, Alper, Boşanma Davaları Cilt 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 89.

¹⁷² **ERTUĞRUL**, Nafi, **ERTUĞRUL**, Tuba, Uygulamada Boşanma Davaları Cilt 2, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 2092; **ARAS**, Bahattin, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 304. (Kısaltma: Aile Mahkemeleri).

¹⁷³ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 285-286; **REMZİ**, Mehmet, **AYDIN**, Sezer, **ISPARTALI**, Murat, Medeni Hukuk, Akasya Kitapevi, İstanbul, 2012, s. 195; **APAYDIN**, Eylem, « Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği », İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2018, s. 448.

ortadan kaldırmamaktadır. Velayet hakkı kendisine verilen taraf, çocuğun masraflarına katlanmaktadır. Ancak TMK'nın 182/2 maddesi kapsamında velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf da ekonomik gücü oranında çocuğun masraflarına katılmak yükümlü tutulmaktadır. Velayetin iki eşe birden verilmesi durumunda çocuğa nafaka ödenmesi söz konusu olmayacaktır¹⁷⁴. Bu bağlamda velayet hakkı kendisinde bulunmayan tarafın bakım yükümlülüğü kapsamında çocuk için ödediği miktar, “iştirak nafakası” olarak adlandırılmaktadır¹⁷⁵.

İştirak kelimesi sözlük anlamıyla ortaklık, paydaşlık, katılma anlamlarına gelmektedir¹⁷⁶. İştirak nafakası, boşanma neticesinde velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın velayet hakkı verilen tarafa çocuğun bakım, gelişim ve eğitim gibi giderleri için ekonomik gücü oranında yaptığı katkı olarak ifade edilmektedir¹⁷⁷. TMK'nın 182. maddesinde bu husus düzenlenmektedir. Maddeye göre iştirak nafakası kapsamında talep edilebilecek giderler, çocuğun; giyinme, beslenme, sağlık, barınma, eğitim, ulaşım gibi zorunlu giderlerini içermektedir¹⁷⁸. Bu nafaka ile çocuğun boşanma nedeniyle maddi sıkıntıya düşmemesi, evlilik birliği içinde sahip olduğu hayat standardının evlilik birliği sona erdikten sonra da devam ettirilmesi amaçlanmaktadır¹⁷⁹.

İştirak nafakası; evliliğin butlan nedeniyle son bulması, boşanma nedeniyle çocuğun anne veya babadan birine verilmesi, ortak hayata fiilen son verilmesi durumunda çocuğun anne veya babadan birine verilmesi, evlilik dışı doğan çocuklar açısından takdir edilebilmektedir. Evlatlıklar için de iştirak nafakasına hükmedilmesi mümkündür¹⁸⁰.

¹⁷⁴ APAYDIN, s.460.

¹⁷⁵ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 943; DOLU, s. 39; ŞAHİN, Emin, Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı-Gerekçeli Aile Hukuku Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 949; PİŞKEN, Gülistan, Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 81; AKYÜZ, Emine, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000, s. 226. (Kısaltma: Çocuğun Hakları).

¹⁷⁶ www.sozluk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 26.12.2020).

¹⁷⁷ CETİN, Ayşe Esra, ÇALIŞKAN, Alpay, POLAT, Halil, Hukuk Davaları Rehberi Cilt 5, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 531; ABİK, Yıldız, Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı, Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, İstanbul, 2011, s. 3. (Kısaltma: Çocuğun Yararı).

¹⁷⁸ OY, Osman, Boşanma Hukuki Neticeleri, Nafaka- Tazminat- Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2008, s. 8; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.06.2003, E. 2003/5179, K. 2003/8201 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 26.12.2020).

¹⁷⁹ SOLAK, Özlem Ezgi, Boşanmanın Çocuklar Bakımından Hukuki Sonuçları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 84.

¹⁸⁰ ÖZTAN, Aile, s. 565.

İştirak nafakası çocuğun fiilen velayeti kendisine verilen e e  ocuk adına verilmektedir. Velayet kendisine verilmeyen eşin ise çocuğun yanında kaldığı süreyi gözetererek iştirak nafakası talep etmesi mümkün deėildir¹⁸¹. Boşanma davası süresince çocuklara verilen nafaka iştirak nafakası değil tedbir nafakasıdır. Bu nafaka geçicidir. Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra çocuklar için verilen nafaka ise iştirak nafakasıdır. İştirak nafakası için dava açılmaktadır. Bu davanın davacısı TMK'nın 329. maddesine göre k    e fiilen bakan/velayet hakkı kendisine verilen anne veya babadır. Bu anne veya baba, çocuğu temsil ederek onun adına nafaka talebinde bulunmaktadırlar. Bu nedenle dava,  ocuk adına a ılmaktadır¹⁸². TMK'nın 329. maddesi kapsamında ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklara atanan kayyım ya da vasiinin de iştirak nafakası davası açma hakkı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ayırt etme gücüne sahip  ocuk da iştirak nafakası davası a abilmektedir¹⁸³.

TMK'nın 350. maddesine göre devlet, anne ve babanın çocuğun eğitim masraflarını karşılayacak mali güce sahip olmaması halinde bu giderleri karşılamaktadır. Daha sonra anne babanın ödeme gücüne kavuştuğu tespit edilirse devletin karşıladığı eğitim giderleri için anne babaya rücu edilmekte, iştirak nafakası davası açılabilmektedir. Bu kapsamda iştirak nafakası davasının devlet tarafından da a ılabileceği kabul edilmektedir¹⁸⁴.

İştirak nafakası davasında davalı taraf, k    e fiilen bakmayan ve velayet hakkı kendisinde bulunmayan anne veya babadır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklara kayyım ya da vasi tayini durumunda veya çocuğun davacı olması halinde davalı çocuğun anne babası olmaktadır¹⁸⁵.

¹⁸¹ ** ZU UR**, Nafaka, s. 123; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararında velayetin boşanma davasıyla anneye verildiği, ancak 4 ay sonra annenin çocuğa bakamayacağını söyleyerek davacı babaya verdiği, 6 yıl babanın baktığı, bu süreden sonra çocuğu tekrar annenin aldığı ve birikmiş nafaka borçlarına yönelik icra takibi başlattığı açıklanmaktadır. 4500 TL'nin icra kanalıyla tahsil edildiği bu davada davacı baba, davalının fiilen çocuğa bakmaması nedeniyle iştirak nafakası talep edemeyeceğini savunmaktadır. Yerel mahkeme iştirak nafakası yükümlüsü olan babanın resmi olarak velayet hakkı annede olduğu için nafaka borcunu ödemesi gerektiğine karar vermiştir. Yargıtay ise fiilen kullanılmayan velayet hakkı için annenin iştirak nafakası talep edemeyeceğine hükmetmiştir (T. 20.10.2011, E. 2011/11045, K. 2011/16055 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 26.12.2020). Kanaatimizce Yargıtay'ın kararı oldukça isabetlidir. Hem velayet hakkını fiilen kullanmayıp hem de fiilen çocuğa bakan babadan iştirak nafakası talep edilmesi hakkaniyete ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir.

¹⁸² **AB K**, ( ocuğun Yararı), s.8

¹⁸³ **CEYLAN**, Boşanma, s. 177; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.02.2005, E. 2004/15160, K. 2005/1249 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 26.12.2020).

¹⁸⁴ ** ZU UR**, Nafaka, s. 133.

¹⁸⁵ **DOğAN**, İştirak, s. 69-70; **CEYLAN**, Boşanma, s. 177.

Velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın boşanma davasından sonra velayet hakkı ve iştirak nafakası için dava açması mümkündür. Boşanma davasında iştirak nafakası talep etmeyen taraf, sonradan iştirak nafakası talep edebilmektedir¹⁸⁶.

İştirak nafakası davasında görevli mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk mahkemeleri görevli olmaktadır. İştirak nafakası talebi uygulamada genel olarak boşanma davasına bakan mahkeme tarafından çözülmektedir. Ancak bağımsız şekilde iştirak nafakası davası açılması halinde bu davanın TMK'nın 177. maddesi gereği nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinde açılması beklenmektedir¹⁸⁷.

Boşanma davası sırasında iştirak nafakası yargılama süresince talep edilebilmektedir. Bu kapsamda dava dilekçesinde iştirak nafakası talebine yer verilmemesi durumunda talebin genişletilmesi yasağı uygulanmamaktadır. İslah da söz konusu olmamaktadır. Hatta hiç talep bulunmasa dahi mahkeme tarafından iştirak nafakasına hükmedilmesi mümkündür¹⁸⁸.

Nafaka borçlusu olan eş tarafından iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda ödenmeyen nafaka, icra kanalıyla borçludan tahsil edilmektedir. İcra kanalına başvurma hakkı bulunan taraf, velayetin verildiği eş, çocuk ya da çocuğun vesayet altında olması durumunda vasisdir¹⁸⁹.

Aile içindeki uyuşmazlıkların eşler ve çocuklar üzerindeki yıkıcı etkilerinin önlenmesi amacıyla dünya genelinde aile hukukunda alternatif uyuşmazlık yollarına gidilmeye başlandığı görülmüştür¹⁹⁰.

Türkiye'de aile hukukunun büyük oranda emredici hükümler ile düzenlendiği bilinmektedir. Bu açıdan tarafların serbest iradeleri ile aksini kararlaştırmalarının mümkün olmadığı hükümler doğrultusunda Türkiye'de aile hukukundaki uyuşmazlıklarda genelde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına gidilmez¹⁹¹. Ancak

¹⁸⁶ **CEYLAN**, Boşanma, s. 178.

¹⁸⁷ **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Boşanma Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 115 vd. (Kısaltma: Usul).

¹⁸⁸ **TUNA**, Sıla, « Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası », İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 89, Sayı 3, 2015, s. 300; **FEYZİOĞLU**, s. 389.

¹⁸⁹ **BOZAN**, s. 43.

¹⁹⁰ **ÖZCAN**, Cem, « Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu », Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 9, 2017, s. 385.

¹⁹¹ **DEMİRCİOĞLU**, Huriye Reyhan, « Aile Hukuku Uyuşmazlıkları Bakımından 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun Uygulanabilirliği », Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 23, 2015, s. 64.

son yıllarda aile hukukunu ilgilendiren konulardaki uyuşmazlıklar için aile mahkemelerinin iş yükünün azaltılması ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın anlaşma yoluyla çözüme kavuşturulması amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan arabuluculuğa başvurulmaktadır. Bu durum hem dünyada hem de Türkiye’de uygulama alanı bulmaktadır. Ancak iştirak nafakası konusunda çocuğun menfaati önem taşıdığı için tarafların serbest tasarrufuna dayanan arabuluculuk kurumu uygulanmamaktadır¹⁹².

2. İştirak Nafakasının Hukuki Niteliği

İştirak nafakası bakım nafakası niteliğindedir¹⁹³. Bu nafaka üzerinde rehin tesis edilmesi, haciz yapılması ya da takas mümkün değildir¹⁹⁴. İştirak nafakası ile anne babanın ekonomik güçleri kapsamında müşterek çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaları amaçlanmaktadır. Bu nafakanın çocuğun yetişmesi açısından alınması gerekli önlem niteliğinde olduğu değerlendirildiğinde iştirak nafakasının belirlenmesi ve takdirinin kamu düzenini ilgilendirdiği görülmektedir. Bu nedenle boşanma davasında hâkim, tarafların müşterek çocuklarının olması halinde herhangi bir talep olmaksızın re’sen iştirak nafakasına hükmedebilmektedir. Çocuğun kendine yetecek gelirinin bulunması ya da velayet hakkı sahibinin zengin olması iştirak nafakasının verilmesine engel oluşturmamaktadır¹⁹⁵.

Öncelikle velayete yönelik belirlemeye gidilmesi gerekmektedir. Sonrasında velayet hakkı kendisine verilmeyen eş açısından iştirak nafakası belirlenmektedir. Velayet hakkı kendisine verilen eşin açıkça iştirak nafakası talep etmediğini belirtmesi durumunda iştirak nafakasının takdiri somut olayın özelliğine göre hâkime aittir¹⁹⁶. Kanaatimizce her ne kadar taraflar iştirak nafakası istemese de çocuğun menfaatinin eşlerin menfaatlerinden üstün tutulması gerektiği gözetilerek nafaka takdir edilmemesi durumunda çocuğun hayat standardında düşüş meydana gelecekse hâkimin re’sen iştirak nafakasına hükmetmesi mümkündür.

¹⁹² ÖZCAN, s. 384; GÜLER, Beyhan Kaplan, Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, Sümer Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 167; DEMİRCİOĞLU, s. 60.

¹⁹³ BOZOVALI, Haluk, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1990, s. 6.

¹⁹⁴ TUTUMLU, Boşanma, C. II, s. 1157.

¹⁹⁵ FEYZİOĞLU, s. 389; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 916; Aksi görüş için bkz. ÜNSAL, Yağmur, « Nafaka Çeşitleri ve Koşulları », İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 90, Sayı 5, 2016, s. 212.

¹⁹⁶ YAVUZ, Nihat, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Turhan Kitapevi, Ankara, 2008, s. 437.

3. İştirak Nafakasının Süresi

TMK'nın 169. maddesi kapsamında boşanma davası süresince verilen nafaka, tedbir nafakası olarak adlandırılmaktadır. Boşanma davası sonucunda verilen hüküm kesinleşinceye kadar tedbir nafakasının ödenmesine devam edilmektedir. Hükümün kesinleşmesi ile tedbir nafakası kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Bu kapsamda boşanma davası süresince çocuk lehine verilen nafaka, tedbir nafakasıdır.

Boşanma davasında hâkim, davanın kabulü durumunda çocuğun velayeti konusunda düzenleme yapmak durumundadır. Velayetin anne ya da babadan birine verilmesi konusunda iddiaları ve delilleri değerlendirerek bir karar vermektedir. Velayet hakkının verileceği taraf belirlendikten sonra iştirak nafakasına yönelik belirleme yapılmaktadır. İştirak nafakası konusunda taraflar arasında bir anlaşma mevcutsa bu anlaşma uygulanabilmektedir. Anlaşma mevcut değilse ancak iştirak nafakası talebi varsa hâkim tarafından iştirak nafakası belirlenmektedir. Talep de mevcut değilse bu durumda somut olayın özelliğine göre çocukların menfaatinin korunması için iştirak nafakasını hâkim re'sen takdir edebilme yetkisine sahiptir¹⁹⁷.

Boşanma davasında mahkeme tarafından iştirak nafakasına hükmedilmesi durumunda bu nafakanın işlemeye başlayacağı tarih konusunda uygulamada genel anlamda bir birlik söz konusudur. Bu kapsamda iştirak nafakasının başlangıç tarihi, boşanma kararının kesinleşme tarihi olarak uygulanmaktadır¹⁹⁸.

Yargıtay, boşanma davası süresince takdir edilen tedbir nafakasının davanın kesinleşmesiyle kendiliğinden iştirak nafakasına dönüşmediğini açıkça belirtmektedir. Bu kapsamda mahkeme tarafından kararın kesinleşmesinden sonra uygulanabilecek iştirak nafakası konusunda karar verilmesi beklenmektedir. İştirak nafakasına hükmedilmemesi halinde tedbir nafakasının iştirak nafakasına dönüştüğünden bahisle kararın kesinleşmesinden sonra ödenmeye devam edilmesinin beklenmesi mümkün değildir¹⁹⁹.

Boşanma davasında iştirak nafakasına hükmedilmemesi mümkündür. Bu durum tarafların ve çocuğun ekonomik durumundan ya da talebin olmamasından vs.

¹⁹⁷ **BOZAN**, s. 50 vd.; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.02.2005, E. 2016/20051, K. 2017/4705 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020).

¹⁹⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 25.04.2017, E. 1995/2-905, K. 1995/1047 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020).

¹⁹⁹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 26.04.2017, E. 2016/17056, K. 2017/6020 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020).

kaynaklanabilmektedir. Boşanma davasında iştirak nafakasından vazgeçilmesi de mümkündür. İştirak nafakasından çocuğun menfaati gözetildiği için bu nafakadan vazgeçilse de dava sırasında ya da sonrasında iştirak nafakasına hükmedilebileceği kabul edilmektedir. Boşanma davasında hüküm kesinleştikten sonra bağımsız olarak iştirak nafakası davası açılabilir. Bu dava sonucunda hükmedilen iştirak nafakası ise kararın kesinleşmesinden itibaren değil dava tarihinden itibaren geçerli olmakta, geriye yürütülmektedir²⁰⁰.

İştirak nafakası, çocuğun kişiliğinin başlangıcı olan doğumla birlikte ödenmeye başlamaktadır. Cenin durumundaki çocuk için iştirak nafakası takdir edilememektedir²⁰¹.

İştirak nafakasının ne kadar süreyle verilmesi gerektiği konusunda belli bir süre kısıtlaması öngörülmemektedir. Bu nafaka, TMK'nın 328. maddesine göre çocuk ergin olana kadar devam etmektedir. Bu kapsamda velayet hakkına sahip olmayan iştirak nafakası borçlusu anne ya da babanın nafaka yükümlülüğü, çocuğun ergin olmasına kadar sürmektedir. Erginlikle birlikte iştirak nafakası kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Bu konuda karar verilmesine gerek bulunmamaktadır²⁰².

Erginlik TMK düzenlemelerine göre üç şekilde olabilmektedir. Genel olarak erginlik, TMK'nın 11. maddesi kapsamında on sekiz yaşın doldurulmasıyla kazanılmaktadır. Bu hal haricinde istisnai olarak uygulanan mahkeme kararıyla kazanılan erginlik ve evlilikle kazanılan erginlik durumu bulunmaktadır. TMK'nın 12. maddesinde mahkeme kararıyla ergin kılınma durumu düzenlenmektedir. İştirak nafakası takdir edilen çocuğun mahkeme kararıyla ergin kılınması durumunda bu karar, iştirak nafakasını sona erdirmektedir²⁰³. TMK'nın 11. maddesinde erginliğin evlilikle kazanılabileceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda on sekiz yaşını doldurmadan evlenen çocukların ergin olmaları nedeniyle evlilik tarihi itibarıyla iştirak nafakaları son bulmaktadır.

Çocuk ergin olmasına ya da kılınmasına rağmen eğitim hayatı devam ediyor olabilmektedir. Bu durumda anne babanın bakım yükümlülüğü devam etmektedir. TMK'nın 328/2 maddesinde ergin olan çocuğun eğitiminin devam etmesi halinde

²⁰⁰ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 161.

²⁰¹ GENÇCAN, Tazminat, s. 1369.

²⁰² DOĞAN, İştirak, s. 73.

²⁰³ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 200.

eğitim durumu sona erinceye kadar nafaka ödenmeye devam edilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Bu konuda hâkim, nafaka ödenen çocuğun eğitim hayatına başarılı şekilde devam edip etmediğini gözetmek durumundadır²⁰⁴. TMK’da ergin çocuğun eğitiminin azami devam edeceği yaş konusunda herhangi bir sınırlama öngörülmemektedir. Ancak doktrinde genel olarak yirmi yedi yaşına kadar eğitim nedeniyle ebeveynlerin bakım yükümlülüğünün devam edebileceği kabul görmektedir²⁰⁵. Ergin çocuğun eğitim hayatına devam etmesi nedeniyle ödenen nafaka ise iştirak nafakası olarak kabul edilmemektedir. Bu nafaka, erginlikten sonra yardım nafakasına dönüşmektedir²⁰⁶. Eğitim nedeniyle ödenen yardım nafakası ise eğitimin sona ermesi ile kendiliğinden son bulmaktadır²⁰⁷.

TMK’nın 328. maddesi kapsamında kast edilen eğitimin zorunlu eğitim olduğu kanaati mevcuttur²⁰⁸. Örneğin açık öğretim nafaka yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebilmektedir. Ancak yüksek lisans ya da doktora yapılması yahut üniversite eğitimi sonrası aynı yıl başka bir üniversiteye başlanması gibi durumlar zorunlu eğitim kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu durumda anne babanın nafaka ödeme yükümlülüğünün bulunmadığı belirtilmektedir. Kanun koyucunun amacı, çocuğun iş bularak çalışabilmesi için asgari bir eğitim almasının sağlanmasına yardımcı olunmasıdır. Bir üniversiteyi bitirdiğinde iş bulması mümkün olup yeni bir üniversite okumak ya da yüksek lisans vs. için çalışarak eğitimine devam edebileceği kabul edilmektedir. Bu kapsamda yardım nafakasına hükmedilmemesi gerektiği anlayışı hâkimdir²⁰⁹.

²⁰⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin T. 03.03.2004, E. 2004/1686, K. 2004/2636 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin bir kararında nafaka yükümlüsü olan davacı, iştirak nafakası almakta olan davalının özel hastanede çalışmaya başladığını ve gelir elde ettiğini gerekçe göstererek nafakanın kaldırılmasını talep etmektedir. Davalı taraf ise çocuğun eğitiminin devam ettiğini belirtmektedir. Yargıtay ise çocuğun ergin olmasına dayanarak eğitim durumu gözetmeksizin nafakanın kendiliğinden sona erdiğini vurgulamaktadır (T. 13.03.2015, E. 2014/18015, K. 2015/4123 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020)). Kanaatimizce kararda çocuğun eğitim durumu, elde ettiği gelir vs. konusunda değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu haliyle kararın eksik olduğunu düşünmekteyiz.

²⁰⁵ **BAYGIN**, s. 123.

²⁰⁶ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 142; Bu konuda Bozovalı, ödenen nafakanın iştirak nafakası olduğunu belirtirken (**BOZOVALI**, s. 61). Olgaç ise önceden iştirak nafakası ödeniyorsa bu nafakanın da iştirak nafakası olduğunu, ödenmiyorsa bu nafakanın yardım nafakası olduğunu savunmaktadır (**OLGAÇ**, Samet Can, « Ergin Olup da Eğitimine Devam Eden Çocuk Lehine İştirak Nafakasının Devamı Üzerine Yargıtay Kararları Işığında Genel Bir Değerlendirme », Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 7, Sayı 73, 2012, s. 25).

²⁰⁷ **TÜRKMEN**, Ahmet, « Eğitim Nafakası », Journal Of Yaşar University, Cilt 8, Özel sayı, 2013, s. 2739-2740.

²⁰⁸ **TÜRKMEN**, s. 2724-2727.

²⁰⁹ **BULUT**, Nafaka Davaları, s. 89.

Ergin olan çocuğun eğitim hayatına devam etmesi konusunda evlilik ile kazanılan erginliğin incelenmesi gerekmektedir. Evlilik, eşlerin birbirlerine maddi ve manevi anlamda yardım yükümlülüğünün bulunduğu bir kurumdur. Bu kapsamda evlilikle ergin kılınan çocuğun eğitim masrafları konusunda öncelikle eşine gidilmesi kanaatimizce daha yerindedir. Eşinin karşılama durumu mevcut değilse evlatlık durumunda olduğu gibi anne babasından yardım beklenmesinin mümkün olabileceği kanaatindeyiz.

Ergin olan çocuğun çalışmayacak durumda olması ya da engelli olması halinde anne babanın bakım yükümlülüğü devam etmektedir. Bu bakım yükümlülüğü kapsamında ergin olan çocuklara nafaka ödenmeye devam edilebilmektedir. Bu durumda ödenmesi gereken nafaka iştirak nafakası değil yardım nafakasıdır²¹⁰.

İştirak nafakası yalnızca çocuğun ergin olması halinde son bulmamaktadır. Erginlik haricinde çocuğun ya da nafaka yükümlüsü olan anne veya babanın ölümü, nafaka yükümlüsünün nafakayı ödeyecek ekonomik güce sahip olmaması, ciddi hastalığının bulunması, çalışmayacak durumda olması, nafaka alacaklısının nafaka talebinden vazgeçmesi/feragat etmesi gibi hallerde de iştirak nafakası sona erebilmektedir²¹¹.

Çocuğun ölümü, iştirak nafakasını ileriye yönelik olarak sona erdirmektedir. Bu kapsamda, bir çocuk öldüğünde hayatı bitene kadar biriken nafaka borcu, çocuğun ölmesinin ardından, nafaka hakkına sahip olan kişi tarafından istenilmesi mümkündür²¹².

Nafaka borçlusunun ya da çocuğun ölüm karinesi kapsamında kaybolması ya da gaiplik durumu söz konusu ise; bu kişilerin ölüm karinesi kapsamında kaybolduğu günden itibaren ya da gaiplik kararı söz konusu ise ölüm tehlikesinin gerçekleştiği ya da son haber alma tarihinden itibaren iştirak nafakası sona ermektedir²¹³.

Erginlikten önce iştirak nafakasının sona ermesi mümkündür. Bu kapsamda çocuğun ergin olmadan önce edindiği meslek ve sanat kapsamında kendini

²¹⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 17.09.2003, E. 2003/10282, K. 2003/11461 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020).

²¹¹ AKYÜZ, Emine, Çocuk Hukuku, Çocuk Hakları ve Korunması, Pegem Akademi, Ankara, 2015, s. 139. (Kısaltma: Çocuk Hukuku).

²¹² ÇELİKEL, Serdar, Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmeler Işığında Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 144.

²¹³ GENÇCAN, Tazminat, s. 1319-1320.

geçindirebilmesine bakılmaktadır. Geçindirmesinin mümkün olması durumunda da iştirak nafakasının sona erdirilmesi mümkündür. Bu durumda nafaka yükümlüsünün çocuğun bu durumunu belirterek mahkemeye başvurması beklenmektedir. Hayatın olağan akışı gereği mahkemenin erginliğe kadar çocuğun ekonomik durumunu resen izleme durumu söz konusu olmamaktadır. Nafaka yükümlüsünün durumu belirterek iştirak nafakasının kaldırılmasını istemesi halinde yapılan inceleme neticesinde haklı olduğuna kanaat getirilirse hâkim, iştirak nafakasının sona erdirilmesine karar verebilmektedir²¹⁴. Bu konuda hâkimin somut olayın özelliğine göre tarafların ekonomik durumlarını ve giderlerini değerlendirerek bir karar vermesi beklenmektedir²¹⁵.

Çocuğun evlatlık verilmesi, öz anne babanın nafaka yükümlülüğünü sona erdirmemektedir ve arka plana düşmesi söz konusu olmaktadır. Evlatlık durumunda iştirak nafakası yükümlülüğü öncelikle evlat edinendedir. Ancak evlat edinenin evlat edinilen çocuğa bakım yükümlülüğünü gerekli şekilde yerine getirememesi durumu söz konusu ise çocuğun menfaati için öz anne babanın iştirak nafakası yükümlülüğü ortaya çıkabilmektedir²¹⁶.

Evlilik dışı doğmuş çocuklarda anne ile soy bağı doğumla kurulmaktadır. Annenin çocuk adına iştirak nafakası talep edebilmesi için öncelikle baba ile soy bağının kurulmuş olması gerekmektedir. Bu soy bağı tanıma, evlilik, evlat edinme ya da babalık davası ile kurulabilmektedir. Bu yollardan herhangi biriyle çocukla baba arasında soy bağının kurulmasından sonra iştirak nafakası takdir edilmesi mümkündür²¹⁷. Burada babalık davasında yargılama sürecinde iştirak nafakasına hükmedileceğini belirtmek gerekmektedir. TMK'nın 333. maddesi kapsamında babalık davasında davalı tarafın babalık olasılığı kuvvetli ise dava tarihinden itibaren çocuk lehine iştirak nafakası ödenmesine karar verilebilmektedir. Bu nafaka aylık olarak belirlenmektedir. Babalık davası sonucunda davalının çocuğun babası

²¹⁴ TUNA, s. 299.

²¹⁵ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 22.06.2016, E. 2016/303, K. 2016/11162 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 27.12.2020).

²¹⁶ DOĞAN, İştirak, s. 73.

²¹⁷ ERGÜN, s. 701.

olmadığının anlaşılması durumunda ise ödenen nafakalar 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde iade edilmektedir²¹⁸.

4. İştirak Nafakasının Miktarı ve Ödenmesi

İştirak nafakasının miktarı konusunda TMK'nın 330. maddesinde düzenleme bulunmaktadır. Maddeye göre hâkim tarafından iştirak nafakasının miktarı belirlenirken; anne babanın ödeme gücü, hayat şartları, çocuğun gelirleri ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Çocuğun ihtiyaçları yiyecek, barınma, giyecek, tatil, eğitim, sağlık vs. şeklinde ele alınmaktadır. Hâkim nafaka miktarında bu ihtiyaçların oluşturacağı gideri takdir ederek belirleme yapmaktadır²¹⁹.

İştirak nafakasının miktarının belirlenmesi konusunda hâkimin bilirkişi görüşüne başvurmaması gerektiği kabul edilmektedir. Hâkim, genel bilgisi ile nafaka miktarını çözümleyebilmektedir. Ancak iştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde önemli olan çocukla ilgili bilgiler, anne ve baba ile bilgiler gibi konularda sosyal çalışmacılardan, psikologlardan ya da pedagoğlardan görüş istenebilmektedir²²⁰.

İştirak nafakası tayin edilirken dikkate alınan anne babanın hayat şartları ifadesinden onların sağlık, çalışma, statü gibi durumları açıklanmaya çalışılmaktadır. Günün geçim şartları kapsamında bu hususlar incelenerek iştirak nafakası miktarı belirlenmektedir²²¹.

İştirak nafakasına yönelik karardaki düzenlemelerin yeterli açıklıkta olması beklenmektedir. Taraflarca farklı şekilde yorumlanabilecek düzenleme yapılmasından kaçınılması gerekmektedir. Aksi takdirde uygulamada sorunlar yaşanması olasıdır. Tarafların birden çok müşterek çocuğu, evlatlığı ya da hem müşterek çocuğu hem de evlatlığı varsa, bunların her biri açısından iştirak nafakası miktarının değerlendirilmesi beklenmektedir. Mahkemenin kararında hangi çocuk için ne kadar nafaka takdir edildiğinin gösterilmesi gerekmektedir²²².

²¹⁸ **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Medeni Kanunumuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 151. (Kısaltma: Yenilikler); **BULUT**, Nafaka Davaları, s. 94.

²¹⁹ **ÖZÜĞÜR**, Nafaka, s. 125; **SEROZAN**, Rona, Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 245; **USTA**, Sevgi, Velayet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 259.

²²⁰ **ÖZÜĞÜR**, Nafaka, s. 188.

²²¹ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 403.

²²² **DOĞAN**, İştirak, s. 71.

Taraflar aralarında anlaşarak iştirak nafakasının miktarını, ödeme şeklini, artırım oranını, ödenecek para cinsini belirleyebilmektedirler²²³. Bu konuda sözleşme yapmaları mümkündür. Bu sözleşmenin geçerliliği, hâkim tarafından onaylanmaya bağlıdır. Aksi takdirde tarafların kendi aralarında yaptıkları sözleşmenin hukuki anlamda geçerliliği ve uygulanabilirliği söz konusu olmamaktadır. Sözleşmenin iştirak nafakasına hükmedilmeden önce yapılması mümkün olduğu gibi iştirak nafakasına hükmedildikten sonra yapılması da mümkündür. Bu sözleşmenin iştirak nafakasından feragate yönelik olması halinde ileride yeniden iştirak nafakası talebinde bulunulması da kabul edilmektedir²²⁴.

Hâkim, iştirak nafakası konusunda tarafların kendi aralarında yaptıkları sözleşmeyle bağlı değildir. Taraflarca belirlenen iştirak nafakası miktarını artırması, azaltması, nafaka istenmemesine rağmen nafaka tayin etmesi ya da nafaka istenmesine rağmen takdir etmemesi mümkündür. Bu nedenle iştirak nafakası konusunda karar mercii hâkim olmaktadır. Taraflar ancak makul görülebilecek şekilde anlaşma sağladıkları takdirde uygulanabilirliği söz konusu olmaktadır²²⁵.

Taraflar, şartların değişmesi durumunda iştirak nafakasının artırılmasına ya da azaltılmasına²²⁶ yönelik dava açabilmektedirler. Ancak TMK'nın 330. maddesinde tarafların sürekli yeni davalarla uğraşmamaları adına uygulamada pratikliği sağlamak için iştirak nafakasının takdir edildiği dönemde gelecek yıllardaki ekonomik durum ve çocuğun ihtiyaçları belirlenebilir durumdaysa o yıllara yönelik nafaka miktarının da hâkim tarafından belirlenmesi kabul edilmektedir. Bu durum hem tarafların hem de yargı makamlarının zaman kaybını ve yeni davalarla uğraşmalarının önüne geçebilecektir. Aynı zamanda tarafları dava masrafından da kurtarıcı nitelik taşımaktadır²²⁷. Özellikle anlaşmalı boşanmalarda taraflar, iştirak nafakası miktarının

²²³ UYSAL, Cüneyt, « Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Hukukunda Sözleşme Özgürlüğünün Sınırları », Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 10, Sayı 101, 2015, s. 146.

²²⁴ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 188; UYSAL, s.147.

²²⁵ KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 260-261; ARAS, Bahattin, « Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması », Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 5, Sayı 47, 2010, s. 78 (Kısaltma: Nafaka); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 21.06.2004, E. 2004/6609, K. 2004/6826 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020).

²²⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararında davacı, nafakanın azaltılması talebinde bulunmaktadır. Davacı, yeniden evlendiğini, iflas ettiğini, yeni bir çocuğu olduğunu belirterek önceki iki çocuğu için takdir edilen iştirak nafakası miktarının azaltılmasını talep etmektedir. Yerel mahkeme bu talebi reddetse de Yargıtay, davacı açısından değişen koşulların dikkate alınması ve nafaka miktarında azaltım yapılması gerekçesiyle kararı bozmuştur (T. 25.10.2011, E. 2011/11620, K. 2011/16461 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020)).

²²⁷ CEYLAN, Boşanma, s. 183.

her yılın ÜFE oranına göre artırılmasını kabul edebilmektedirler. Bu anlaşma hâkim tarafından onaylanıp kesinleşse de daha sonra nafakanın yeniden belirlenmesi için dava açılabilir. Bu davada, davanın açılma tarihi itibarıyla çocuğun ihtiyaçları ve eğitim durumu ya da tarafların sosyal ve ekonomik durumu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda nafaka miktarında değişiklikler yapılabilir²²⁸.

İştirak nafakasının miktarı, anne babaya yönelik faktörler ya da çocuğa yönelik faktörlerden etkilenmektedir. Çocuğa yönelik faktörler; çocuğun yaşı, eğitimi, sağlık durumu, ekonomik durumu şeklinde ifade edilebilir. Anne babaya yönelik faktörler ise onların sosyal durumları, ödeme güçleri, fiili olarak çocuğa bakmaları olarak belirlenebilir²²⁹.

Çocuğun yaşı, çocuğun giderlerinin ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde oldukça önemlidir. Bir bebeğin ihtiyaçları ile okul çağındaki bir çocuğun ihtiyaçları farklıdır. Örneğin bebeğin beze, mamaya vs. ihtiyacı varken okul çağındaki çocuğun okul harçlığına, kırtasiye malzemelerine, okul kıyafetlerine vs. ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bağlamda hâkim tarafından iştirak nafakası belirlenirken çocuğun bulunduğu yaşa göre ihtiyaç ve gider değerlendirmesi yapılması gerekmektedir.

Çocuğun eğitim masrafları okul çağındaki çocuklar açısından önemli bir yere sahiptir. Bu konuda özellikle özel eğitime ihtiyacı bulunan çocuklarda özen gösterilmesi gerekmektedir. Anne baba, imkânları doğrultusunda çocuğa gerekli eğitimi sağlamakla yükümlüdürler. TMK'nın 340/2 maddesinde özellikle bedensel ve zihinsel engelli çocukların genel ve mesleki bir eğitim almaları konusunda anne babaya yükümlülük getirilmektedir. Hâkim tarafından takdir edilecek iştirak nafakasının çocuğun eğitim giderlerini karşılayacak miktarda olması beklenmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çocuğun tüm giderlerinin nafaka yükümlüsüne yüklenemeyeceğidir. Çocuğun giderleri iştirak nafakası yükümlüsü ve velayet hakkı sahibi eş arasında onların ekonomik gücü oranında paylaştırılmaktadır²³⁰.

Özel yetenekli çocukların gelişimleri açısından özel eğitim almaları gerekebilir. Örneğin, resim alanında yetenekli olan çocuğun bu alanda yeterli eğitimi alması için yapılması beklenen giderler de iştirak nafakasına dâhil

²²⁸ DOĞAN, İştirak, s. 72-73.

²²⁹ CEYLAN, Boşanma, s. 182.

²³⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.06.2003, E. 2003/5179, K. 2003/8201 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020).

edilmektedir. Başlangıçta bu yönde bir eğitim söz konusu olmayıp sonrasında bu durum ortaya çıkarsa iştirak nafakasının artırılmasına yönelik dava açılabilmektedir. Aynı şekilde anne babanın ekonomik gücünün iyi olması halinde çocuğun özel okula gönderilmesine yönelik masraflar da nafakaya dâhil edilebilmektedir. Başka yerde eğitim alan çocuğun bu yöndeki kira, yurt gibi giderleri de dikkate alınmaktadır²³¹.

Çocuğun sağlık durumu, nafaka miktarının belirlenmesinde etkilidir. Özellikle bedensel ya da ruhsal yönden sağlık sorunu bulunan çocukların tedavi masrafları, ilaç masrafları, bakım giderleri gibi giderlerin iştirak nafakasına eklenmesi, bu giderlerin tamamının velayet hakkı sahibi eşe yükletilmemesi gerekmektedir²³².

TMK'nın 359. maddesi kapsamında çocuğun maddi gelire sahip olması mümkündür. Bu bağlamda iştirak nafakasının tayininde çocuğun kendi gelirinin de dikkate alınması beklenmektedir. Hâkimin bu konuda gerekli araştırmayı yapması gerekmektedir. Anne baba, çocuğun eğitim giderleri ya da diğer zorunlu giderler için çocuğun kişisel gelirini kullanabilmektedirler. Bu durumda çocuğun giderlerinin tamamı anne babadan tahsil edilmemektedir. Yargıtay, çocuğun kişisel gelirinin kendi giderlerini karşılayacak miktarda olması durumunda iştirak nafakasına hükmedilmeyebileceğini belirtmektedir²³³.

TMK'nın 327. maddesi kapsamında anne babanın yoksulluğa düşmesi, çocuğun olağandışı giderlerinin bulunması ya da olağanüstü durumlarda anne baba, hâkimden izin almak kaydıyla çocuğun mallarından yararlanabilmektedirler. Bu madde doğrultusunda kanaatimizce her ne kadar iştirak nafakasının belirlenmesinde çocuğun kişisel gelirlerinin değerlendirilmesi gerekse de bu gelirin fazla olması halinde anne babanın iştirak nafakası yükümlülüğünden tamamen kurtarılması mümkün değildir. Anne babanın bakım yükümlülüğü gereği iştirak nafakasının tayin edilmesi beklenmektedir²³⁴.

²³¹ GENÇCAN, Tazminat, s. 1245.

²³² Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararında 9 yaşında olup otizm epilepsi hastalığı bulunan çocuğa yönelik iştirak nafakasında çocuğun eğitim ve hastalık durumunun nafaka miktarında gözetilmesi gerektiğini, bu kapsamda nafaka miktarında artırıma gidilmesini, davalı baba camcılık ile geçimini sağlasa da çocuğun hastalık ve eğitim masraflarına gücü oranında katılarak velayet hakkı kendisinde bulunan anneye yardımcı olması gerektiği ifade edilmektedir (T. 04.03.2015, E. 2014/17403 Esas, K. 2015/3510 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020)).

²³³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 06.10.1995, E. 1995/7307, K. 1995/9962 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020).

²³⁴ BAYGIN, s. 121-122.

Anne babanın ekonomik ve sosyal durumu, iştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu kapsamda anne babanın mesleği, yaşayış şekli, öğrenim durumu, aldığı maaş ya da gelirleri araştırılmaktadır. Bu durum hem anne babanın ödeme gücünün belirlenmesi hem de onların sahip oldukları imkânların çocuklara da sağlanabilmesi için önemlidir²³⁵. Ancak nafaka yükümlüsünün maddî durumunun çok iyi olması, fahiş düzeyde nafakanın belirlenmesini gerektirmemektedir. Hâkimin hakkaniyet gereği nafaka alacaklısının zenginleşmesine neden olacak bir miktar takdir etmemesi beklenmektedir²³⁶.

Çalışma imkânı bulunan ancak çalışmayan anne babanın bu durumu nafaka tayininde dikkate alınmaktadır. Bu anne babanın çalışmış olması halinde elde edeceği muhtemel kazanç değerlendirilmektedir. Bu husus, çocukların nafakasının kasıtlı şekilde azaltılmasının önüne geçmek için uygulanmaktadır. Ancak anne baba çalışma gücünden sürekli şekilde yoksunsa ve başka geliri ya da gelir elde etme imkânı bulunmuyorsa ödeme gücünden yoksun oldukları kabul edilmektedir. Böyle kişilerin nafaka yükümlüsü olarak belirlenmesi mümkün değildir²³⁷.

Nafaka yükümlüsünün tek ödeyeceği nafaka, tayin edilecek iştirak nafakası olmayabilmektedir. Boşandığı eşe ödediği yoksulluk nafakası, başka eşten olan diğer çocukları için ödediği iştirak nafakası, tazminatlar, yeniden evlenmesi durumu da nafakanın belirlenmesinde gözetilmektedir. Anne babanın ekonomik geliri bulunmasa da çocuğa fiilen bakması da katkı olarak değerlendirilmektedir²³⁸. Ancak hediyeler, iştirak nafakası kapsamında değerlendirilmemektedir. Çocuğa hediye alıp almamak anne babanın takdirinde olan bir husustur²³⁹.

Hâkim, iştirak nafakasını belirledikten sonra bu nafakanın ödenme şeklini de belirlemektedir. Bu belirlemede nafaka yükümlüsünün durumu ve çocuğun yararı gözetilmektedir. TMK'nın 182/3 ve 330/3 maddelerine göre nafakanın irat biçiminde ödenmesine karar verilebilmektedir. Uygulamada iştirak nafakasının genellikle bu şekilde verildiği görülmektedir. Kararda gelecek yıllara yönelik nafaka miktarı ve ödenme şeklinin gösterilmesi de mümkündür. Bu düzenleme, tarafları değişen şartlara

²³⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 132.

²³⁶ CEYLAN, Boşanma, s. 182.

²³⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 27.05.1995, E. 1995/1604, K. 1995/2406 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020).

²³⁸ BOZAN, s. 49.

²³⁹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 14.05.2002, E. 2002/2981, K. 2002/5436 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2020).

göre sürekli nafaka artırım davası açmaktan kurtarmaktadır. İştirak nafakasının peşin, düzenli, peşin ve pratik şekilde ödenmesine yönelik düzenleme yapılmasına özen gösterilmektedir²⁴⁰.

İştirak nafakası aylık şekilde peşin olarak ödenmektedir. Nafakanın tek seferde sermaye olarak ödenmesi çocuk açısından yararlı görüldüğü takdirde ödemenin bu şekilde kararlaştırılması da mümkündür²⁴¹. Bu durum özellikle anne babanın belirsiz gelire sahip olması, malvarlıklarını tüketebilecekleri kaygısının taşınması, anne babanın ölümünden endişe edilmesi ya da yurtdışına yerleşme ihtimali gibi hallerde toptan ödeme yapılmasına karar verilebilmektedir²⁴².

Taraflar arasında iştirak nafakasının yabancı para cinsinden ödenmesine yönelik bir anlaşma mevcut değilse iştirak nafakası Türk Borçlar Kanununun 99. maddesi gereği Türk lirası olarak belirlenmektedir. Tarafların yabancı para cinsinden ödenmesi konusunda anlaşmaları durumunda nafakanın bu para cinsinden takdir edilmesi mümkündür. Örneğin, taraflardan birinin yurtdışında yaşaması gibi nedenlerden dolayı bu yönde talepte bulunabilmektedir. İştirak nafakasına yönelik kararın kesinleşme tarihinden itibaren faiz işletilmesi mümkündür²⁴³.

TMK'nın 331. maddesi kapsamında tarafların durumunda önemli değişikliklerin yaşanması halinde iştirak nafakasının miktarının yeniden belirlenmesi için dava açılabilir. Bu davalar davalının yerleşim yeri mahkemesinde görülmektedir. Bu dava için nafakanın belirlenmesinin üzerinden belli bir zaman geçmiş olma şartı bulunmamaktadır²⁴⁴. Davada hâkim, anne babanın durumu ile çocuğun ihtiyaçlarını değerlendirerek bir karara varmaktadır. Bu karar nafakanın azaltılması, artırılması ya kaldırılmasına yönelik olabilmektedir. Bu kararlar dava tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde uygulanabilmektedir²⁴⁵.

²⁴⁰ AKYÜZ, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, Atilla Kitapevi, Ankara, 1991, s. 230. (Kısaltma: Çocuğun Güvenliği).

²⁴¹ AKYÜZ, Çocuğun Güvenliği, s. 230.

²⁴² CEYLAN, Ebru, « İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi », Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 133, 2017, s. 311. (Kısaltma: İştirak).

²⁴³ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 189.

²⁴⁴ ERGÜN, s. 704; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 09.03.2004, E. 2004/1740, K. 2004/1789 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 29.12.2020).

²⁴⁵ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 189; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında iştirak nafakası takdir edilirken herhangi bir işte çalışmayan velayet hakkı sahibi eşin daha sonra işe girmesi nedeniyle diğer eşe yüklenen iştirak nafakası miktarının azaltılması uygun görülmüştür (T. 18.12.2017, E. 2017/6469, K. 2017/14754 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 29.12.2020)).

İştirak nafakasının belirlenmesi konusunda Yargıtay'ın yol gösterici kararları bulunmaktadır. Örneğin Yargıtay, mali açıdan ödeme durumu olmayan eşin iştirak nafakası yükümlüsü olarak belirlenemeyeceğini ifade etmektedir²⁴⁶. Bu kapsamda hâkim tarafından eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarının detaylı şekilde araştırılması beklenmektedir. Durumu olmayan eşin yükümlü tutulması, bu eşin ödeyememe durumundan dolayı icralık olmasına sebebiyet verebilmektedir.

İştirak nafakasında nafaka ile birlikte faize hükmedilebilmesi için üç şart aranmaktadır. Bu şartlar; talep, temerrüt ve muacceliyettir. Hâkim, taraflardan birinin istemi olmaksızın faize hükmetmemektedir²⁴⁷. Faiz için nafaka borcunun muaccel hale gelmesi ve nafaka yükümlüsünün borcu ödemede temerrüde düşmesi aranmaktadır²⁴⁸. Bu şartlar kapsamında iştirak nafakası konusunda dava başlangıcında belirsizlik bulunması nedeniyle faizin başlangıcına dava tarihi olarak karar verilmesi mümkün değildir²⁴⁹. Boşanma davasıyla takdir edilen iştirak nafakasında faiz, kararın kesinleşmesinden itibaren uygulanabilmektedir. Bağımsız olarak açılan iştirak nafakası davasında ise faize karar tarihinden itibaren hükmedilmektedir²⁵⁰.

İştirak nafakasına uygulanacak faiz oranı konusunda mevzuatta özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun gereği iştirak nafakasına kanuni temerrüt faizi uygulanmaktadır²⁵¹.

5. İştirak Nafakasında Zamanaşımı

İştirak nafakası konusunda görevli mahkeme 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesine göre aile mahkemesidir. Aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenen asliye hukuk mahkemeleri görevli olmaktadır. Bu mahkemelerin aile mahkemesi sıfatıyla yargılama yaptıklarını mutlaka belirtmeleri gerekmektedir.

²⁴⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 11.12.2014, E. 2014/14461, K. 2014/25529 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 29.12.2020).

²⁴⁷ AKİL, Cenk, « Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler », Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, 2015, s. 75.

²⁴⁸ GÖZÜTOK, Zeki, Genel ve Özel Faiz Hukuku, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 578.

²⁴⁹ SOLAK, s. 84-85.

²⁵⁰ AYDEMİR, Enver, Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 64.; AKİL, s.104.

²⁵¹ AYDEMİR, s. 65.

Boşanma davasında istenilen iştirak nafakalarında boşanma davasına bakan aile mahkemesi görevlidir. Babalık ve tanıma davalarında da bu davalara bakan mahkeme tarafından iştirak nafakasına hükmedilmesi mümkündür. Boşanma davası sonrasında açılacak iştirak nafakası davalarında ise yetkili mahkeme, TMK'nın 177. maddesi gereği nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesidir. Ancak davacı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki genel yetki kuralı olan davalının yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilmektedir. Bu konuda kanun koyucu, davacıya seçimlik bir hak tanımaktadır²⁵².

İştirak nafakası davasında hâkim, TMK'nın 332. maddesi kapsamında davacının talebi üzerine gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. TMK 334. maddeye göre anne babanın kaçma hazırlığında olması, mallarını heba etmeleri ya da nafaka yükümlülüklerini sürekli şekilde ihmal etmeleri durumunda gelecekte ödenmesi beklenen nafakalar için hâkim tarafında güvence sağlanmasına veya gerekli önlemlerin alınmasına karar verilebilmektedir.

Boşanma davalarıyla birlikte açılan iştirak nafakalarında ayrı bir harç ya da vekâlet ücreti ödenmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak bağımsız olarak açılan iştirak nafakası davası harca tabidir ve yargılama sonucunda vekil varsa vekâlet ücreti belirlenmektedir²⁵³.

İştirak nafakası davaları, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 103. maddesi kapsamında adli tatilde görülebilmektedir. İştirak nafakasında çocuğun menfaati gözetildiği için tarafların serbestçe tasarruf edebileceği konular kapsamında değil kamu düzenine ilişkin konular kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle iştirak nafakasında arabuluculuk kurumu uygulanmamaktadır²⁵⁴.

Çocuk ergin oluncaya kadar her zaman iştirak nafakası talep edilebilmektedir²⁵⁵. Bu nafakaya ilam ile hükmedilmektedir. Bu ilam, boşanma davası sonrasında verilen karar ilamı olabileceği gibi iştirak nafakası davası sonucunda verilen karar ilamı da olabilmektedir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 367. maddesine göre

²⁵² GENÇCAN, Tazminat, s. 1398; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 27.01.2016, E. 2015/15971, K. 2016/921 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 30.12.2020).

²⁵³ ÇETİN/ÇALIŞKAN/POLAT, Hukuk Davaları Rehberi Cilt 5, s. 535; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 20.03.2013, E. 2013/3578, K. 2013/7694 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 30.12.2020).

²⁵⁴ GÜLER, s. 193; BOZDAĞ, Gonca Gülfem, « Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği », Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, 2016, s. 104. (Kısaltma: Arabuluculuk).

²⁵⁵ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 302.

iştirak nafakasına yönelik karar kesinleşmedikçe bu kararın uygulamaya aktarılması mümkün değildir. Boşanma davalarında iştirak nafakası boşanmanın eklentisi niteliğinde görülmektedir. Bu bağlamda nafakanın kesinleşmeden icra takibine konulması kabul edilmemektedir²⁵⁶.

2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 39. maddesi kapsamında ilamların on yıl içinde icra takibine konulması gerekmektedir. Borçlar Kanunu'nun 126. maddesine göre ise ilam ve ilam sayılan belge haricinde nafakayla ilgili olarak takip yapılması mümkün değildir²⁵⁷.

İcra ve İflas Kanunu 344. maddesine göre nafaka borcunu ödemeyen nafaka borçlusuna yönelik olarak nafaka alacaklısının şikâyetinde bulunması durumunda üç aya kadar tazyik hapsine hükmedilebilmektedir. Hapsin uygulanmasına başlandıktan sonra nafakanın ödenmesi durumunda ise nafaka borçlusu tahliye edilmektedir.

İştirak davalarında Türk Borçlar Kanunu'nun genel düzenlemesi niteliğinde olan 146. maddesinde yer alan on yıllık zamanaşımı süresi uygulanmaktadır. Kanunun 156. maddesinde zamanaşımının kesilmesiyle sürenin yeniden işlemeye başlayacağı belirtilmektedir. Bu kapsamda borcun mahkeme kararına bağlanması ya da senetle ikrar edilmesi halinde zamanaşımı süresi on yıldır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

²⁵⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin T. 05.04.2011, E. 2010/24805, K. 2011/5641 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 30.12.2020).

²⁵⁷ ÖZÜĞÜR, Nafaka, s. 196; Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin T. 06.10.2015, E. 2014/21470, K. 2015/17503 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 30.12.2020).

IV. BOŞANMA DAVALARINDA YOKSULLUK NAFAKASI

A. Yoksulluk Nafakasının Tanımı

Yoksulluk kavramı zamana, mekâna, kişilere ve toplumlara göre farklılık gösterebilmektedir²⁵⁸. Bu kavram 20. yüzyılın sonlarında tartışılmaya başlanmıştır. Yoksulluk kavramının göreceliliği, bu kavramın kanunlarda net şekilde ifade edilmesini engellemektedir. Bu durumda TMK'nın 1. maddesine göre örf ve adet hukukuna bakılması, burada da kavramla ilgili netlik belirlenemezse hâkim tarafından somut olaya göre yoksulluk durumunun takdir edilmesi gerekmektedir²⁵⁹.

Yoksulluk kavramı mutlak ya da göreceli yoksulluk olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirilebilmektedir. Mutlak yoksulluk, kişilerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için zorunlu ve gerekli olan yiyecek gibi hususlardan yoksun kalınmasını belirtmektedir²⁶⁰. Göreceli yoksulluk ise bir toplumda kabul edilen tüketim düzeyinin altında kalınmasını ifade etmektedir²⁶¹. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre göreceli yoksulluk kavramı değişiklik gösterebilmektedir. Ancak bu kavramın cinsiyetle alakası bulunmamaktadır. Buna rağmen yapılan araştırmalarda kadınlarda yoksulluk durumunun daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir²⁶². Yoksulluk kavramı, devletlerce mücadele edilmesi gerekli olan bir kavramdır. Bu bakımdan kadın yoksulluğu da yoksullukla mücadelede önemli bir yer tutmaktadır²⁶³.

Yoksulluğun tanımına ilişkin çalışmalar, Sanayi Devrimi ile birlikte 19. yüzyılda İngiltere'de başlamıştır²⁶⁴. Yoksulluk, bir kimsenin elde ettiği gelirin günlük

²⁵⁸ **GERÇİL**, Gülşen, « Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu », Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 2015, s. 161.

²⁵⁹ **ÖZTAN**, Aile, s. 834.

²⁶⁰ **ÖZGENÇ**, Nazlıhan, « Sürdürülebilirlik Temelinde Yoksulluk Kavramının Yeniden Yorumlanması: Yoksulluk Düzümü », Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Sayı 35, 2015, s. 116.

²⁶¹ **ŞENER**, Ülker, « Kadın Yoksulluğu », Mülkiyet Dergisi, Cilt 36, 2012, s. 59; **UZUN**, Mine, Türk Medeni Kanunu Ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 6; **GÜNİNDİ ERSÖZ**, Aysel, « Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler », T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi, Cilt 2, Sayı 6, 2003, s.72.

²⁶² **DİNÇOFLAZ**, N. Janset, Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009, s. 13; **AÇIKGÖZ**, Reşat, « Kadının Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme », Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma, Cilt 1, Sayı 2, 2010, s. 49. **ŞENER**, s.57.

²⁶³ **AÇIKGÖZ**, s. 58. **GÜNİNDİ ERSÖZ**, s. 75.

²⁶⁴ **ÖZGENÇ**, s.113.

ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi şeklinde ifade edilebilmektedir²⁶⁵. Boşanma davalarında yoksulluk kavramı Öztan’a göre boşanma nedeniyle taraflardan birinin evlilik birliğinde sahip olduğu imkânlardaki azalmayı ifade etmektedir²⁶⁶. Ruhi’ye göre ise, boşanma davalarındaki yoksulluk mutlak yoksulluktur ve taraflardan birinin zorunlu ve gerekli ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmesidir²⁶⁷. Zevkliler, Acabey ve Gökyayla ise yoksulluğun varlığını aramakta, büyük ya da küçük olmasıyla ilgilenmemektedirler²⁶⁸.

Doktrinde genel olarak boşanma sonrasında evlilik süresince olan hayat standardında düşüş yaşanmasının ilgili eşin yoksulluğa düştüğü anlamına gelmeyeceği kabul edilmektedir²⁶⁹. Bu kabul kanaatimizce yerindedir. Ancak yoksulluk durumunun belirlenmesinde mahkemenin eşlerin evlilik süresindeki yaşam düzeyini göz önünde bulundurması gerektiği kanaatindeyiz.

Yargıtay içtihatlarında yoksulluk kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak kararlara bakıldığında uygulamaya yönelik açık ve net bir tanımın yapılmadığı görölmektedir. Doktrinde de yukarıda belirtildiği gibi yoksullukla ilgili farklı belirlemelere gidilmektedir. Bu bağlamda yoksulluk kavramının mahkeme tarafından her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilmesi beklenmektedir.

Anayasanın 56. maddesine göre herkesin dengeli ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı bulunmaktadır. Ayrıca 17. maddeye göre herkes; yaşama, maddi ve manevi varlığını koruyup geliştirme hakkına da sahiptir. Bu düzenlemeler doğrultusunda kanun koyucu, yoksulluk nafakasını düzenleme altına almıştır.

TMK’nın 185. maddesinde eşlerin birbirlerine yardımcı olma yükümlülüğü bulunmaktadır. Boşanmayla eşler arasındaki bu yükümlülük sona ermektedir. Boşanma sonrası eşler, bağımsız birey olarak tek başlarına hayatlarına devam etmektedirler. Bu durum, bazı eşler açısından geçim sıkıntısı yaşanmasına neden olabilmektedir²⁷⁰. Kanun koyucu, sosyal ve ahlaki düşüncelerle yoksulluk nafakasını öngörmüştür. Yoksulluk nafakası, bakım nafakasının bir türüdür. Kanundan doğan bir yükümlülük olarak TMK’nın 175. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. şahsa

²⁶⁵ **TOPGÜL**, Seda, « Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması », Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2013, s. 279; **DEMİR**, s. 37; **GERÇİL**, s.161.

²⁶⁶ **ÖZTAN**, Aile, s. 500; **TOPGÜL**, s.280.

²⁶⁷ **RUHİ**, Nafaka Hukuku, s. 43.

²⁶⁸ **ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**, s. 940.

²⁶⁹ **ARKAN SERİM**, Azra, « Yoksulluk Nafakası », İÜHFD, Cilt 65, Sayı 1, 2007, s. 290.

²⁷⁰ **KÖSEOĞLU/KOCAĞA**, s. 225.

bağlı bir alacak hakkıdır. TMK 175. maddeye göre boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek bir taraf mevcutsa, nafaka isteyebilmektedir. Ancak bu nafaka için nafaka isteyecek tarafın diğer taraftan daha ağır kusurlu olmaması aranmaktadır. Bu konuda kanun koyucu nafaka yükümlüsünün değil nafaka alacaklısının kusurunu önemsemektedir. Maddede belirtilen bu şartları taşıyan taraf, geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında nafaka isteyebilmektedir. Bu nafaka kural olarak süresizdir. 2002 yılı öncesinde yoksulluk nafakasına ilişkin düzenleme, erkeğin aleyhinedir. Bu düzenlemede erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının refah durumunda bulunmasını aramaktadır²⁷¹. Günümüzdeki düzenlemede kadın-erkek eşitliği gözetilerek böyle bir koşul öngörülmemiştir.

Yoksulluk nafakasında temel kural, boşanan taraflardan birinin gerekli geçim ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu nedenle TMK'nın 174. maddesinde yer alan maddi ve manevi tazminat durumlarında uygulanmamaktadır. Yoksulluk nafakasının düzenlenmesindeki amaç, eşlerin evlilik birliği nedeniyle birbirlerine bakım yükümlülüğünün boşanma nedeniyle ortadan kalkması durumunda eşlerden birinin yoksulluğa düşmemesi için diğer eşin ona yardım etmesini sağlamaktır²⁷².

Yargıtay'ın kararlarına bakıldığında yoksulluk nafakasının belirlenmesinde genel olarak insanca yaşamaya yetecek düzeyi esas aldığı görülmektedir. Bu kapsamda mutlak yoksulluğu benimsediği söylenebilmektedir. Yoksulluk nafakasının belirlenmesinde ise tarafların maddi durumlarını, sosyal hayatlarını, giyinme ve yiyecek gibi temel ihtiyaçlarını, ulaşım, sağlık, kültür gibi gereksinimlerini göz önünde bulundurmaktadır. Boşanmanın mali sonuçlarından birini oluşturan yoksulluk nafakası yükümlüsünün akıl hastası eş olması dahi mümkün kabul edilmektedir²⁷³.

Konuyla ilgili olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1998 yılında verdiği karar ön plana çıkmaktadır. Karara göre yoksulluk, sosyal ve ekonomik şartlarla doğrudan ilgilidir. Bu nedenle ülkelerin sosyal ve ekonomik şartlarına göre değerlendirilmesi beklenmektedir. Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında herkesin dengeli ve sağlıklı bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına

²⁷¹ ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 894. (Kısaltma: Ayrılık); ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, « Medeni Kanunun Yeni Düzenlemelerine Göre Yoksulluk Nafakası », İstanbul Barosu Dergisi, Aile Hukuku Özel Sayısı, 2007, s. 71. (Kısaltma: Yoksulluk Nafakası).

²⁷² ÖZTAN, Aile, s. 834.

²⁷³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 30.09.1992, E. 1992/2-468, K. 1992/536 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 01.03.2021); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 28.04.2009, E. 2008/55794, K. 2009/8147 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 01.03.2021).

sahip olduğu gözetildiğinde bu temel hakkın tabii sonucu olarak kişilerin giyinme, yeme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra kültür, ulaşım, sağlık gibi zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde gelirinin olması beklenmektedir. Bu gelire sahip olmayanlar yoksul olarak kabul edilmektedir²⁷⁴.

B. Yoksulluk Nafakasının Hukuki Niteliği ve Amacı

Boşanma ile evlilik birliği sona ermektedir. Boşanma nedeniyle eşlerin birbirlerine bakım yükümlülüğü sona erdiğinden eşlerden birinin geçim noktasında sıkıntıya düşmesi mümkündür. Bu konuda kanun koyucu, kadın-erkek ayrımını kaldırarak yoksulluk nafakasını düzenleme altına almıştır. Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eşi korumak için diğer eşten mali gücü oranında yoksulluk nafakası talep edilebilmektedir. Ancak bunun için nafaka talebinde bulunan eşin kusurunun diğer eşten daha ağır olmaması aranmaktadır. Kusurlu eşin bu kusurundan faydalanması söz konusu olabileceğinden kanun koyucu bu durumda nafakaya hükmedilemeyeceğini belirtmektedir²⁷⁵.

Yoksulluk nafakası, iddet müddetinin bir yansıması gibi düşünülebilmektedir. Çünkü; İslam hukukunda yoksulluk nafakası gibi iddet müdetinde erkekler boşanan eşlerini nafaka vermeye yükümlüdürler. Ve bu durumda kadınlar boşanan eşlerini nafaka verme yükümlüsü degillerdir. Boşanma ile eşler, birbirlerine tam anlamıyla yabancı sayılmamaktadırlar. Özellikle ortak çocuk söz konusu olduğunda eşlerin tamamen yabancılaşmaları mümkün değildir. Boşanma ile eşlerin karşılıklı menfaatlerini bir anda kaybetmeleri durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda eşlerden birinin zor durumda kalmasının engellenmesi amacıyla kanun koyucu, ahlaki yardım gereğince yoksulluk nafakasını düzenleme altına almıştır. Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının evlilik birliğinde sahip olduğu refah düzeyini sağlamak için öngörülmemiştir. Bu nafaka, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılamak amacıyla kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir²⁷⁶.

Yoksulluk nafakası alacağı, aile hukukundan doğan kişiye bağlı haklardan biridir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmadığından kusursuz eşin de diğer eşe

²⁷⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 07.10.1998, E. 1998/2-656, K. 1998/688 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 02.03.2021).

²⁷⁵ ÖZTAN, Aile, s. 832-836.

²⁷⁶ GENÇCAN, Tazminat, s. 1138; HAMZAÇEBİ, Mehmet, « Boşanma Öncesi ve Sonrası Nafaka », Yargıtay Dergisi, Cilt 26, Sayı 3, 2000, s. 360. (Kısaltma: Boşanma).

yoksulluk nafakası ödemesi mümkündür. Bu kapsamda yoksulluk nafakası bir ceza ya da tazminat değildir. Bu nafaka, bakım nafakası türlerinden birini oluşturmaktadır²⁷⁷.

Alacak hakkı olan yoksulluk nafakasında nafaka alacaklısının rızası olmaksızın takas yapılması kabul edilmemektedir. TMK'nın 954. maddesi kapsamında yoksulluk nafakasının temlik edilmesi ya da üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi mümkün değildir. İlama bağlı olmayan nafakaların bir kısmının haczedilmesi mümkün iken ilama bağlı nafakalarda nafaka alacaklısının geçimi için zorunlu olan asgari miktar üzerinden belirlemeye gidilmesi nedeniyle bu alacak haczedilememektedir²⁷⁸.

Yoksulluk nafakası kişiye bağlı bir alacak hakkı olması nedeniyle mirasçılara geçmemektedir. Nafaka alacaklısının ölümü ile yoksulluk nafakası sona ermektedir. Bu alacak henüz doğmadan feragat söz konusu olamasa da işlemeye başladıktan sonra nafaka alacaklısının yoksulluk nafakası alacağından feragat etmesi mümkündür²⁷⁹.

C. Yoksulluk Nafakasının Şartları

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bazı şartların varlığı aranmaktadır. Bu şartlar, yoksulluk nafakasının düzenlendiği TMK'nın 175. maddesinde yer almaktadır. Maddede yer alan “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf...” ibaresine göre yoksulluk nafakası talep edilebilmesi için öncelikle boşanmanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Doktrinde bazı yazarlar bu hususu ayrı bir başlık altında incelemişlerdir²⁸⁰. Bu bakımdan yoksulluk nafakasının ilk şartının talep olduğu ifade edilmektedir. Zira talep edilmeksizin mahkemece re'sen yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir²⁸¹.

TMK'nın 158. maddesine göre yoksulluk nafakası, boşanma haricinde batıl olan evliliklerin iptal edilmesi durumunda da talep edilebilmektedir²⁸².

Yoksulluk nafakası, boşanmanın mali sonuçları içerisinde yer almaktadır. Bu nafaka için resmi bir evliliğin boşanmayla sona erdirilmesi aranmaktadır. TMK'nın

²⁷⁷ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 453; CEYLAN, Boşanma, s. 105.

²⁷⁸ OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 815.

²⁷⁹ ÖZTAN, Aile, s. 590.

²⁸⁰ OKYAR KARAOSMANOĞLU, Dila, « Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması », İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. M. İlhan Uluhan'a Armağan, Cilt 15, Sayı 2, 2016, s. 423.

²⁸¹ ÇİTAK, s.242.

²⁸² BULUT, Harun, Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007, s. 159. (Kısaltma: Boşanma).

175. maddesinde yer alan düzenleme kapsamında yoksulluk nafakasının boşanma sonrası ödeneceği açıktır. Bu nafaka, boşanma davasıyla birlikte talep edilebilmektedir. Ancak TMK'nın 177. maddesine göre boşanma davası kesinleştikten sonra talep edilmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır²⁸³. Boşanmanın gerçekleşmesi, yoksulluk nafakasının talep edilebilmesi için değil, bu nafakaya hükmedilebilmesi için aranan bir şarttır. Bu kapsamda boşanma davasının reddedilmesi durumunda yoksulluk nafakası talebinin de reddedilmesi gerekmektedir²⁸⁴.

1. Talep

Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eş, diğer eşten TMK'nın 175. maddesine göre nafaka talep edebilmektedir. Buna göre mahkeme tarafından yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için öncelikle bu konuda eşlerden birinin talebinin bulunması aranmaktadır²⁸⁵. Hâkimin somut olaya göre re'sen yoksulluk nafakasına hükmetmesi mümkün değildir²⁸⁶.

Yoksulluk nafakasına ilişkin talebin sözlü ya da yazılı olması mümkündür. Bu konuda özel bir şekil kuralı öngörülmemektedir. Dava ya da cevap dilekçesinde de talep edilebilmektedir. Ancak sözlü taleplerin hukuki sonuç doğurabilmesi için mahkeme tutanağına geçirilmesi aranmaktadır²⁸⁷.

Dava sırasında taraflardan birinin yoksulluk nafakası istemediğini belirtmesi, feragat olarak kabul edilmektedir. Bu feragatten geri dönülmesi mümkün değildir. Feragat, kesin hüküm oluşturmaktadır. Yoksulluk nafakasına yönelik feragatin şarta bağlanması kabul edilmemektedir²⁸⁸.

²⁸³ ŞİMŞEK, s. 44.

²⁸⁴ UZUN, s. 23; OKYAR KARAOSMANOĞLU, s.423; KAÇAK, Nazif, Açıklamalı ve İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 144.

²⁸⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 148; ÜNSAL, s. 217.

²⁸⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında davacının yoksulluk nafakasına yönelik talebinin bulunmadığını, tedbir nafakasının boşanmadan sonra devam ettirilmesi gibi yoksulluk nafakasına ilişkin bir beyanın da olmadığı belirtilerek davacı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi HMK'nın 26. maddesi gereği usul ve yasaya aykırı görülerek karar bozulmuştur (T. 12.11.2012, E. 2012/9105, K. 2012/26786 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 02.03.2021).

²⁸⁷ TUTUMLU, Boşanma, C. II, s. 1294; ŞAHİN, s. 815; YETİK, Nurten, Nüfus Velayet Vesayet Nafaka, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007, s. 419; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 18.09.2013, E. 2013/2-231, K. 2013/1370 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 03.03.2021).

²⁸⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 12.06.2013, E. 2012/3-1626, K. 2013/813 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 03.03.2021); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 12.06.2013, E. 2013/4149, K. 2013/16282 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 03.03.2021).

Bazı durumlarda tarafların yoksulluk nafakasına yönelik talepleri açık olmadığı için mahkeme tarafından net şekilde anlaşılamamaktadır. Bu konuda Yargıtay, netliğin sağlanamadığı taleplerde mahkemenin taraflara açıklama yaptırması gerektiğini belirtmektedir. Örneğin yalnızca “nafaka istiyorum” şeklindeki bir beyan mevcutsa ne tür bir nafaka istediğinin sorulması gerektiğini ifade etmektedir²⁸⁹. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2013 tarihli bir kararında “nafaka istiyorum” ifadesini yoksulluk nafakası olarak yorumlamıştır²⁹⁰. Tarafların vekil tayin etmedikleri durumlarda hukuki bilgileri eksik olup hangi nafakayı talep edeceklerini bilmedikleri kabul edilirse Yargıtay’ın bu konudaki görüş değişimi kanaatimizce yerindedir. Doktrinde bir görüş, tarafların “ömür boyu nafaka” gibi ifadelerinin de yoksulluk nafakası olarak yorumlanması gerektiğini ileri sürmektedir²⁹¹.

Talep şartı, hâkimin talep edilen miktarı aşkın şekilde karar vermesini engellemektedir. Tarafların anlaştıkları ya da bir tarafın talep ettiği nafaka miktarının altında yoksulluk nafakasına somut olayın özellikleri değerlendirilerek karar verilmesi mümkün iken, talep edilen miktarın üstünde yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir. Bu nafakaya ilişkin talebin boşanma hükmü kesinleşene kadar her zaman ileri sürülmesi mümkündür. Bu kapsamda temyiz aşamasında dahi ileri sürülebilmektedir. Boşanma hükmünün kesinleşmesi durumunda ise TMK’nın 177. maddesi kapsamında yoksulluk nafakası için dava açılabilir. Ancak bu davanın TMK’nın 178. maddesi gereği kesinleşme tarihinden itibaren 1 yıl içinde açılması gerekmektedir. Bu davalarda nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili kılınmaktadır²⁹².

2. Talep Edenin Kusur Oranının Edilene Göre Fazla Olmaması

²⁸⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin T. 25.02.2008, E. 2008/5174, K. 2008/2241 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021); OKYAR KARAOSMANOĞLU, s.427.

²⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun T. 18.09.2013, E. 2013/2-231, K. 2013/1370 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021).

²⁹¹ TUTUMLU, Evliliğin Butlanı, s. 457; KAÇAK, s. 145-146.

²⁹² ARKAN SERİM, s. 288; KOCABAŞ, Gediz, « Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler », MÜHF-HAD, Cilt 19, Sayı 1, 2013, s. 373.

743 sayılı mülga Kanun döneminde 144. maddede yoksulluk nafakası alacaklısının kusursuz olması aranmıştır. Kanunda 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında ise nafaka alacaklısının nafaka borçlusundan daha ağır kusurlu olmaması yeterli kabul edilmiştir²⁹³. 4721 sayılı TMK'nın 175. maddesinde bu düzenleme korunarak yoksulluk nafakası alacaklısının kusurunun daha ağır olmaması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle yoksulluk nafakası talep eden eşin kusursuz olmasına gerek bulunmamaktadır. Kusuru mevcutsa bu kusurun diğer eşten daha ağır olmaması aranmaktadır. "Daha ağır kusurlu olmama" ibaresi, daha az kusurlu olma ya da eşit kusura sahip olmayı içermektedir. Bu kapsamda yoksulluk nafakası talep eden eşin diğer eşle eşit kusura sahip olması veya daha az kusurlu olması beklenmektedir²⁹⁴.

Yoksulluk nafakasının belirlenmesinde kusur önemli bir yere sahiptir. Ancak doktrinde bir görüş modern aile hukuku anlayışında kusurun yalnızca tazminat taleplerinde aranması, bu kapsamda nafakalarda kusura önem verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda nafakanın sosyal yönüne vurgu yapılmaktadır²⁹⁵.

Yoksulluk nafakası bakımından hangi hallerin kusurlu sayılma açısından önem taşıdığı konusunda mevzuatta bir düzenleme yer almamaktadır. Yargıtay, somut olayın özelliğine göre tarafların kusur durumunun mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle konuyla ilgili olarak verilmiş Yargıtay kararları yol gösterici niteliğe sahiptir. Örneğin; eşlerden birinin diğerine karşı sevgisiz ve ilgisiz davranışları²⁹⁶, eşlerden birinin annesi ile eşi arasında denge kuramaması ve bağımsız konut açmaması²⁹⁷, cinsel ilişkiden kaçınması²⁹⁸, eşlerden birinin diğer eşin

²⁹³ ÇAKIN, Akın, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi, Ankara, 1999, s. 137; KESKİN, s. 161.

²⁹⁴ GEZDER, Ümit, Türk Medenî Hukuku- Başlangıç, Kişiler, Aile Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2014, s. 111; ZAPATA, Tan Tahsin, Medeni Hukuk, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021, s. 235.

²⁹⁵ TOSUN, Yalçın, « Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların Değerlendirilmesi », Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 129–130, 2015, s. 60.

²⁹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 28.06.2016, E. 2016/12757, K. 2016/12447 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021).

²⁹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 28.06.2016, E. 2016/13242, K. 2016/12476 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021).

²⁹⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında eşlerin yedi ay birlikte yaşamalarına rağmen cinsel ilişki kurmadıkları ve davacının halen bakire olduğu, hastane sağlık kurulu raporlarına göre eşlerin cinsel ilişki kurmaya engel herhangi bir durumunun bulunmadığı, bu kapsamda cinsel birleşmeyi gerçekleştiremeyen davalının boşanmaya sebep olaylarda tamamen kusurlu olduğu belirtilmiştir (T. 15.12.2010, E. 2010/2-674, K. 2010/650 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 04.03.2021).

önceki evliliğinden olan çocuğuna hakaret etmesi²⁹⁹ gibi sebepler Yargıtay tarafından kusurlu davranış şeklinde değerlendirilmektedir.

Eşlerin birbirlerine karşı şiddet uygulamaları konusunda Yargıtay oldukça hassas davranmaktadır. Bu konuda genel olarak şiddet uygulayan eş kusurlu kabul edilmektedir³⁰⁰. Ancak Yargıtay'ın bir kararında eşini şiddet uygulamasına rağmen affeden kadını daha sonra kocasına hakaret etmesi nedeniyle kusurlu olarak değerlendirdiği görülmektedir³⁰¹.

TMK'nın 175. maddesi kapsamında yoksulluk nafakası talep eden tarafın kusursuz olmasına gerek yoktur. Ancak talep edenin kusuru mevcutsa yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için karşı tarafın da eşit oranda ya da daha fazla kusurunun bulunması gerekmektedir. Yargıtay, tarafların eşit kusurlu olması durumunda yoksulluk nafakasına hükmedilebileceğini kabul etmektedir³⁰². Kanuni düzenlemenin lafzından da bu husus anlaşılmaktadır. Örneğin; erkeğin kadına bağımsız konut açmaması ve kadının erkeğe ağır sözlerle hakaret etmesi³⁰³, erkeğin kadını istemediğini belirterek birlikte yaşamaktan kaçması ve kadının erkeğe hakaret etmesi³⁰⁴ gibi durumlarda Yargıtay, somut olayın özelliklerini dikkate alarak taraflara eşit kusur atfetmiştir. Ancak doktrinde Yargıtay'ın eşit kusura ilişkin bazı kararları eleştirilmiştir. Konuyla ilgili olarak Yargıtay bir kararında, kadının kocasına hakareti

²⁹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılamada her ne kadar davacı erkek ağır kusurlu kabul edilse de davalı kadının, erkeğin önceki evliliğinden olan çocuğunu istemeyip ona hakaret ettiği, erkeğin ise kusurlu bir davranışının ispat edilemediği belirtilerek somut olayda tam kusurlu olanın davalı kadın olduğu belirtilmiştir (T. 23.06.2016, E. 2016/11706, K. 2016/12145 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 04.03.2021).

³⁰⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında eşine fiziksel şiddet uygulayan erkeği, erkeğin önceki evliliğinden olan çocuklarını istemeyip birlik görevlerini yerine getirmeyen kadından daha ağır kusurlu bulmuştur. Olayda erkeğin önceki evliliğinden olan ergin oğlunun kadına hakaret etmesine ve onu tehdit etmesine erkeğin sessiz kalması da erkeğin kusuru olarak değerlendirilmiştir (T. 07.06.2016, E. 2015/18700, K. 2016/11215 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 04.03.2021).

³⁰¹ Karara konu olayda ilk derece mahkemesi tarafından davalı erkeğin eşine fiziki şiddet uygulayıp hakaret ettiği belirtilerek tamamen kusurlu olduğu ifade edilmiştir. Ancak deliller incelendiğinde erkeğin 2010 yılında şiddet uyguladığı, bu tarihten sonra evliliğin devam ettiği, bu durumun davacı kadın tarafından affedildiği ya da hoşgörü ile karşılandığının kabulünü gerektirdiği, dosya kapsamında erkeğe başkaca kusur atfedilmediği, davacı kadının ise son olayda erkeğe hakaret ettiği dikkate alınarak davacı kadın boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu bulunmuştur (T. 17.10.2016, E. 2016/17889, K. 2016/13836 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 04.03.2021).

³⁰² **DARENDE**, Yeliz, « Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel midir? », LEGES Hukuk Dergisi, Sayı 42, 2013, s.54

³⁰³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 27.03.2013, E. 2012/2-1084, K. 2013/401 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 04.03.2021).

³⁰⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 05.11.2014, E. 2013/2-1283, K. 2014/858 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 04.03.2021).

ile kocanın başka kadınla yurt dışına kaçmasını eşit kusur olarak değerlendirmiştir³⁰⁵. Olayda kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilse de erkeğin daha kusurlu sayılması gerektiği gözetilerek eleştiri konusu yapılmıştır³⁰⁶.

Nafaka yükümlüsünün kusurlu olması yoksulluk nafakası açısından aranmamaktadır³⁰⁷. Nafaka yükümlüsü kusursuzsa nafaka talep eden eşin de kusursuz olması gerekmektedir. Bu durumda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkündür. Örneğin akıl hastalarına kusur isnat edilemese de şartlar mevcutsa akıl hastaları da yoksulluk nafakası yükümlüsü olarak belirlenebilmektedirler³⁰⁸.

Boşanma hükmü kesinleştikten sonra açılan yoksulluk nafakası davalarında boşanma davasında belirlenen kusur durumu kesin hüküm oluşturmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, tarafların kusurunun esas olarak boşanma davasında tespit edildiğini ve bu nedenle sonradan bağımsız olarak açılacak yoksulluk nafakası davasında kesin delil oluşturacağını belirtmektedir. Yoksulluk nafakası davası ile boşanma davası arasında sıkı bir bağlantı söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda boşanma davasıyla belirlenen kusur durumu, nafaka davasında kesin hüküm ve kesin delil niteliği taşımaktadır. Nafaka davasında mahkeme, boşanma davasındaki kusur durumunu esas almakla yükümlüdür³⁰⁹.

Türk Hukuku'nda yoksulluk nafakasının belirlenmesinde tarafların kusur durumu önemlidir. Ancak kusurun tespiti açısından genel ve soyut bir düzenleme bulunmadığından her somut olayın kendi özellikleri mahkemece değerlendirilmek durumundadır. Bu nedenle somut olaya göre farklı kusur durumları ve kararlar ortaya çıkabilmektedir.

3. Talep Edenin Boşanma Nedeniyle Yoksulluğa Düşecek Olması

TMK'nın 175. maddesine göre eşlerden birinin yoksulluk nafakası talep edebilmesi için boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması gerekmektedir.

³⁰⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 01.03.2004, E. 2004/1776, K. 2004/2439 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021).

³⁰⁶ **ERTÜRK**, Erkan, 4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları, Kazancı Kitap, İstanbul, 2005, s. 474.

³⁰⁷ **YILDIRIM**, Abdülkerim, « Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu », Legal Hukuk Dergisi, Cilt 14, Sayı 157, 2016, s. 67.

³⁰⁸ **AKINTÜRK/KARAMAN**, s. 303; **CEYLAN**, Boşanma, s. 110.

³⁰⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 28.03.2012, E. 2011/2-890, K. 2012/239 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 04.03.2021).

Yoksulluk kavramının net bir tanımı bulunmaması nedeniyle somut olayın özellikleri gözetilerek yoksulluk durumunun değerlendirilmesi beklenmektedir.

Yoksulluk olgusu açısından farklı kriterler belirlenmektedir. Doktrinde nafaka talep edenin kendi geliri ile geçimini sağlayamaması ya da asgari geçim düzeyi şeklindeki kriterlere sık başvurulmaktadır³¹⁰. Bu bağlamda yoksulluk, eşlerden birinin boşanma nedeniyle zorunlu ve hayati ihtiyaçlarını kendi geliriyle karşılayamayacak duruma düşmesini ifade etmektedir. Evlilik birliği devam ederken var olan yaşam standardının korunması gayesi yoksulluk nafakasında güdülmemektedir³¹¹.

Yoksulluk nafakası, süresiz olarak düzenleme altına alınmıştır. Ancak nafaka alacaklısı zaman içerisinde kendi geçimini kendi geliriyle karşılayabilecek duruma gelirse bu durumda yoksulluk nafakasının sonlandırılması beklenmektedir. Bu zamana kadar boşanılan eşin yoksulluğa düşen eski eşi yardımcı olması istenmektedir. Bu yardımın temel nedeni ise yoksulluğa eşlerden birinin boşanma nedeniyle düşmesidir. Bu kapsamda yoksulluk ile boşanma arasında nedensellik bağının varlığı aranmaktadır³¹². Boşanan eşin yoksulluğa düşme nedeni boşanma değil de kendi tembelliği³¹³, dolandırılması ya da kumar alışkanlığı³¹⁴ vs. ise bu durumda yoksulluk nafakasına hükmedilmesi mümkün değildir³¹⁵.

Yargıtay, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşülmesi durumunu her somut olay açısından ayrı ayrı değerlendirme altına almaktadır. Bu konuda genel bir kural öngörülme de “kalıplaşmış” olarak tabir edilebilecek içtihatların bulunduğu görülmektedir. Yoksulluk nafakası talep eden eşin yoksulluğa boşanma nedeniyle düşüp düşmediğinin belirlenmesi için öncelikle mahkeme tarafından sosyal ve

³¹⁰ ÖZTAN, Aile, s. 835; İNAL, Nihat, Nişanlanma, Evlenme, Mal Rejimi, Boşanma, Velayet, Nafaka ve Eşya Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara, 2003, s. 1053-1054. (Kısaltma: Evlenme); ERTÜRK, s. 379.

³¹¹ BOZOVALI, s. 69-70; ARKAN SERİM, s. 290; ARBEK, Ömer, « Boşanmanın Mali Sonuçları », AÜHFD, Cilt 54 Sayı 1, 2004, s. 140.

³¹² ÖZTAN, Aile, s. 838.

³¹³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında; ilk derece mahkemesi tarafından davacı kadının işsizliği gerekçe gösterilerek yoksulluk nafakasına hükmedilse de yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasına göre davacı kadının öncesinde diyaliz hemşiresi olarak çalıştığı ve istifa ettiği, bu açıdan davacının kendi isteğiyle işi bıraktığı, bu bağlamda TMK'nın 175. maddesinde öngörülen şartların ortaya çıkmadığı belirtilerek davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. (T. 27.06.2014, E. 2013/25786, K. 2014/14717 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³¹⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında davalı erkeğin zaruret içinde olmayıp sürekli kumar oynadığı belirtilerek davalı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği ifade edilmiştir (T. 31.03.2008, E. 2008/1858, K. 2008/4419 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³¹⁵ BOZOVALI, s. 69; OKYAR KARAOSMANOĞLU, s. 425.

ekonomik durum araştırmasının yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu araştırmada talep eden eşin gelir durumu, mesleği, düzenli gelirleri (aylık, maaş gibi), alacakları, malvarlığı vs. detaylıca incelenmektedir. Yargıtay, yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin gelir durumunun özellikle incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin, sosyal ve ekonomik durum araştırmasında nafaka talep eden eşin çalıştığı belirtilmiş ancak aldığı ücret belirtilmemişse bu durumda ilk derece mahkemesinin kararı Yargıtay tarafından hukuka aykırı olarak değerlendirilebilmektedir³¹⁶.

Yoksulluk nafakası talep eden eşin gelir durumunun belirlenmesinde mesleği önemli bir yere sahip olmaktadır. Ancak tek başına meslek sahibi olmak bir anlam ifade etmeyeceğinden Yargıtay, eşin düzenli ve sürekli şekilde bir işte çalışıp çalışmadığını da incelemektedir. Örneğin Yargıtay, evlere temizliğe giden kadının bir gelirinin bulunduğu kabul edilse de düzenli bir gelirinin bulunmadığını belirterek yoksulluk nafakası alabileceğini vurgulamıştır³¹⁷.

Düzenli ve sürekli bir gelir, somut olayın özelliğine göre Yargıtay tarafından tek başına yeterli görülmebilmektedir. Örneğin yoksulluk nafakası talep eden eşin düzenli ve sürekli bir geliri olsa da bu gelir eşin geçimini sağlayabilmesi açısından yeterli değilse bu durumda boşanma nedeniyle yoksulluğa düştüğü kabul edilebilmektedir³¹⁸. Bu kapsamda tek başına mesleği olanların, sürekli ve düzenli gelirlerinin bulunmuş olması, yoksulluk nafakalarına hükmetmek için yeteri kadar değildir. Yargıtay'ın değerlendirmelerine göre bu hususların yanı sıra kişilerin geçimlerini sağlayacak miktarda gelire sahip olmaları aranmaktadır. Somut olayın özelliğine göre oldukça düşük bir ücretle bir işte çalışılması, geçimini sağlayamayan eşin yoksulluk nafakası almasına engel oluşturmamaktadır.

Yapılan açıklamalar sonucunda yeterli gelirin nasıl belirleneceği sorunu gündeme gelmektedir. Uygulamada yeterli gelirin kişinin asgari geçimini sağlayabilmesi için gerekli giderlerini karşılayabileceği geliri ifade ettiği kabul edilmektedir. Bu durumda günümüzde çoğu kişinin işte çalışma karşılığı aldığı asgari ücretin yeterli gelir sayılması konusunda bir kural oluşturulup oluşturulamayacağı

³¹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 29.06.2006, E. 2006/4290, K. 2006/10449 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³¹⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 22.06.2016, E. 2016/5924, K. 2016/9679 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³¹⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.10.2016, E. 2016/13334, K. 2016/13491 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

hususlu sorgulanabilmektedir³¹⁹. Konuyla ilgili olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1998 tarihli bir kararı bulunmaktadır. Bu kararda Yargıtay, asgari ücret seviyesinde bir gelire sahip olunmasının kural olarak yoksulluk nafakasını engelleyici bir nitelik taşımadığını belirtmiştir³²⁰. Bu bağlamda asgari ücretle çalışan eşin şartlar gerçekleşirse yoksulluk nafakası talep etmesine engel bulunmamaktadır. Yargıtay'ın bu konudaki içtihadı günümüzde de varlığını devam ettirmektedir³²¹. Bu durumda yoksulluk nafakası talep eden eşin gelirinin nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınması gerekmektedir. Somut olayın özelliğine göre asgari ücretin yeterli gelir sayılıp sayılmayacağının mahkeme tarafından değerlendirilmesi beklenmektedir.

Eşin sürekli, düzenli ve yeterli gelirinin bulunması durumunda mahkemenin yoksulluk nafakasını değerlendirirken eşin işten ayrılma olasılığını gözetmesi gerekmektedir. Eşin kendi iradesiyle işten çıkması, yoksulluk nafakasına hükmedilmesini gerektirmemektedir. Ancak işten çıkarılması³²² veya zorunlu bir sebep yüzünden işten ayrılmak durumunda kalması³²³ gibi hallerde yoksulluk nafakası alabileceği kabul edilmektedir. Yoksulluk nafakasının belirlenmesinde eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarının da gözetilmesi gerekmektedir³²⁴.

Yoksulluk nafakası için talep edenin gelir durumu belirlenirken öncelikle çalıştığı bir yer mevcutsa bu yerden araştırma yapılması beklenmektedir. Nafaka talep edenin bir yerde çalıştığı dosya kapsamından belli olmasına rağmen işyerinden kişinin işe başlangıcı, maaşı vs. ile ilgili bilgi alınmaması Yargıtay tarafından eksik inceleme olarak değerlendirilmektedir³²⁵. İşyerinden yapılacak araştırmada yoksulluk nafakası talep eden eşin boşanma davasından önce ya da dava süresince çalışıp çalışmadığı, çalıştıysa hangi dönemlerde çalıştığı, net gelirinin ne olduğu, işten ayrıldıysa bu durumun nedeni, işverenden tazminat alıp almadığı gibi hususların detaylıca

³¹⁹ **DARENDE**, s. 58-59.

³²⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 07.10.1998, E. 1998/2-656, K. 1998/688 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 01.05.2002, E. 2002/2-397, K. 2002/339 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021);

³²² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında iş akdinin işveren tarafından feshedilmesi durumunda yoksulluk nafakasına hükmedilebileceğini belirtmiştir (T. 03.10.2005, E. 2005/11920, K. 2005/14360 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında panik atak hastalığı bulunan davalı-karşı davacının işten ayrılmak zorunda kaldığı gözetilerek lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebileceği kabul edilmiştir (T. 06.04.2010, E. 2009/2452, K. 2010/6626 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²⁴ **KOCABAŞ**, s.375.

³²⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 06.02.2008, E. 2007/4261, K. 2008/1013 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

öğrenilmesi beklenilmektedir³²⁶. Yoksulluk nafakası talep eden eşin mesleği ya da çalışma durumu belirlenirken tanık dinlenilmesine engel bulunmamaktadır. Konuyla ilgili olarak ticaret sicil müdürlüğüne de yazı yazılması mümkündür³²⁷.

Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme durumunun değerlendirilmesinde Yargıtay, nafaka talep edenin işyerinden aldığı maaş dışında başkaca bir gelirin bulunup bulunmadığını da araştırmaktadır. Örneğin, emekli maaşı konusunda Yargıtay, asgari ücrette olduğu gibi somut olayın özelliğine göre yeterli gelir değerlendirmesinde bulunulması gerektiğini ifade etmektedir³²⁸. Bu bağlamda emekli maaşı tek başına yeterli gelir olarak kabul edilmemektedir. Günümüzde asgari ücretten daha düşük emekli maaşı alan kişilerin bulunduğu gözetilirse bu konuda Yargıtay tarafından yapılan değerlendirme kanaatimizce yerindedir.

Yargıtay yurt dışından işsizlik maaşı alan kişilerin yoksulluğu konusunda somut olaya göre inceleme yapılması gerektiği kanaatindedir. Bu kişilerin kural olarak yoksul kabul edilmesi yerinde değildir³²⁹. Dul ve yetim aylıklarının ise Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2001 tarihli içtihadına göre kural olarak yoksulluğu ortadan kaldırmadığı kabul edilmektedir³³⁰. Günümüzde verilen dul ve yetim aylıklarının düşüklüğü değerlendirildiğinde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun içtihadı kanaatimizce yerindedir.

Sürekli ve düzenli gelir olarak kabul edilebilecek gelirlerden biri, kira gelirleridir. Yargıtay, kira gelirlerinin yeterli bir gelir olarak kabul edilip edilemeyeceğini somut olayın özelliklerine göre araştırmaktadır. Bu konuda bir kural bulunmamaktadır. Kira gelirin yeterli gelir kabul edilmesi durumunda yoksulluk

³²⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 07.03.2007, E. 2007/2508, K. 2007/4044 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında şirket ortağı olduğu iddia edilen davacının ortaklığının, hissesinin ve bundan dolayı gelirin bulunup bulunmadığı konusunda Ticaret Sicil Müdürlüğü'nden araştırma yapılması gerektiği belirtilmiştir (T. 17.10.2012, E. 2012/5323, K. 2012/24974 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 05.11.2012, E. 2012/8927, K. 2012/26195 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³²⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında davacı kadının Alman vatandaşı olarak aylık 700 Euro işsizlik parası aldığı, bu nedenle yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiği belirtilmiştir (T. 20.01.2009, E. 2009/19574, K. 2009/344 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararında mahkeme tarafından davalının aldığı işsizlik maaşının yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (T. 15.01.2015, E. 2014/14503, K. 2015/763 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 21.02.2001, E. 2001/2-162, K. 2001/185 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

nafakasına hükmedilmemesi gerekmektedir³³¹. Yargıtay her somut olay açısından tüm kıstasları birlikte değerlendirmekte ve yoksulluk olgusunun varlığına kanaat getirmektedir. Kanaatimizce her somut olayın farklı özelliğe sahip olabileceği gözetildiğinde Yargıtay'ın bu tutumu yerindedir.

Yoksulluk nafakası talep eden kişinin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşüp düşmediği incelenirken geliri haricinde malvarlığı da inceleme konusu yapılmaktadır. Malvarlığı konusunda ilk olarak değeri yüksek görülen taşınmazlara bakılmaktadır. Yargıtay, tapu kayıtlarını inceleyerek yoksulluk nafakası talep eden tarafın taşınmazının varlığını belirlemektedir. Taşınmazın varlığı durumunda pay değerlerine bakılmaktadır³³². Miras yoluyla intikal eden taşınmazlarda mirasçılık belgesi kontrol edilebilmektedir³³³.

Malvarlığı incelenirken taşınmaz dışında yoksulluk nafakası talep eden eşin taşınıruları tespit edilmektedir. Örneğin arabası³³⁴, mevduatları³³⁵ vs. bu konuda sıklıkla incelenmektedir.

Malvarlığı hususunda boşanma sonrasında yapılan mal rejiminin tasfiyesi ile paylaşılan malvarlığının yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmayacağının değerlendirilmesi beklenmektedir. Özellikle TMK ile yasal mal rejimi olarak kabul edilen edinilmiş mallara katılma rejiminde eşler, evlilik birliği sürecinde edinilen mallara birlikte malik olmaktadır. Bu nedenle evlilik birliğinin sona ermesi durumunda eşler arasında bu mallar eşit şekilde paylaşılmaktadır³³⁶. Bu paylaşım gerçekleştirilmediği sürece yoksulluk nafakası talep eden eşin yoksulluğa düşüp düşmeyeceğinin tespit edilmesi güçtür. Bu nedenle uygulamada mal rejimin

³³¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 26.01.2017, E. 2015/21774, K. 2017/886 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 11.11.2015, E. 2015/6259, K. 2015/21043 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 08.12.2016, E. 2016/18654, K. 2016/15739 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararında kadına ait tarla, araba, ev ve dükkânın değerinin belirlenmesi ve gelirinin hesaplanması gerektiği belirtilmiştir (T. 29.02.2016, E. 2016/3480, K. 2016/3640 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³⁵ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararında boşanma davası sonrasında davalının banka hesabında 516.826,27 TL mevduatının bulunduğu ve buradan ciddi miktarda faiz geliri elde ettiği belirtilmiştir (T. 30.10.2017, E. 2017/15145, K. 2017/14900 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³⁶ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 154 vd.; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 204 vd.

tasfiyesinden sonra boşanma nedeniyle yoksulluğa düşölüp düşölmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir³³⁷.

TMK'nın 174. maddesinde boşanma sonrası maddi ve manevi tazminat düzenleme altına alınmıştır. Yoksulluk nafakası ile maddi-manevi tazminatın hukuki dayanakları birbirinden farklıdır³³⁸. Bu nedenle Yargıtay, maddi-manevi tazminata hükmedilmesine rağmen yoksulluk nafakası talep eden eşin yoksulluk durumu ortadan kalkmıyorsa bu durumda yoksulluk nafakasına da hükmedilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu bağlamda maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasının birlikte talep edilmesi mümkündür³³⁹.

Yoksulluk nafakası talep eden eş lehine hükmedilecek tazminat miktarının eş açısından yeterli gelir sağlaması durumunda yoksulluk şartı gerçekleşmeyeceğinden nafakaya hükmedilmemektedir. Bu bağlamda tazminat ve nafakanın birlikte takdir edilebilmesi için önemli olan husus, takdir edilen tazminat miktarının boşanma nedeniyle oluşan yoksulluk durumunu ortadan kaldırmamasıdır. Konuyla ilgili olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun verdiği bir karar oldukça fazla eleştiriye maruz kalmıştır. Davada davacıya 150.000 TL maddi ve 150.000 TL manevi tazminata hükmedildiği görölmektedir. Genel Kurul ise davacının davalıya ait evde oturması nedeniyle evden çıkarılma olasılığının bulunması, davacı ile davalının gelir durumu arasında afakî bir farkın bulunması, davacının 469 TL'lik yaşllık aylığının onu yoksulluktan kurtarmayacağı belirtilerek davacı lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu kararda Genel Kurul, davacı lehine hükmedilen tazminat miktarlarının yoksulluğu kaldırarak ölçüde yüksek olduğuna

³³⁷ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Teoride Ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 301; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2007 tarihli kararında katılma alacağı olan kadının bu alacağının yoksulluğu ortadan kaldırmayacağına karar verilmiştir. Karşı oy kullanan bir üye ise davalı kocanın malvarlığının davalı kadın tarafından 30 Trilyon Lira olarak belirtildiğini, ayrıca davacı kadının kocasından 5 Trilyon TL maddi, 5 Trilyon TL de manevi tazminat istediğini, bu bağlamda kadının katılma alacağının yoksulluğunu ortada kaldırarak boyutta olduğunun dosya kapsamından açık olduğunu vurgulamıştır. Kanaatimizce bu kararda karşı oy yerinde görölmektedir. Somut olayda davalı kocanın malvarlığı çoktur. Bu açıdan katılma alacağının davacı kadının yoksulluğunu ortadan kaldırarak nitelik taşıdığı açıktır. Ayrıca somut olayda davacı kadın lehine tazminat durumu da bulunmaktadır. (T. 16.05.2007, E. 2007/2-275, K. 2007/275 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr), Erişim Tarihi: 05.03.2021)).

³³⁸ CEYLAN, Boşanma, s. 104; OĞUZ, Cemal, « Medeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar », Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1-2, 2003, s. 24; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da bir kararında maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağının yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağından farklı olduğunu, bu nedenle birinin diğerinin yerine ikame edilemeyeceğini belirtmiştir (T. 25.11.2009, E. 2009/2-500, K. 2009/557 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³³⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 25.09.2017, E. 2017/4534, K. 2017/9946 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

değınmemiştir. Karşı oy kullanan üyelerden biri ise bu hususu vurgulamıştır³⁴⁰. Kanaatimizce Yargıtay'ın somut olayda nafaka miktarlarını göz ardı ederek yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmesi hukuka uygun değildir. Her ne kadar davacının yaşlılık aylığı düşük olsa da tayin edilen tazminat miktarları ciddi boyuttadır. Bu bağlamda tazminatların davacı kadının yoksulluğunu kaldırıcı nitelik taşıdığının kabulü gerekmekte ve yoksulluk nafakası takdir edilmemelidir. Toplamda 300.000 TL tazminat alacak olan bir kimsenin kendi geçimini sağlayamadığını söylemek hayatın olağan akışına aykırıdır.

D. Yoksulluk Nafakasının Özellikleri

Yoksulluk nafakasının özelliklerine bakıldığında temel olarak iki özellik ön plana çıkmaktadır. Bunlar; eşlerden birinin diğerinden yoksulluk nafakası talep edebilmesi ve yoksulluk nafakasının süresiz şekilde belirlenmesidir.

TMK'nın hükümleri incelendiğinde yoksulluk nafakası talep etme hakkının hem kadına hem de erkeğe tanındığı görülmektedir. Bu konuda eşler arasında eşitlik bulunmaktadır. 743 sayılı mülga Kanunda ise kadın ve erkek eşitliği söz konusu değildir. Kanun koyucu mülga Kanunda erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edebilmesi için kadının refah halinde olmasını aramıştır.

Hatemi, TMK'daki düzenleme gereğince erkeğin yoksulluk nafakası isteyebilmesini eleştirmekte ve kadından hiç nafaka istenmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu görüş uyarınca kadının erkeğe yoksulluk nafakası ödemesi ancak kendi rızasıyla olmalı ve bu durum yasal yükümlülük değil ahlaki görev olarak kabul edilmelidir³⁴¹. Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Modern hukuk sisteminde kadın – erkek eşitliği söz konusudur. Günümüzde kadınların da çalışma hayatında önemli yerlerde olduğu, gelirlerinin yerinde olduğu vs. gibi hususlar gözetildiğinde erkeğin yoksulluğa düşme ihtimali her zaman olası görülmektedir. Bu durumlarda yasal bir yükümlülük yerine ahlaki görev olarak değerlendirilmesi, erkeğin yoksulluk durumunun kadının insafına bırakılması anlamına gelmektedir. Bu

³⁴⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 16.05.2007, E. 2007/2-275, K. 2007/275 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 05.03.2021).

³⁴¹ HATEMİ, s. 118.

bakış açısı kadına karşı fazla savunmacı olurken erkeği mağdur edebilmektedir. Bu nedenle Hatemi'nin görüşü kanaatimizce yerinde değildir.

Uygulamaya bakıldığında ise yoksulluk nafakasının genellikle kadınlar tarafından talep edildiği görülmektedir. Yargılama sırasında takdir edilen tedbir nafakası, karar kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası olarak devam ettirilmektedir³⁴².

Yoksulluk nafakasını diğer nafakalardan ayıran en önemli hususlardan biri, yoksulluk nafakasına süresiz şekilde hükmedilmesidir. TMK'nın 175. maddesinde kanun koyucu, yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi gerektiğini açık şekilde düzenleme altına almaktadır. Bu süresizlik, nafaka alacaklısı olan eşin yoksulluk halinin devamı süresince yoksulluk nafakası ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁴³.

Yukarıda da ifade edildiği gibi mahkeme tarafından yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bu konuda bir talebin bulunması şarttır. Herhangi bir talep bulunmamasına rağmen eşlerden birinin kendiliğinden diğer eşe nafaka ödemek istemesi durumunda mahkemenin bu beyana dayanarak yoksulluk nafakasına hükmetmesi mümkün değildir. Eşin bu beyanı, nafaka yükümlülüğünü doğurmamaktadır³⁴⁴.

E. Yoksulluk Nafakasının Süresi

Yoksulluk nafakası, boşanma davası sırasında talep edilebileceği gibi boşanma davası sonrasında ayrı bir dava ile de talep edilebilmektedir³⁴⁵. Bu kapsamda yoksulluk nafakası davası, boşanmanın fer'i niteliğinde bir dava olarak değerlendirilmektedir. Bu davanın boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık süre içinde açılması gerektiği öngörülmektedir³⁴⁶. Bu nedenle kanun koyucu yoksulluğa “düşen” yerine “düşecek” ibaresini kullanmayı bilinçli olarak tercih etmiştir³⁴⁷.

Boşanma davası sırasında taraflardan birinin yoksulluk nafakası talep etmesi durumunda bu talep, boşanma davasıyla karara bağlanmak durumundadır. Boşanma

³⁴² YAVUZ, s. 258-259.

³⁴³ ŞAHİN, s. 818; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 149.

³⁴⁴ ÖZTAN, Aile, s. 504.

³⁴⁵ ÇETİN/ÇALIŞKAN/POLAT, Hukuk Davaları Rehberi, s. 532.

³⁴⁶ CEYLAN, Boşanma, s. 114.

³⁴⁷ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 306.

davası ile karara bağlanan yoksulluk nafakaları, boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte başlamaktadır³⁴⁸.

Boşanma davasında yoksulluk nafakası talep edilmemişse dava kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası davası açılabilir. Bu davada yoksulluk nafakasına hükmedilmesi durumunda hükmedilen nafakanın başlangıç tarihi, yoksulluk nafakası davasının açıldığı tarih olmaktadır. Bu durumda davanın kesinleşme tarihi esas alınmamaktadır³⁴⁹. Örneğin tarafların boşanma davasının kesinleşme tarihi 5 Ocak 2021 tarihi olsun. Kadın boşanma davasında yoksulluk nafakası talep etmediği için 6 Mart 2021 tarihinde yoksulluk nafakası davası açarsa kadının yoksulluk durumu mahkeme tarafından boşanma davasının kesinleşme tarihi olan 5 Ocak tarihine göre araştırılmaktadır. Kadın bu tarihte yoksul değilse, sonradan yoksul hale geldiyse bu durumda mahkeme tarafından kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmemektedir. Ancak 5 Ocak tarihinde kadın yoksul durumdaysa bu durumda kadın lehine başlangıç tarihi 6 Mart olmak üzere yoksulluk nafakasına hükmedilmektedir³⁵⁰.

Evlilik birliği süresince eşler arasında bakım yükümlülüğü bulunduğu için boşanma davası kesinleşip evlilik birliği sona erene kadar yoksulluk nafakası başlatılmamaktadır. Boşanma davasının kesinleşmesiyle birlikte evlilik birliği sona ereceğinden bakım yükümlülüğü de ortadan kalkmaktadır. Bu durumun bir yansıması olarak yoksulluk nafakası gündeme getirilmektedir. Bu bağlamda eşler boşanma davasından sonra her ne kadar bağımsız bir birey olarak kabul edilseler de kanun koyucu tarafından ahlaki bir ödev gibi düşünülerek boşanma nedeniyle eşlerden birinin yoksulluğa düşmesinin engellenmesi için yoksulluk nafakası düzenlenmektedir³⁵¹. Boşanma davasının reddi durumunda taraflar arasındaki evlilik birliği sona erdirilmeyeceğinden yoksulluk nafakasına hükmedilmemektedir³⁵².

Boşanma davası sırasında yoksulluk nafakası talep edilmesi halinde bu talep, ayrı bir harca tabi tutulmamaktadır. Ancak boşanma davası kesinleştikten sonra açılan yoksulluk nafakası davası harca tabidir³⁵³.

³⁴⁸ BULUT, Nafaka Davaları, s. 106; YAVUZ, s. 259.

³⁴⁹ UZUN, s. 98.

³⁵⁰ ÖZÜĞÜR, Boşanma, s. 1009.

³⁵¹ ERGENEKON, s. 140-141.

³⁵² RUHİ, Nafaka, s. 82.

³⁵³ ŞİMŞEK, s. 44; ERGÜN, s. 1240.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, yoksulluk nafakasında belli bir süre sınırı bulunmamaktadır³⁵⁴. Kanun koyucu belirli bir süre koymak yerine yoksulluk durumunun devam etme halinin gözetilmesi amacıyla süre kısıtlaması getirmemiştir. Bu kapsamda boşanma nedeniyle eşlerden birinin düştüğü yoksulluk durumu zaman içerisinde ortadan kalkarsa (örneğin işe girmek gibi) bu durumda nafaka ödenmeye devam etmemesi gerekmektedir³⁵⁵.

743 sayılı mülga Kanunda yoksulluk nafakası süresiz olarak öngörülmemiş, ödeme süresi 1 yıl ile sınırlandırılmıştır. TMK’da bu sınırlama kaldırılmıştır. Kanun koyucu süresizliğin sona ermesi için eşin yoksulluk durumunun ortadan kalkmasını aramaktadır.

Yoksulluk nafakasına süresiz şekilde hükmedilmesine istisna olarak yoksulluk nafakası talebinde bulunan eşin nafaka talebini belli bir süre ile sınırlandırması gösterilebilmektedir. Örneğin yoksulluk nafakası talep eden eş, 3 yıl için bu nafakaya hükmedilmesini talep etmişse HMK’da yer alan taleple bağlılık kuralı gereği mahkemenin en fazla 3 yıl ile sınırlı şekilde yoksulluk nafakasına hükmetmesi gerekmektedir. Bu durumda 3 yıllık süre sonunda yoksulluk nafakası yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır. Mahkemenin talep edilen süreden daha fazla süreyle yoksulluk nafakasına hükmetmesi mümkün değildir³⁵⁶.

Yoksulluk nafakası talep edebilmenin ilk şartı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş olmaktır. Yargıtay, yoksulluk kavramını her somut olaya göre farklı değerlendirmiştir. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun yerleşmiş içtihatlarında; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul olarak kabul edilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Yargıtay, somut olayın özelliğine göre nafaka alacaklısının dul ve yetim, yaşlılık maaşı alması, asgari ücret ile çalışması gibi durumlarında yoksulluğun ortadan kalkmayacağını kabul etmektedir. Tarafların sosyal ve mali durumları kişinin yoksulluğa düşüp düşmeyeceğini belirlemektedir.

Yoksulluk nafakasına hakim re’sen karar veremez. Nafaka alacaklısının mutlaka talep etmesi gerekir. Nihai karar verilene kadar talep edilebilir.

³⁵⁴ YAĞCI, Kürşad, « Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu », İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 76, Sayı 1, 2018, s. 325.

³⁵⁵ ARBEK, s. 145; KÖSEOĞLU, Bilal, Aile Mahkemelerinin İşleyişi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 152.

³⁵⁶ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 46; AKINTÜRK/KARAMAN, s. 303.

Yoksulluk nafakası boşanma davasında talep edilebildiği gibi evliliğin boşanma ile sona erdiren mahkeme kararının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde de açılabilir. (TMK m.178) Bağımsız bir dava şeklinde açılan bu dava nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinde açılır.

Nafaka şahsa bağlı bir haktır. Önceden vazgeçilmesi ya da feragat edilmesi kesin hüküm oluşturmaz. Ayrı bir dava ile talep edilebilir.

Boşanma davasında lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilen eş için yoksulluk nafakasına da hükmedilebilir. Yargıtay her iki kurumun hukuki nitelemesinin farklı olduğunu, hükmedilen tazminat miktarına bakılmaksızın şartları varsa yoksulluk nafakasına da hükmedilmesi gerektiğini kabul etmektedir.

Yoksulluk nafakası talep edebilmenin ilk şartı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmüş olmaktır. Yargıtay, yoksulluk kavramını her somut olaya göre farklı değerlendirmiştir. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yerleşmiş içtihatlarında; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul olarak kabul edilmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Yargıtay, somut olayın özelliğine göre nafaka alacaklısının dul ve yetim, yaşlılık maaşı alması, asgari ücret ile çalışması gibi durumlarında yoksulluğun ortadan kalkmayacağını kabul etmektedir. Tarafların sosyal ve mali durumları kişinin yoksulluğa düşüp düşmeyeceğini belirlemektedir. Yoksulluk nafakasına hakim re'sen karar veremez. Nafaka alacaklısının mutlaka talep etmesi gerekir. Nihai karar verilene kadar talep edilebilir. Yoksulluk nafakası boşanma davasında talep edilebildiği gibi evliliğin boşanma ile sona erdiren mahkeme kararının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde de açılabilir. (TMK m.178) Bağımsız bir dava şeklinde açılan bu dava nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Nafaka şahsa bağlı bir haktır. Önceden vazgeçilmesi ya da feragat edilmesi kesin hüküm oluşturmaz. Ayrı bir dava ile talep edilebilir. Boşanma davasında lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilen eş için yoksulluk nafakasına da hükmedilebilir. Yargıtay her iki kurumun hukuki nitelemesinin farklı olduğunu, hükmedilen tazminat miktarına bakılmaksızın şartları varsa yoksulluk nafakasına da hükmedilmesi gerektiğini kabul etmektedir.

Kural, yoksulluk nafakasına süresiz şekilde hükmedilmesidir. Ancak her ne kadar nafaka talep eden eş süre belirtmemişse de mahkeme tarafından belli bir süre öngörülmüş olabilir. Bu karar herhangi bir şekilde kesinleşmişse bu durumda kesin

hüküm teşkil edeceğinden süre bitiminde yeniden yoksulluk nafakası talep edilmesi mümkün değildir. Bu durumda mahkeme, kesin hükmün varlığı nedeniyle talebi reddetmekle yükümlüdür³⁵⁷.

Ruhi, yoksulluk nafakası yükümlülüğünün nafaka yükümlüsü ölene kadar devam edeceğini savunmaktadır. Ruhi'ye göre yoksulluk nafakasının süresiz şekilde düzenlenmesi adil değildir. Boşanma kararı kesinleştikten sonra mahkeme tarafından belirli bir süre öngörülerek yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Örneğin hâkimin somut olayın özelliğine göre 1-3 yıl arası bir ödeme süresi belirlemesi gibi. Ruhi, konuyla ilgili mevcut düzenlemenin gözden geçirilmesi gerektiği kanaatindedir. Bu konuda uygulamada özellikle nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi söz konusu olduğunda eski eşe ödenen nafaka sorun oluşturabilmektedir. Yoksulluk nafakası ile eşler arasında suni bir bağ varlığını devam ettireceğinden yeni eşin durumu kabullenememesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle Ruhi, yoksulluk nafakasına belirli bir süreyle hükmedilmesi gerektiği kanaatindedir³⁵⁸. Kanaatimizce her ne kadar mülga Kanunda yer alan 1 yıllık süre kısa görülebilecek olsa da süresiz olarak belirlenmesi nafaka yükümlüsünü zor durumda bırakabilecek, nafaka alacaklısı ise rahata alıştırabilecektir. Bu kapsamda mahkeme tarafından somut olayın özelliğine göre değerlendirme yapılarak belirli bir süreyle yoksulluk nafakasına hükmedilmesi makul görülebilmektedir. Bu durumun uygulamada görülen sıkıntılara kısmen de olsa çözüm oluşturabileceği görüşündeyiz.

Boşanma ile eşler, ortak çocukları da yoksa genellikle herhangi bir bağlarının kalmamasını istemektedirler. Diğer taraftan boşanma sonrasında eşler, kendilerine yeni bir hayat kurmayı ümit etmektedirler. Boşanan eşlerin başkalarıyla yeniden evlenmelerine sıklıkla rastlanılmaktadır. Nafaka yükümlüsü eşin yeni evliliği ve yeni eşi açısından yoksulluk nafakasının süresizliği sorun oluşturabilmektedir. Bu nedenle sorunun çözümü açısından kanun koyucu tarafından mahkemeye, yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılabilmesi konusunda yetki verilmesi beklenmektedir. Örneğin yoksulluk nafakasının azami 5 yıl süreyle takdirinin mümkün olacağına ilişkin kanuni düzenleme getirildiği takdirde mahkeme, somut olayın özelliğine göre nafaka süresini belirleyebilecektir. Bu konuda nafaka miktarında olduğu gibi eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarının dikkate alınması

³⁵⁷ HATEMİ/OĞUZTÜRK, s. 112; RUHİ, Nafaka, s. 46.

³⁵⁸ RUHİ, Nafaka, s. 46.

beklenmektedir. Bu kapsamda yapılacak değerlendirme sonrasında mahkemenin 5 yıla kadar bir herhangi bir süreyle yoksulluk nafakasına hükmetmesi mümkün hale gelecektir³⁵⁹. Kanaatimizce bu durum özellikle, kusursuz olmasına rağmen yoksulluk nafakası yükümlüsü olarak belirlenen eşin boşanma sonrası hayatını olumlu yönde etkileyebilecektir.

Konuyla ilgili olarak Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birlikte çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu konuda yoksulluk nafakası süresinin evlilik süresiyle sınırlandırılabilmesi görüşü bulunmaktadır. Kısa süreli evliliklerde bu sürenin en az 2 yıl olarak belirlenebileceği ifade edilmektedir. Yoksulluk nafakası süresi belirlenirken mahkemenin ortak çocuk durumunu, yoksulluğa düşen eşin yaşını, kusurunu vs. gözetmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda somut olayın özelliğine göre yoksulluk nafakasının süresi belirlenmesi gerektiği anlayışı gündemde yer almaktadır.

6100 sayılı HMK'nın 26. maddesine göre mahkeme, tarafların talepleri ile bağlıdır. Talepten fazlasına hükmedilmesi mümkün değildir. Buna rağmen talepten daha azına hükmedilmesi konusunda mahkemenin takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda süresiz olarak talep edilen yoksulluk nafakası mahkeme tarafından somut olayın özelliğine göre belirli bir süreyle sınırlandırılabilir. Örneğin, hamile kadının belli bir süre sonra işine dönecek olması gibi. Belirli bir süreyle talep edilen yoksulluk nafakalarında ise tarafların talep ettikleri süreden daha kısa bir süreye hükmedilebilmektedir. Bu kapsamda verilen nafaka sürelerinin sona ermesi ile yoksulluk nafakası ortadan kalkmaktadır. Yeniden yoksulluk nafakası talebinde bulunulması ise mümkün değildir. Verilen karar bu durumda kesin hüküm niteliğinde değerlendirilmektedir³⁶⁰.

Tarafların süre belirtmemesi durumunda yoksulluk nafakasına ilişkin talepleri genel kural gereği süresiz olarak değerlendirilmektedir. Ancak yoksulluk nafakasının süresiz oluşu hususunda doktrinde ve yargı kararlarında tartışma bulunmaktadır. Her ne kadar yoksulluk nafakasının süresiz olarak düzenlenmesinin Anayasa Mahkemesi

³⁵⁹ Yoksulluk nafakasının süresizliğinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılsa da Mahkeme, konuyla ilgili düzenlemenin Anayasa'ya aykırılık taşımadığına hükmetmiştir. Mahkemenin karardaki gerekçesi kanaatimizce yetersiz ve eksiktir. İlgili kararda süresizliğin her durumda nafaka alacaklısının ölümüne kadar devam edeceği şeklinde algılanamayacağı husus üzerinde durulmuş, başkaca hususlara temas edilmemiştir (Anayasa Mahkemesi'nin T. 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72 sayılı kararı (Resmi Gazete 26.06.2012, Sayı: 28335)).

³⁶⁰ **ERTÜRK**, s. 381; **DEMİR**, s. 61.

tarafından Anayasa'ya aykırılık taşımadığı³⁶¹ oy çokluğu ile belirtilse de konuyla ilgili tartışmalar varlığını devam ettirmektedir. Mahkemeye göre kanuni düzenlemede yer alan “süresiz” ibaresi, her koşulda nafaka alacaklısı ya da borçlusu ölünceye kadar nafaka ödenmeye devam edileceği anlamına gelmemektedir. Yoksulluk nafakasının eşlerin evlilik birliği içerisindeki dayanışma yükümlülüğünün devamı niteliğinde olduğunu belirten mahkeme, bu nafakanın ahlaki ve sosyal dayanışma düşüncesiyle öngörüldüğünü ifade etmiştir.

Doktrindeki bir görüş, TMK'nın 176. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ya da sona ermesine yönelik sebepler söz konusu olmadıkça nafakanın süresiz olduğunu ve taraflardan biri ölene kadar devam edebileceğini belirtmektedir³⁶².

Diğer bir görüş, TMK'nın 175. maddesinde mahkemeye yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılarak karar verilebilmesi hususunda takdir yetkisi tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda yoksulluk nafakası süresiz olarak talep edilse de mahkeme tarafından somut olayın özelliğine göre belirli bir süreyle sınırlandırılabilmesinin önünün açılması beklenmektedir³⁶³.

Doktrindeki başka bir görüş, TMK'nın 175. maddesinde yer alan “süresiz” ibaresinin emrediciliğinin bulunmadığını savunmaktadır. Bu görüşe göre mahkeme, somut olayın özelliklerine göre yoksulluk nafakasını belirli bir süreyle sınırlı olacak şekilde belirleyebilmektedir. Bu konuda yasal bir engelin mevcut olmadığı ifade edilmektedir³⁶⁴.

Arbek, yoksulluk nafakasının süresizliğini hakkaniyete aykırı bulmaktadır. Türk Hukuk sisteminde öngörülen zamanaşımı ya da hak düşürücü sürelerin yoksulluk nafakasında da uygulanması gerektiği kanaatindedir. Arbek, yoksulluk nafakası ile boşanmış eşlerin sürekli olarak karşı karşıya getirilmesini uygun görmemektedir.

³⁶¹ Anayasa Mahkemesi'nin T. 17.05.2012, E. 2011/136, K. 2012/72 sayılı kararı (Resmi Gazete 26.06.2012, Sayı: 28335).

³⁶² RUHİ, Nafaka, s. 46; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 150; HATEMİ/OĞUZTÜRK, s. 112.

³⁶³ YILDIRIM, s. 65; YAĞCI, s. 340.

³⁶⁴ HAMZAÇEBİ, Tedbir, s. 34; KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 19; ÖCAL, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 124; KULAKLI, Emrah, « Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi », İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt V, Sayı 2, 2018, s. 254.

Yazara göre bu durum, eşlerin kendilerine yeni hayat kurmasını engelleyici boyuta ulaşabilmektedir³⁶⁵.

Demir, nafaka yükümlüsünün sosyal güvenlik kurumu gibi görülmemesi gerektiğini belirtmektedir. Yoksulluk nafakasının belli bir süreyle sınırlandırılması gerektiği görüşündedir. Mahkemenin süreyi belirlerken eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarını, evli kaldıkları süreyi vs. değerlendirmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁶⁶.

Burcuoğlu, uygulamaya bakıldığında yoksulluk nafakasının amacından farklı şekilde uygulandığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılması gerektiğini savunmaktadır³⁶⁷. Yoksulluk nafakası yerine tazminat ve mal rejimi tasfiyesi sonucunda elde edilecek olan alacak hakkının değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Söz konusu alacaklar, yoksulluğu tamamen ortadan kaldırabilecek niteliğe sahiptir³⁶⁸.

Erdem, çalışabilecek durumda olan ve hayatın olağan akışına göre kendisinden çalışması beklenen eşin çalışmaması halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konuda uygulamada hakkaniyete dikkat edilmesi gerektiği kanaatindedir. Bu sıkıntı giderildiği takdirde yoksulluk nafakasının süresiz olarak belirlenmesi gerektiği görüşündedir³⁶⁹.

Gençcan, hayatın gerçekleri ve insanın doğası ile yoksulluk nafakasının süresizliğinin uyumlu olmadığı görüşündedir. Bu bağlamda yoksulluk nafakasının süreli şekilde belirlenmesi gerektiği kanaatindedir³⁷⁰.

Ruhi, boşanma sonrasında yoksulluk nafakası nedeniyle eşler arasındaki ilişkinin devam ettirilmesini doğru bulmamaktadır. Bu durumun yeni bir hayat kuran eş açısından olumsuzluk oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda Ruhi, nafaka yükümlüsü olan eşin sosyal güvenlik kurumu gibi görülmemesi gerektiğini belirtmektedir. Ruhi'ye göre yoksulluk nafakasının süresi 1-3 yıl ile sınırlandırılmalıdır. Bu süre aralığı konusunda mahkemenin eşlerin sosyal ve

³⁶⁵ ARBEK, s. 145 vd.

³⁶⁶ DEMİR, s. 65.

³⁶⁷ BURCUOĞLU, Haluk, « Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Gözlemler », İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2018, s. 10-11.

³⁶⁸ BURCUOĞLU, s. 11.

³⁶⁹ ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 203-204.

³⁷⁰ GENÇCAN, Nafaka, s. 1207.

ekonomik durumları, evlilikte geçirdikleri süre gibi hususları değerlendirerek belirlemeye gitmesi gerektiğini vurgulamaktadır³⁷¹.

Şahin, “süresizlik” ibaresinin yoksulluk nafakası talep eden kişinin boşanmadan sonra yaşayacağı hayata adapte olabilmesi için geçecek makul süre olarak algılanması gerektiğini savunmaktadır. Şahin’e göre bu çözüm, eşlerin boşanma sonrası katkı amacını da karşılamaktadır. Boşanma sonrası nafaka yükümlüsünün yeni bir hayat kurup başkasıyla evlenmesi halinde eski eşin korunması amacıyla belirlenen nafakanın yeni evliliğe zarar verebileceğinin gözetilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yazar, kanun koyucunun aksine yoksulluk nafakasının ömür boyu ödenmemesi gerektiği kanaatindedir³⁷².

Uzun, TMK’nın 176. maddesinde yoksulluk nafakasının sona erme durumlarının geniş şekilde düzenlendiğini belirterek nafakanın süresiz şekilde düzenlenmesinin sorun oluşturmayacağı kanaatindedir. Belirlenen hallerin ortaya çıkması halinde yoksulluk nafakası ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle nafaka yükümlüsünü koruyucu başka bir düzenlemenin varlığına ihtiyaç olmadığını savunmaktadır³⁷³.

Yıldırım, boşanma davasının kesinleşmesinden sonra açılacak yoksulluk nafakası davasının TMK’nın 178. maddesine göre 1 yıllık süreyle sınırlandırılmasını eleştirmektedir. Yıldırım’a göre bu sürenin kaldırılması gerekmektedir³⁷⁴.

Adalet Bakanlığı’nın taslak çalışmasında yoksulluk nafakasına yönelik olarak çokça tartışılan TMK düzenlemesindeki “süresiz” ibaresinin kaldırılması planlanmaktadır. Bu konuda Bakanlık, 1-5 yıl arası bir süreyle yoksulluk nafakasının sınırlandırılması gerektiği kanaatini taşımaktadır. Yoksulluk nafakasına yönelik bu süreyi mahkemenin somut olayın özelliğine göre takdir etmesi değerlendirilmektedir. Müşterek çocuğun varlığı, eşlerin sosyal ve ekonomik durumları, kusur durumu, eşlerin yaşı gibi kriterler gözetilerek uygulamada süre belirlemesine gidilmesi yolu açılmaya çalışılmaktadır. Müşterek çocuk yoksa yoksulluk nafakası süresinin 1 yıl olarak belirlenebileceği ifade edilmektedir. Çalışmalar kapsamında belirli süre ile sınırlandırılan yoksulluk nafakasının süresinin dolması halinde eşin yoksulluk durumu devam ediyorsa bu durumda devlet tarafından oluşturulacak fondan eşin

³⁷¹ RUHİ, Nafaka, s. 46.

³⁷² ŞAHİN, s. 818.

³⁷³ UZUN, s. 100.

³⁷⁴ YILDIRIM, s. 67.

yararlanabileceği hususu vurgulanmaktadır. Böylelikle boşanma sonrası eski eşe yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü süresizlikten kurtarılarak nafaka alacaklısının mağduriyetinin bir süre sonra devletçe giderilmesi planlanmaktadır³⁷⁵.

Yoksulluk nafakasının “süresiz” ibaresiyle düzenleme altına alınması kanaatimizce yerinde değildir. Bu husus hakkaniyete uygun düşmemektedir. Özellikle kısa süreli evliliklerde süresiz olarak tayin edilen yoksulluk nafakaları sonrasında nafaka yükümlüleri mağdur olabilmektedir. Nafaka yükümlüsünün eski eşiyle bağının devam ettirilmesi, bu kişinin yeni bir hayata başlamasını engelleyici nitelik taşımaktadır. Yoksulluk nafakası ile yoksul duruma düşen eski eş korunmak istenirken nafaka yükümlüsü eşin boşanma sonrası hayatında maddi sorunlar yaşamasına sebebiyet verilebilmektedir. Özellikle nafaka yükümlüsünün yeniden evlenerek aile kurması halinde bu soruna uygulamada sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu nedenle boşanma sonrası eşlerden birinin yoksul duruma düşmesi halinde eski eşin sorumluluğunun yoksulluk nafakasıyla belli bir süreyle sınırlandırılması gerekmektedir. Bu süre sonrasında yoksulluk durumu devam eden eşe devlet tarafından yardım sağlanması mümkündür. Bu konuda sorumluluğun tamamen eski eşe yüklenilmemesi gerektiği kanaati yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durumda nafaka yükümlüsü eş de bir süre sonra boşanmanın etkilerinden kurtularak kendi hayatına devam edebilme özgürlüğüne kavuşmuş olacaktır.

F. Yoksulluk Nafakasının Miktarı

Yoksulluk nafakasının miktarı, somut olayın özelliğine göre belirlenmektedir. Bu konuda farklı kriterler dikkate alınmaktadır. Örneğin; müşterek çocukların varlığı, eşlerin evlilik süreleri, eşlerin ve çocukların yaşları gibi. Uygulamaya bakıldığında uzun süreli evliliklerin boşanma ile sona ermesi durumunda yoksulluk nafakası talep eden eşin çalışma durumunun genellikle güç olduğu görülmektedir. Hamile ya da küçük çocuğu olan annelerin çalışması da aynı şekilde zor olmaktadır. Mahkeme tarafından bu hususlar gözetilerek yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekmektedir³⁷⁶.

³⁷⁵ ARMUTÇU, Oya, Nafakaya 5 Yıl Sınırı, 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/nafakaya-5-yil-siniri-40808387>, Erişim Tarihi: 08.03.2021.

³⁷⁶ ÖZTAN, Aile, s. 501.

Mahkeme tarafından belirlenecek yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsünün mali gücü ile dengeli olmasının yanı sıra nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtaracak boyutta olması gerekmektedir³⁷⁷. Bu hususta mahkemenin, nafaka alacaklısının zorunlu ihtiyaçlarını tespit ederek bu ihtiyaçlara göre nafaka miktarı belirlemesi beklenmektedir³⁷⁸.

Uygulamaya bakıldığında her somut olayın kendine özgü özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda her olayın farklı özellikleri bulunmaktadır. Mahkemenin somut olayın kendine özgü şartlarını değerlendirerek karar vermesi beklenmektedir. Örneğin nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası ödeme gücü bulunmuyorsa nafakaya hükmedilmemesi mümkündür. Aynı şekilde nafaka yükümlüsünün oldukça zengin biri olması da nafaka alacaklısı lehine yüksek miktarda yoksulluk nafakasına hükmedilmesini gerektirmemektedir³⁷⁹. Dural/Öğüz/Gümüş, nafaka yükümlüsünün mali gücü belirlenirken yalnızca nafaka yükümlüsünün ihtiyaçlarının değerlendirilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Nafaka yükümlüsünün bakmakla yükümlü olduğu kimselerin varlığı halinde yoksulluk nafakasının miktarı belirlenirken bu kişilerin ihtiyaçlarının da göz önüne alınması gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁰.

Yoksulluk nafakasının miktarı belirlenirken yalnızca nafaka alacaklısının değil nafaka yükümlüsünün de durumu değerlendirilmektedir. Bu konuda özellikle nafaka yükümlüsünün sosyal ve ekonomik durumu gözetilmektedir. Mahkeme tarafından hükmedilecek yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsünün mali gücü ile orantılı olması beklenmektedir. Aksi takdirde yüksek şekilde belirlenen nafaka miktarı nedeniyle nafaka yükümlüsü zor durumda kalabilecektir³⁸¹.

Mahkeme, nafaka yükümlüsünün eğitim durumu ile fiziksel ve manevi durumuna göre daha fazla kazanç elde edebilecekken daha az kazançla yetinmesi durumunu dikkate almaktadır. Bu durumda nafaka yükümlüsünün kazandığı miktar yerine kazanabileceği miktar belirlenerek yoksulluk nafakası takdirine gidilmektedir.

³⁷⁷ KULAKLI, s.249; OĞUZ, s.9.

³⁷⁸ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 939.

³⁷⁹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 147.

³⁸⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 148.

³⁸¹ ERTÜRK, s. 378.

Böylelikle nafaka yükümlülerinin nafakayı düşük belirleyebilmek için mahkemeyi yanıltmaya çalışmaları engellenebilmektedir³⁸².

Nafaka talebinde bulunan eşin nafaka için istediği miktarı dilekçesinde açıkça belirtmesi gerekmektedir. Miktarın belirtilmemesi durumunda HMK'nın 119. maddesi kapsamında uyarınca talep eden tarafa miktarı belirtmesi amacıyla süre verilmektedir. Yoksulluk nafakası talep eden eşin istediği miktarı belirtmesinden sonra mahkeme tarafından somut olayın özelliğine göre miktar belirlmesine gidilmektedir. Bu miktarın belirlenmesindeki temel amaç, nafaka yükümlüsünün mali gücü oranında nafaka talep edenin yoksulluk durumunun giderilmesi olmaktadır. Ancak burada dikkat edilecek husus, taleple bağlılık kuralıdır. Mahkeme, nafaka talep eden eşin istediği nafaka miktarının fazlasına hükmedememektedir. Azına hükmetmesi konusunda ise herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır³⁸³.

Uygulamada bakıldığında yoksulluk nafakası miktarının belirlenmesi için yapılan ekonomik durum araştırmasının genellikle kolluk görevlileri tarafından yapıldığı görülmektedir. Kolluk görevlileri ise sosyal ve ekonomik durum araştırmasını taraflara bizzat sorarak ya da köy ve mahalle muhtarlarına sorarak tespit etmeye yönelmektedirler. Bu kapsamda tutulan tutanaklar ile yapılan sosyal ve ekonomik durum tespitinin sağlıklı sonuç vermekten uzak olduğu kanaatindeyiz. Konuyla ilgili olarak Ruhi, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 5. maddesine göre mahkemenin, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını sosyal çalışmacılara tespit ettirebilecekleri, bu şekilde yapılacak tespit in daha sağlıklı olacağını ifade etmektedir³⁸⁴.

Mahkeme, yoksulluk nafakasının temel amacını bu nafakaya hükmederken gözetmekle yükümlüdür. Bu kapsamda amacın nafaka talep eden eşin yoksulluğunun giderilmesi olduğu unutulmamalıdır³⁸⁵. Yoksulluğun giderilmesi konusunda nafaka alacaklısı lehine maddi veya manevi tazminata hükmedilip hükmedilmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Tazminata hükmedilmesi durumunda mahkeme,

³⁸² **RUHİ**, Nafaka, s. 84.

³⁸³ **CEYLAN**, Boşanmas. s.111.

³⁸⁴ **RUHİ**, Nafaka Hukuku, s. 50.

³⁸⁵ **BOZOVALI**, s. 71; **ERGÜN**, s. 1243.

verilecek tazminatın nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığını değerlendirmektedir³⁸⁶.

Eşlerin kendi aralarında yoksulluk nafakası miktarını kararlaştırmaları mümkündür. Ancak belirlenen bu miktarın emredici hukuk kurallarına, ahlaka ve kamu düzenine aykırı olmaması beklenmektedir. Yoksulluk nafakası miktarının yabancı para cinsinden belirlenmesine de engel bulunmamaktadır. Tarafların belirlediği yoksulluk nafakasının uygulamaya aktarılabilmesi için mahkeme tarafından onaylanması gerekmektedir³⁸⁷.

Boşanma konusunda taraflarca kabul edilen anlaşmalı boşanma protokolünde yoksulluk nafakasıyla ilgili bir düzenleme mevcut değilse bu protokole dayanılarak boşanma kararı verilmesi uygun görülmemektedir. Ancak yine de mahkeme bu protokole göre karar vermişse ve itiraz edilmeyerek karar kesinleşmişse tarafların boşanma kararının kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası talep etmeleri mümkün değildir. Bu durumda tarafların yoksulluk nafakası talebinden zımnen feragatte bulundukları kabul edilmektedir³⁸⁸.

Yoksulluk nafakasının miktarı konusunda eşlerin kusuru önem taşımamaktadır. Bu nafakada temel sınır, nafaka alacaklısının asgari hayat standartlarına göre hayatını devam ettirebilmesidir. Bu konuda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır³⁸⁹.

Mahkeme yoksulluk nafakasını belirlerken faiz takdirine gitmemektedir. Dolayısıyla hükümde faize yönelik herhangi bir karar verilmemektedir. Ancak yoksulluk nafakasının ödenmemesi durumunda yasal faiz yürütüleceği kabul edilmektedir³⁹⁰.

TMK'nın 176. maddesinde yoksulluk nafakasının ödenme şekilleri düzenleme altına alınmıştır. Maddeye göre yoksulluk nafakasının toptan ya da irat şeklinde ödenmesi mümkündür. Taraflar da kendi aralarında ödeme şeklini kararlaştırabilirler. Kararlaştırılan ödeme şeklinde hukuka aykırılık söz konusu değilse ödeme şeklinin mahkeme tarafından onaylanması beklenmektedir. Ödeme şeklinin taraflarca

³⁸⁶ AKINTÜRK/KARAMAN, s. 304; YAVUZ, s. 258; Yoksulluk nafakasının tazminatla ilişkilendirilmemesi yönünde aksi görüş için bkz. DEMİR, s. 76.

³⁸⁷ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 51; BAŞAKLAR, s. 39; BOZDAĞ, Nafaka, s. 80; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 04.03.2003, E. 2003/1941, K. 2003/2097 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 09.03.2021).

³⁸⁸ ARAS, Nafaka, s. 73-87.

³⁸⁹ CEYLAN, Boşanma, s. 112.

³⁹⁰ ÖZÜĞÜR, Boşanma, s. 1015.

kararlaştırılmaması durumunda mahkeme, genellikle yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar vermektedir³⁹¹. Bu konuda mahkeme tarafından eşlerin yaşları, evlilik durumları, ekonomik durumları vs. gözetilmektedir. Genel olarak irat şeklinde ödenmesi kararlaştırılrsa da nafaka alacaklısının daha lehine görölmesi durumunda yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine de karar verilebilmektedir. Bu konuda tarafların talebi aranmaktadır. Örneğın nafaka alacaklısının toptan ödeme sayesinde iş kurarak kendi geçimini sağlayabilecek durumda olması gibi. Toptan ödeme durumunda mahkemenin gerekçesinde bu durumun açıklanması beklenmektedir. Bu şekilde nafakanın ödenmesi durumunda nafaka yükümlüsü borcundan kurtulacağından sonradan meydana gelebilecek değişikliklerden etkilenmeyecektir³⁹².

Yoksulluk nafakası yalnızca para olarak ödenebilmektedir. İrat şeklinde ödenmesi öngörölün nafakalarda daha sonra meydana gelebilecek değişiklikler, nafaka miktarını etkileyebilmektedir. Bu durumda taraflardan biri, nafakanın güncel şartlara göre uyarlanması mahkemeden talep edebilmektedir. Hâkimin kendiliğinden uyarlama yapması mümkün deėildir³⁹³.

Nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi durumunda hâkimin gelecek yıllara yönelik olarak nafaka miktarı belirlemesine gitmesi mümkündür. Nafakanın zamanında ödenmemesine karşılık nafaka yükümlüsünden güvence talep edilmesi mümkündür³⁹⁴.

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda kesilmektedir. Bu durumda nafaka alacaklısı açısından nafakanın irat şeklinde ödenmesi zararına olabilmektedir. Uygulamada yoksulluk nafakasına genellikle irat şeklinde hükmedildiği için nafaka alacaklıları evlilik dışı birlikteliklere yönelmeyi tercih etmektedirler. Aynı zamanda toptan ödenen nafakalar tenkise tabi değilken irat şeklinde ödenen nafakaların tenkise tabi olma durumu söz konusudur³⁹⁵.

Nafaka, ayni değil nakdi şekilde ödenmektedir³⁹⁶. 6098 sayılı TBK'nın 99. maddesine göre para borcu niteliğindeki yoksulluk nafakasının ülke parasıyla

³⁹¹ İNAL, Nafaka, s. 143; UZUN, s. 96-97; KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s. 173; ÖZKAN, s. 751.

³⁹² CEYLAN, Boşanma, s. 117; DEMİR, s. 83-85; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 26.09.2002, E. 2002/9913, K. 2002/10820 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 09.03.2021).

³⁹³ ARBEK, s. 147.

³⁹⁴ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 53; İNAL, Nafaka, s. 143.

³⁹⁵ ÖZTAN, Aile, s. 505.

³⁹⁶ RUHİ, Nafaka, s. 88.

ödenmesi gerekmektedir. Ancak maddenin ikinci fıkrasına göre eşlerin ülke parası haricinde bir para birimiyle ödeme yapmalarına serbestlik tanınmaktadır. Tarafların bu konuda anlaşmaları durumunda yoksulluk nafakasına yabancı para birimiyle belirleme yapılabilmektedir. Böyle bir anlaşma mevcut değilse mahkemenin kural olarak yoksulluk nafakasına Türk parası cinsinden hükmetmesi beklenmektedir³⁹⁷.

TMK'nın 176. maddesinde irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının arttırılmasına veya azaltılmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda toptan şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakalarında artırma ya da azaltım mümkün değildir. Bunun sebebi toptan ödemelerin tek seferde gerçekleştirilerek nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası borcundan kurtarılmasıdır. Ödemediği sonra meydana gelen değişiklikler, toptan ödeme gerçekleştiren nafaka yükümlüsünü etkilememektedir³⁹⁸. Ancak irat şeklinde ödenmesi belirtilen yoksulluk nafakasına kural olarak süresiz şekilde hükmedildiği için zaman içerisinde tarafların durumunda meydana gelen değişikliklerin hakkaniyet gereği nafaka miktarına yansıtılması gerekmektedir. Örneğin nafaka alacaklısının yoksulluk durumunda meydana gelen değişiklikler ya da nafaka yükümlüsünün mali gücünün azalması gibi. Bu durumda önceden belirlenen yoksulluk nafakasının miktarının değişen koşullara göre uyarlanması beklenmektedir³⁹⁹.

Yoksulluk nafakasının artırılması ya da azaltılması için tarafların talepte bulunması gerekmektedir. Mahkemenin kendiliğinden nafakada artırıma ya da azaltmaya gitmesine olanak bulunmamaktadır⁴⁰⁰. Talebin ileri sürülme zamanı konusunda ise herhangi bir kısıtlayıcı süre söz konusu değildir. Yoksulluk nafakasına genellikle süresiz şekilde hükmedildiğinden nafaka ödenmeye devam edildiği sürece her zaman nafakanın artırılması ya da azaltılmasına yönelik talep ileri sürülebilmektedir⁴⁰¹.

Nafaka artırım ya da azaltım hususunda mahkeme, güncel değişikliklerin nafakada artırım ya da azaltımı haklı gösterecek ölçüde olmasını veya hakkaniyetin gerektirmesini incelemektedir. Tarafların talepleri doğrultusunda uygun görülerek

³⁹⁷ DEMİR, s. 31.

³⁹⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 149; ARKAN SERİM, s. 295.

³⁹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 01.02.2002, E. 2002/50, K. 2002/993 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 10.03.2021); BULUT, Nafaka Davaları, s. 105.

⁴⁰⁰ UZUN, s. 71-75.

⁴⁰¹ ARBEK, s. 149.

yoksulluk nafakasının artırılmasına ya da azaltılmasına karar verilirse verilen bu karar, yenilik doğurucu bir karar olmaktadır⁴⁰².

Yoksulluk nafakasına, nafaka alacaklısının yoksulluk durumunun boşanma nedeniyle ortaya çıkması durumunda hükmedilmektedir. Bu durumda nafaka artırımına gidilebilmesi için de artırım durumunun boşanma nedeniyle ortaya çıkmış olması beklenmektedir. Bu konuda bir nedensellik bağı aranmaktadır. Tarafların mali durumlarındaki değişiklikler, davanın açıldığı tarihteki koşullara göre incelenmektedir⁴⁰³.

Nafaka artırımını ya da azaltımını talep edildiği takdirde boşanma zamanındaki nafaka yükümlüsünün mali gücü ile değişikliğin talep edildiği andaki mali gücü karşılaştırılmaktadır. Yapılan karşılaştırma sonrasında bir oran kurulmaktadır. Kurulan orana göre nafaka miktarında değişikliğe gidilip gidilmeyeceği takdir edilmektedir⁴⁰⁴.

Nafaka alacaklısının yoksulluk durumunun azalması halinde nafaka yükümlüsü, yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep edebilmektedir. Nafaka yükümlüsü kendi ödeme gücünün azaldığı durumlarda da yoksulluk nafakasının azaltılmasını isteyebilmektedir. TMK'nın 176. maddesinde yoksulluk nafakasının artırılmasına ya da azaltılmasına yönelik düzenleme yer almaktadır. Maddenin üçüncü fıkrasında yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılacağı durumlar sınırlı sayıda düzenleme altına alınmıştır. Bu durumda yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılabilmesi için tarafların mali durumlarındaki değişme veya hakkaniyetin gerektirmesi yeterli değildir. Maddede sayılan hallerden birinin mevcudiyeti aranmaktadır⁴⁰⁵.

Yoksulluk nafakası miktarını tarafların aralarında kararlaştırmış olması durumunda zamanla değişen koşullar nedeniyle miktarın azaltılmasını talep etmeleri konusunda herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak tarafların nafaka hususunda aralarında yaptıkları sözleşmeden kısa bir süre sonra değişiklik talebinde bulunmaları, hakkın kötüye kullanılması ve dürüstlük kuralını gündeme getirebilmektedir⁴⁰⁶. Ancak sonradan meydana gelen beklenmedik bir durum söz konusuysa bu durumda hakkın

⁴⁰² CEYLAN, Boşanma, s. 121; ÖZTAN, Aile, s. 505.

⁴⁰³ RUHİ, Nafaka, s. 85; KIRMIZI, Mustafa, İçtihatlı Aile Hukuku, Yazarın Kendi Yayını, İskenderun, 2009, s. 662.

⁴⁰⁴ DEMİR, s. 94.

⁴⁰⁵ BULUT, Nafaka Davaları, s. 106.

⁴⁰⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 07.03.2006, E. 2006/189, K. 2006/1831 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 10.03.2021); BOZOVALI, s. 77.

kötüye kullanılmasından bahsedilmemektedir. Bu durumda TBK'nın 19 ve 20. maddelerine göre tarafların aralarında yaptıkları sözleşme şartlarının değişen koşullara göre uyarlanması beklenmektedir. Örneğin, yoksulluk nafakasının döviz cinsinden kararlaştırılması ve beklenmedik olaylardan dolayı dövizin aşırı yükselmesi gibi⁴⁰⁷.

Zaman içerisinde nafaka yükümlüsünün mali gücünde kendi kusuruyla ya da kusuru olmaksızın kötüleşme meydana gelebilmektedir. Bu durumda nafaka yükümlüsü, yoksulluk nafakası miktarının azaltılmasını talep edebilmektedir⁴⁰⁸. Mahkeme, nafaka yükümlüsünün mali gücünde meydana gelen kötüleşmenin önemli boyutta ve sürekli olup olmadığını değerlendirmektedir. Örneğin, sağlık durumu gibi⁴⁰⁹. Ancak nafaka yükümlüsü, çalışma olanağı bulunduğu halde bilinçli şekilde çalışmayarak mali gücünü ileri sürüp yoksulluk nafakasının indirilmesini talep edememektedir. Örneğin, nafaka yükümlüsünün haklı bir sebep bulunmaksızın işinden istifa etmesi ve istifa nedeniyle mali gücündeki yetersizliği ileri sürerek yoksulluk nafakasının indirilmesini istemesi mümkün değildir. Böyle durumlarda mahkeme, nafaka yükümlüsünün indirim talebini hakkaniyete uygun görmeyerek kabul etmemektedir⁴¹⁰. Dolayısıyla nafaka yükümlüsünün mali gücünde meydana gelecek olan kötüleşme, yükümlünün kasıtlı davranışları ya da ağır ihmalden kaynaklanmaktaysa bu durumda mahkeme, yoksulluk nafakasının azaltılmasına ya da kaldırılmasına karar vermemektedir⁴¹¹.

Nafaka yükümlüsünün mali gücünde meydana gelen her kötüleşme, yoksulluk nafakasının miktarının azaltılması için yeterli değildir. Mahkeme, mali güçte azalmanın nafaka yükümlüsünün zorunlu ihtiyaçlarını karşılamasını engelleyici boyutta olup olmadığını değerlendirmektedir. Ortaya çıkan kötüleşme nedeniyle

⁴⁰⁷ **YAVUZ**, s. 258; Konuyla ilgili olarak Yargıtay 3. Hukuk Dairesi bir kararında tarafların anlaşmalı boşandıklarını, aralarında yapılan protokole göre davalıya 700.000.000 lira yoksulluk nafakası ödeneceğinin kararlaştırıldığını, ancak sözleşme yapıldığı sırada var olan dengenin sonradan şartların olağanüstü değişmesi nedeniyle taraflardan birinin katlanamayacağı boyutta bozulursa tarafların sözleşmeyle bağlı tutulmaması gerektiğini, tarafların TMK'nın 2. maddesinden yararlanarak sözleşmenin değişen şartlara göre yeniden düzenlenmesini mahkemeden isteyebileceklerini ifade etmektedir (T. 28.04.2005, E. 2005/4154, K. 2005/4797 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 11.03.2021).

⁴⁰⁸ **ERTÜRK**, s. 380; **ŞEKER**, Hilmi, « Nafaka İlâmının Değiştirilmesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme ve Çözüm Önerileri », Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, 2003, s. 20.

⁴⁰⁹ **UZUN**, s. 68.

⁴¹⁰ **DEMİR**, s. 94.

⁴¹¹ **ÖZTAN**, Aile, s. 506; **ŞEKER**, s.15.

nafaka yükümlüsü kendi ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma geliyorsa bu durumda yoksulluk nafakasının azaltılmasına karar verilebilmektedir⁴¹².

Yoksulluk nafakası miktarının artırılması talep edildiğinde mahkeme, nafaka alacaklısının nafakaya rağmen yoksulluk durumunun varlığını devam ettirip ettirmediğini değerlendirmektedir. Ancak yoksulluk nafakası miktarının artırılması için yalnızca nafaka alacaklısına yönelik bir değerlendirme yeterli değildir. Nafaka yükümlüsünün mali gücünde de artış yaşanması aranmaktadır. Nafaka yükümlüsünün mali gücünde sürekli ve önemli bir iyileşme söz konusu ise nafaka alacaklısının artırım talebi mahkeme tarafından incelenmektedir⁴¹³.

Artırım talep eden nafaka alacaklısının çalışıyor olması, artırıma kural olarak engel oluşturmamaktadır. Yargıtay, nafaka alacaklısının çalışma durumundan ziyade çalışma karşılığı elde ettiği gelir ve ihtiyaçlarına ilişkin değerlendirmede bulunmaktadır⁴¹⁴.

Uygulamada nafaka artırım ya da azaltım oranlarında yoksulluk nafakasının belirlenmesinde olduğu gibi tarafların sosyal ve ekonomik durumları değerlendirilmektedir. Sosyal durumlarının değerlendirilmesi, tarafların statüleri nedeniyle önem taşıyabilmektedir⁴¹⁵.

Nafaka artırımlarında enflasyon verileri mahkeme tarafından değerlendirilen hususlar arasında yer almaktadır. ÜFE (Üretici Fiyat Endeksi) ve TÜFE (Tüketici Fiyat Endeksi) oranları, nafakanın gelecek yıllardaki artışlarında mahkeme tarafından incelenmektedir⁴¹⁶. Nafaka yükümlüsünün mali gücünde ya da nafaka alacaklısının ihtiyaçlarında önemli bir değişiklik mevcut değilse nafaka artırımlarında bu oranlar esas alınmaktadır⁴¹⁷.

Yoksulluk nafakasının gelecekteki artırım veya azaltım oranı konusunda tarafların kendi aralarında anlaşmaları mümkündür. Ancak bu oranın makul olması beklenmektedir. Enflasyon oranında artacağının kararlaştırılması durumunda paranın

⁴¹² DEMİR, s. 94.

⁴¹³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 04.02.2002, E. 2001/17680, K. 2002/1277 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 10.03.2021); ÖZTAN, Aile, s. 505-506; TÜZÜNER, Özlem, Aile Hukuku Pratik Çalışmaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 90; TUNA, s. 293.

⁴¹⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 16.12.2003, E. 2003/14060, K. 2003/14386 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 10.03.2021).

⁴¹⁵ ARBEK, s. 148.

⁴¹⁶ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s. 178.

⁴¹⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 08.05.2007, E. 2016/17547, K. 2017/6726 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 10.03.2021).

satın alma gücüne göre değişikliğe gidileceğinden gerçek anlamda bir artırım olarak gerekmektedir. Tarafların artırım konusunda anlaşmaları durumunda Yargıtay, taraflardan birinin nafaka artırımını talep edemeyeceği görüşündedir⁴¹⁸.

TMK'nın 176. maddesinde mahkemenin gelecek yıllarda ödenecek yoksulluk nafakası miktarının belirlenebileceği düzenlenmiştir. Tarafların bu konuda talepleri mevcutsa mahkeme, gelecek yıllara ilişkin olarak tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına yönelik değişimleri belirleyebilme olanağına sahipse bu yıllar için de nafaka miktarı öngörebilmektedir. Nafakanın gelecek yıllara yönelik artırımını ise genellikle ÜFE'ye göre belirlenmektedir⁴¹⁹. Yapılacak bu belirleme, nafaka alacaklısının nafaka artırımını için her yıl mahkemeden talepte bulunmasını engelleyici nitelik taşıdığı gibi mahkemelerin iş yükünü de hafifletebilmektedir. Ayrıca tarafların nafaka değişikliği davası için yapacakları mahkeme giderlerinin de önüne geçmektedir. Tarafların sürekli karşı karşıya gelmesini de engellediği gözetilirse bu düzenleme, tarafları maddi ve manevi açıdan koruyucu nitelik taşımaktadır⁴²⁰.

Yoksulluk nafakasının artırılması ya da azaltılmasına yönelik davalarda ispat yükü davacı taraftadır. Nafaka artırımlarında davacının yoksulluk nafakasının geçimine yetmediğini ve davalının mali gücünün arttığını ispatlaması gerekmektedir. Nafaka azaltım davalarında ise davacı, mali gücünün yoksulluk nafakasını ödemeye yetmediğini, davalının yoksulluk durumunun düzeldiğini ispatlaması beklenmektedir. Mahkeme ispat hususunda iş belgeleri, maaş bordroları, veraset ilamları, tapu kayıtları vs. gibi belgeleri değerlendirebilmektedir⁴²¹.

Nafaka artırım veya azaltım davalarında davalı tarafa duruşma günü tebliğ edilmektedir. Aksi durumda davalının savunma ve hukuki dinlenilme haklarının kısıtlanması söz konusu olabilmektedir⁴²². Mahkeme gerekli gördüğü takdirde uzman görüşüne başvurabilmektedir⁴²³. Bu davalarda verilen nafaka artırım ya da azaltım

⁴¹⁸ CEYLAN, Boşanma, s. 122.

⁴¹⁹ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 53; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 07.05.2014, E. 2014/97, K. 2014/6997 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 11.03.2021).

⁴²⁰ ÖZÜĞÜR, Yoksulluk Nafakası, s. 1016.

⁴²¹ BULUT, Nafaka Davaları, s. 104-108.

⁴²² KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 235.

⁴²³ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 91; Yargıtay, detaylı incelemenin yapılabilmesi için mahkeme tarafından uzman bilirkişilere başvurulmasının mümkün olduğunu belirtmektedir (3. Hukuk Dairesi'nin T. 06.03.2014, E. 2014/1242, K. 2014/3552 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 11.03.2021).

kararlarının uygulanma tarihi olarak Yargıtay, davanın açıldığı tarihin esas alınması gerektiğini belirtmektedir⁴²⁴.

G. Yoksulluk Nafakasının Ödenmesi

Mahkemenin yoksulluk nafakasını belirlerken kararlaştırması gereken hususlardan biri, nafakanın ödenme şeklidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi yoksulluk nafakasının toptan ya da irat şeklinde ödenmesine karar verilebilecektir (TMK md. 176). Toptan ödeme, sermaye biçiminde paranın tek seferde ödenmesi; irat şeklinde ödeme ise paranın belirli taksitlerle (genellikle aylık) ödenmesi anlamına gelmektedir⁴²⁵.

Tarafların yoksulluk nafakasının ödenme şekli konusunda talepte bulunmaları mümkündür. Ancak mahkeme, tarafların bu talebiyle bağlı olmamaktadır. Somut olayın özelliklerini incelenerek yoksulluk nafakasının ödenme şekli takdir edilmektedir. Tarafların seçtikleri ödeme şekli, mahkeme tarafından onaylandığı takdirde uygulamaya aktarılabilir⁴²⁶.

Yargıtay uygulamalarına bakıldığında genellikle yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi gerektiğine karar verildiği görülmektedir. Ödeme şekli konusunda kanun koyucu herhangi bir ölçüt belirlememiştir. Ancak genel uygulama irat şeklinde ödeme olup mahkemenin toptan ödeme şeklinde yoksulluk nafakasına hükmetmesi durumunda Yargıtay tarafından bazı kriterler öngörülmektedir. Bu kriterlere göre mahkemenin somut olayın özelliklerine göre tarafların yaşlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını, ortalama yaşam sürelerini, çalışma koşullarını, evlenme ihtimallerini vs. inceleyerek değerlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine karar verilmesi durumunda toptan ödeme şeklinde karar verilmesine yönelik gerekçenin kararda yer alması aranmaktadır⁴²⁷.

⁴²⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 06.05.2014, E. 2014/62, K. 2014/6928 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 11.03.2021).

⁴²⁵ ERSÖZ, Oğuz, « Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi », Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 12, 2018, s. 474.

⁴²⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında kadının aylık irat şeklinde 1000 TL yoksulluk nafakası talebinde bulunduğunu ancak mahkeme tarafından kadın lehine toptan 5000 TL yoksulluk nafakasına hükmedildiğini belirtmiştir (T. 20.03.2014, E. 2013/22680, K. 2014/6372 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021); ÖZTAN, Aile, s. 846.

⁴²⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında davacının aylık irat şeklinde yoksulluk nafakası talep etmesine rağmen mahkemenin toptan şekilde yoksulluk nafakası ödenmesine hükmettiğini, bu konudaki

Yoksulluk nafakasının toptan ödenmesi konusunda Yargıtay, özellikle nafaka yükümlüsünün mali gücüne vurgu yapmaktadır. Somut olayın özelliğine göre nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakasını toptan şekilde ödeme gücüne sahip olması beklenmektedir. Aksi takdirde nafaka alacaklısı korunmaya çalışırken nafaka yükümlüsünün zor durumda bırakılması söz konusu olabilecektir. Yargıtay bu kapsamda toptan ödeme şeklinde karar verilecek olması halinde nafaka yükümlüsünün ekonomik durumun iyi tespit edilmesi gerektiği kanaatindedir⁴²⁸. Kanaatimizce Yargıtay'ın bu yaklaşımı, her iki tarafın menfaatinin de korunması açısından önem taşımaktadır.

Nafakanın toptan ödenmesi hususunda nafaka yükümlüsünün gelirini nasıl elde ettiği önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir. Nafaka yükümlüsünün gelirinin aylık şekilde olması ve bu gelir üzerinden nafaka borcunu ödemesi söz konusu olacaksa yoksulluk nafakasına irat şeklinde hükmedilmesi yerinde olmaktadır. Bu durumdaki nafaka yükümlülerinin başkaca malvarlığı ya da serveti mevcut değilse toptan ödeme gücünden yoksun oldukları uygulamada kabul görmektedir⁴²⁹.

Yargıtay toptan ödemelerde irat şeklinde ödeme yapılsaydı ne kadar bir süreye tekabül edeceği konusunda değerlendirmede bulunmaktadır. Bu kapsamda toptan ödenmesi belirtilen yoksulluk nafakasının miktar olarak irat şeklinde değerlendirildiğinde nafaka alacaklısı açısından yeterli olup olmayacağını incelemektedir. Örneğin kadın irat şeklinde aylık 1.000 TL yoksulluk nafakası talep ederken mahkemenin toptan 5.000 TL yoksulluk nafakasına hükmetmesi Yargıtay tarafından eleştirilmiştir. İrat ve toptan ödeme arasında değerlendirme yapıldığında kadın açısından beş aylık ödemeye tekabül edecek şekilde toptan nafaka miktarı belirlmesine gidildiği, bu miktarın nafaka alacaklısı açısından az olduğu ve

gerekçenin ve ilgili sebeplerin kararda yer almamasının doğru olmadığını ifade etmiştir (T. 05.04.2005, E. 2005/3639, K. 2005/5458 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021); **ÖZTAN**, Aile, s. 846; **TOSUN**, s. 69.

⁴²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 10.12.2014, E. 2014/13298, K. 2014/25197 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021).

⁴²⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 12.12.2013, E. 2013/16542, K. 2014/29453 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında kadın yararına toptan ödeme şeklinde 10.000 TL yoksulluk nafakasına hükmedildiğini, somut olayda nafaka yükümlüsünün emekli olup gelirini "aylık" olarak elde ettiği, başkaca malvarlığı ve servetinin bulunmadığını, bu nedenle toptan ödemenin nafaka yükümlüsüne uygun olmadığını, yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi gerektiğini belirterek söz konusu kararı bozmuştur (T. 10.09.2018, E. 2016/21461, K. 2018/8838 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021).

hakkaniyet gereği günün ekonomik şartları ile tarafların mali durumlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır⁴³⁰.

Yargıtay'ın toptan şekilde yoksulluk nafakası ödemelerinde gözettiği hususlardan biri, taraflar arasındaki mali bağın uzatılmasının sakıncalı olup olmadığıdır. Boşanan eşler arasındaki mali bağın uzatılması sakıncalıysa ve nafaka yükümlüsünün mali durumu toptan ödemeye elverişliyse Yargıtay, mahkemenin yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar vermesi gerektiği kanaatinde⁴³¹.

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi ile toptan ödemenin taksitlendirilmesi birbirinden farklı şeyleri ifade etmektedir. Toptan ödenecek yoksulluk nafakası miktarının tek seferde ödenmesi nafaka yükümlüsü açısından zor olarsa mahkemenin nafakanın ödenmesini belirli bir sayıda olacak şekilde taksitlendirmesi mümkündür. Böyle durumlarda taksitli toptan ödmeden bahsedilmektedir. Ancak toplam miktar belirtilmeden yalnızca aylık ödenecek nafaka miktarı mahkeme kararında belirtilmişse bu durumda toptan ödeme söz konusu olmayıp irat şeklinde ödemenin varlığından bahsedilebilmektedir. Bu iki durumun ayırt edilmesi, sonradan değişen koşullara göre nafaka miktarının artırılması ya da azaltılmasında önem taşımaktadır. Taksitlendirilmiş de olsa toptan ödemelerde nafaka artırımı ya da azaltımı yapılamamaktadır. İrat şeklinde aylık olarak belirlenen yoksulluk nafakaları ise değişen şartlara göre uyarlanabilmektedir⁴³².

Kanaatimizce boşanma sonrasında tarafların mali konular için bir araya gelmesi genellikle sorun oluşturmaktadır. Boşanan taraflar, boşanma sonrasında yeni hayat kurmaya yönelmektedirler. Uygulamaya bakıldığında boşanma sonrasında nafakaların ödenmemesi durumuyla sıkça karşılaşılmaktadır. Bu durum taraflar arasında gerginlik oluşturmaktadır. Bu kapsamda nafaka yükümlüsünün mali gücü yerindeyse yoksulluk nafakasının toptan şekilde ödenmesine karar verilmesi daha yerinde görülmektedir. Ancak uygulamada irat şeklinde ödeme daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu uygulamanın değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi durumunda 6098 sayılı TBK'nın 51/2 maddesine göre nafaka yükümlüsünden teminat alınması

⁴³⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 20.03.2014, E. 2013/22680, K. 2014/6372 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021).

⁴³¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 29.03.2006, E. 2006/2-69, K. 2006/117 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021).

⁴³² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 151.

gerekmektedir. Yargıtay, tarafların sosyal durumları ya da yaşları itibariyle yeniden evlenme ihtimallerinin mevcudiyeti halinde yoksulluk nafakasının irat şeklinde belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumun temel sebebi ise evlenmenin yoksulluk nafakasını ortadan kaldıracı bir durum olmasıdır. Bu nedenle nafaka yükümlüsünün toptan şekilde yoksulluk nafakası ödeyerek mağduriyet yaşamaması için böyle durumlarda irat şeklinde yapılacak ödemenin yerinde olduğu vurgulanmaktadır⁴³³.

Yargıtay, yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine ilişkin kriter belirlememiştir. Bu bağlamda mahkeme, yoksulluk nafakasının toptan ödenmesini gerektirecek kriterler somut olayda mevcut değilse nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verebileceklerdir. İrat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının değişen şartlara göre sonradan artırılması ya da azaltılması mümkündür. Bu ödeme şeklinin toptan ödemeden diğer farkı, nafakaya yıllık olarak artış gerçekleştirilebilmesi durumudur. TMK'nın 176/5 maddesine göre mahkeme, taraflarca talep edilmesi durumunda yoksulluk nafakasının gelecek yıllarda ne miktarda ödeneceğini belirleyebilmektedir. Bu durumda tarafların gelecek yıllara ilişkin belirlenebilen sosyal ve ekonomik durumları araştırılarak karar verilebilmektedir. Böylelikle gelecek yıllar açısından önceden nafaka miktarının belirlenmesi söz konusu olmaktadır.

Nafakanın irat şeklinde ya da toptan olarak ödenmesinin hukuken doğurduğu sonuçlar farklılık taşımaktadır. Örneğin nafaka alacaklısının ölümü durumunda irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakası son bulmaktadır. Bu nafaka alacağının mirasçılara geçmesi söz konusu değildir. Ancak toptan şekilde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasında nafaka henüz ödenmeden önce nafaka alacaklısının ölmesi durumunda nafaka alacaklısının mirasçılarının yoksulluk nafakasını talep etme hakları bulunmaktadır. Bu durumda yoksulluk nafakası, ölen nafaka alacaklısının mirasçılarına geçmektedir⁴³⁴.

Yoksulluk nafakasının ödenmesi konusunda önemli hususlardan biri, nafakanın ayın olarak mı yoksa nakden mi ödeneceği hususudur. Bu konuda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre yoksulluk nafakasının nakden ödenmesi gerekmektedir⁴³⁵. Diğer görüş ise tarafların menfaatleri örtüşüyorsa ve şartlar

⁴³³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 03.10.2013, E. 2013/9040, K. 2013/22780 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 12.03.2021).

⁴³⁴ FEYZİOĞLU, s. 401.

⁴³⁵ YETİK, s. 406; CEYLAN, İştirak, s. 117.

elverişliyse yoksulluk nafakasının ayın şeklinde ödenebileceğini savunmaktadır⁴³⁶. Kanaatimizce somut olayın özelliğine uygunsa ve tarafların menfaatlerine ters düşmüyorsa yoksulluk nafakasının ayın olarak ödenmesi mümkündür. Örneğin yeterli nakdi bulunmayan nafaka yükümlüsü, yoksulluk nafakası olarak nafaka alacaklısına taşınmazlarından birini teklif edebilmektedir. Bu durumu nafaka alacaklısı kabul ederse nafaka ödemesinin ayın olarak yapılmasının kabul edilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu bu konuda bir engel öngörmemektedir.

H. Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi

Yoksulluk nafakasının sona erme halleri, TMK'nın 176/3 maddesinde düzenlenmektedir. Maddeye göre irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası; nafaka alacaklısının evlenmesi veya taraflardan birinin ölümü durumunda kendiliğinden sona ermektedir. Ancak nafaka alacaklısının evlilik olmaksızın fiilen evlilik hayatı sürmesi, nafaka alacaklısının yoksulluğunun son bulması veya haysiyetsiz hayat sürmesi hallerinde yoksulluk nafakasının sona ermesine mahkeme karar vermektedir. Yapılan düzenleme incelendiğinde yoksulluk nafakasının iki farklı şekilde sona erebileceği görülmektedir. Bu haller, kendiliğinden sona erme ve mahkeme kararıyla sona ermedir.

1. Kendiliğinden Sona Erme

TMK'nın 176/3 maddesine yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona erme halleri, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi veya taraflardan birinin ölmesidir. Bu durumların mevcudiyeti durumunda yoksulluk nafakası, mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden sona ermektedir⁴³⁷.

Mahkeme tarafından yoksulluk nafakasına süreli olarak hükmedilmesi ya da tarafların süreli nafaka taleplerinin mahkeme tarafından onaylanması durumunda sürenin dolmasıyla yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermektedir⁴³⁸.

Nafaka alacaklısının başka biriyle evlenmesi durumunda kanun koyucunun açıkça ifade ettiği şekilde yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermektedir. Nafaka yükümlüsünün evlenmesi ise nafakayı sona erdirmemektedir. Bu durum, TMK'nın

⁴³⁶ GENÇCAN, Ömer Uğur, Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011, s. 850. (Kısaltma: Aile).

⁴³⁷ ERSÖZ, s.478.

⁴³⁸ ÖCAL, s. 62.

176/4 maddesi kapsamında yoksulluk nafakasının azaltılma nedenlerinden biri olabilmektedir⁴³⁹.

Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermesi için nafaka alacaklısının gerçekleştirdiği evliliğin resmi nikâhla yapılan bir evlilik olması gerekmektedir. Resmi nikâh olmaksızın nafaka alacaklısının fiili birliktelik yaşaması durumunda yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermemektedir. Bu durumda mahkeme kararı aranmaktadır. Kanun koyucu tarafından böyle bir düzenleme getirilmesindeki temel dayanak, yeniden evlenen nafaka alacaklısının evlilik birliğinde eşlerin birbirlerine bakım yükümlülüğü kapsamında yoksulluk durumundan kurtulacağını düşünülmesidir. Yeniden evlenen nafaka alacaklısının yoksulluk durumu devam etse dahi bu yoksulluğun giderilmesi konusundaki sorumluluk eski eş durumunda olan nafaka yükümlüsünde değil yeni eşinde olmaktadır. Bu bağlamda kanun koyucu, nafaka yükümlüsünün sorumluluğunun kalkacağını belirtmektedir⁴⁴⁰.

Doktrinde, nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermemesi ve bu konuda mahkemeye takdir hakkı verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yeniden evlenme durumunda başka herhangi bir kayıt ya da şart aranmaksızın yoksulluk nafakasının kendiliğinden ortadan kaldırılmaması gerektiği belirtilmektedir. Doktrin, genel olarak kanun koyucunun yaklaşımı doğru olsa da bazı hallerde adalete aykırı sonuçlar ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır⁴⁴¹.

Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının resmi nikâhla evlendiğini nüfus müdürlüğünden edineceği bir belgeyle kanıtlaması mümkündür. Nafaka alacaklısının evlenmesiyle birlikte yoksulluk nafakası yükümlülüğü kendiliğinden kalksa da bu durumun tespiti açısından nafaka yükümlüsü mahkemeden konuyla ilgili karar talep edebilmektedir. Bu konuda nafaka yükümlüsü aleyhine icra takibi yapılırsa yükümlü, nafaka alacaklısının evlendiğini belgeleyerek takibin kaldırılmasını isteyebilmektedir. Konuyla ilgili uygulamaya bakıldığında yoksulluk nafakasına yönelik icra takibi ilamlı olacağından takibin kaldırılması, icra hukuk mahkemesi kanalıyla yapılmaktadır⁴⁴².

Kanun koyucu her ne kadar yoksulluk nafakasının kendiliğinden kalkacağını düzenlese de taraflar, nafaka alacaklısı evlenmesine rağmen yoksulluk nafakasını

⁴³⁹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 153.

⁴⁴⁰ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 54.

⁴⁴¹ BOZOVALI, s. 76.

⁴⁴² RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 55.

devam ettirmek üzere anlaşılabilmektedirler. Bu konuda herhangi bir engel mevcut değildir⁴⁴³.

Nafaka yükümlüsünün nafaka alacaklısının evlendiğinden haberi olmamış ve nafaka ödemeye devam etmişse yapılan bu ödemeler sebepsiz zenginleşme teşkil etmektedir. Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının evlendiğini öğrendiği takdirde TBK hükümleri çerçevesinde sebepsiz zenginleşmeye dayanarak ödediği nafakaları alacak davasıyla geri isteyebilmektedir⁴⁴⁴.

Nafaka alacaklısı ya da nafaka borçlusunun ölümü, yoksulluk nafakasını kendiliğinden sona erdirmektedir. Nafaka, hem alacaklı hem de borçlu açısından kişiye bağlıdır. Bu nedenle ölümle sona ermektedir. Nafaka alacağı ya da borcu, mirasçılara intikal etmemektedir. Ancak kanun koyucu, geleceğe yönelik olarak sona ermeyi öngörmektedir. Bu kapsamda taraflardan biri ölene kadar yoksulluk nafakası muaccel olmasına rağmen ödenmemişse, ödenmeyen bu alacaklar açısından mirasçıların sorumluluğu söz konusu olabilmektedir⁴⁴⁵.

Nafaka alacaklısının ölümü halinde nafaka yükümlüsü, alacaklının ölüm tarihini gösteren nüfus kaydını mahkemeye ibraz ederek durumun tespitini isteyebilecektir. Böylelikle bu durumu ispat etmiş sayılıp nafaka borcundan kurtulmaktadır⁴⁴⁶.

Nafaka alacaklısının boşanma davası sırasında ölmesi durumunda henüz evlilik birliği sona ermediğinden yoksulluk nafakası söz konusu olmamaktadır. Aynı durum nafaka yükümlüsünün ölümü açısından da geçerlidir. Ancak boşanma kesinleştikten sonra ayrı şekilde açılan yoksulluk nafakası davası sırasında nafaka alacaklısı ya da yükümlüsünün ölmesi durumunda davanın açılış tarihinden alacaklı ya da yükümlünün ölüm tarihine kadar olan süre açısından mirasçılarından nafaka talep edilebilmekte ya da mirasçılar nafaka talep edebilmektedirler⁴⁴⁷.

2. Mahkeme Kararıyla Sona Erme

TMK'nın 176/3 maddesinde irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasında nafaka alacaklısının evlilik yapılmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması,

⁴⁴³ ARBEK, s. 149-150.

⁴⁴⁴ PERKTAŞ, Hatice, Boşanmada Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 41.

⁴⁴⁵ ÖZTAN, Aile, s. 852.

⁴⁴⁶ KÖSEOĞLU/KOCAAĞA, s. 194.

⁴⁴⁷ DEMİR, s. 100.

haysiyetsiz hayat sürmesi ya da yoksulluğunun ortadan kalkması durumlarında yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılacağı düzenlenmiştir. Kanun koyucu maddede sınırlı sayıda olmak üzere mahkeme kararıyla yoksulluk nafakasının kaldırılabilceğı halleri belirtmiştir.

Yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona erme hallerinde mahkeme kararına gerek bulunmamaktadır. Belirtilen hallerin gerçekleşmesi ile yoksulluk nafakası başka herhangi bir hususa gerek kalmaksızın kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Ancak kanun koyucunun sınırlı sayıda belirttiğı ve yukarıda bahsi geçen üç halde yoksulluk nafakasının sona ermesi için mahkeme kararı aranmaktadır. Bu durumun temel sebebi, kendiliğinden sona erme hallerinin açık ve net olup mahkeme kararına ihtiyaç duyulmamasıdır. Tarafların ölümü, evliliğı ya da süreli olarak verilen nafakalarda sürenin bitimi gibi hususlarda tarih ve olay nettir. Ölüm ve evlilik durumunu nüfus idaresinden öğrenmek mümkündür. Ancak yoksulluğun kalkması, haysiyetsiz hayat sürme ya da fiili birliktelikler net olmayıp yoruma açıktır. Bu hallerdeki muğlâklık nedeniyle kanun koyucu, belirtilen hallerde yoksulluk nafakasının sona ermesini arzu etmişse de bu hususa somut olayın özelliğine göre mahkemenin karar vermesini uygun görmüştür⁴⁴⁸. Kanaatimizce kanun koyucunun bu yaklaşımı yerindedir. Uygulamada bu hallerde ciddi sorunların ortaya çıkabileceğı gözetildiğinde mahkemenin kararıyla yoksulluk nafakasının sona erdirilmesi makul bir çözüm olarak görölmektedir.

Kanun koyucu tarafından TMK'nın 176/3 maddesinde belirtilen hallerin varlığı durumunda mahkeme, nafaka yükümlüsünün usulüne uygun şekilde açacağı dava ile ilgili durumların gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmaktadır. Mahkeme, maddede sayılan hallerden herhangi birinin somut olayda var olduğuna kanaat getirirse bu durumda yoksulluk nafakasının sona ermesine ilişkin hüküm kurmaktadır. Kanuni düzenlemeye bakıldığında metinde "kaldırılır" ibaresine yer verildiğı görölmektedir. Bu kapsamda sınırlı sayıda belirtilen durumlardan herhangi birinin somut olayda mevcut olduğunun belirlenmesi durumunda mahkemenin yoksulluk nafakasını kaldırması zorunluluğı bulunmaktadır. Kanun koyucu bu konuda mahkemeye takdir yetkisi tanımamaktadır⁴⁴⁹.

⁴⁴⁸ **MEDAR**, Arzu Ahsen, Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 130.

⁴⁴⁹ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 154.

Mahkeme kararıyla yoksulluk nafakasının sona erdirildiği hallere yönelik olarak verilecek mahkeme kararları, kendiliğinden sona ermede olduğu gibi tespit niteliğinde değildir. Bu konuda verilen mahkeme kararları yenilik doğurucu nitelik taşımaktadır. Bu yeniliğin bozucu yenilik doğuran karar olarak değerlendirilmesi mümkündür. Verilen karar neticesinde yoksulluk nafakası son bulmaktadır⁴⁵⁰.

Doktrinde, yoksulluk nafakasının süresiz şekilde belirlenmesi karşısında nafakayı sona erdiren durumların yetersiz kaldığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Tarafların yoksulluk nafakasını sona erdiren sebepler hususunda birbirlerinin hayatlarına boşanma sonrasında fazla müdahalede bulunması söz konusu olmaktadır. Maddede belirtilen hallerin ispatı için tarafların birbirlerinin hayatlarına yönelik müdahaleleri, uygulamada sorun oluşturabilmektedir. Bu nedenle daha fazla soruna sebebiyet vermemek için yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla sona erdirildiği hallerin uygulamada iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Uygulamaya bakıldığında özellikle kadınların yoksulluk nafakasını kaybetmemek için fiili birliktelik yaşadığı görülmektedir. Nafakanın sona ermesini istemeyen nafaka alacaklısı, resmi nikâhla evlenmek yerine dini nikâhla başka bir erkekle evliymiş gibi hayat sürebilmektedir. Bu durumda nafaka yükümlüsünden alınan yoksulluk nafakasına yönelik hak, nafaka alacaklısı tarafından kötüye kullanılmaktadır. Yoksulluk nafakası böyle durumlarda uygulanma amacından çıkarak ek gelir gibi değerlendirilmektedir⁴⁵¹. Nafaka alacaklısının başka biriyle fiili birliktelik yaşadığını öğrenen nafaka yükümlüsü, mahkemeye başvurarak yoksulluk nafakasının sona erdirilmesini talep edebilmektedir. Mahkeme, gerekli araştırma ve incelemeleri yaparak nafaka yükümlüsünün iddia ettiği gibi nafaka alacaklısının evlilik yapmaksızın başka biriyle fiili birliktelik yaşayıp yaşamadığını değerlendirmektedir. İddianın doğruluğuna kanaat getirdiği takdirde yoksulluk nafakasının sona erdirilmesine karar vermektedir. Konuyla ilgili ispat yükü davacı nafaka yükümlüsüne aittir. Tanık dâhil olmak üzere her türlü delille iddiasını ispat etmesi mümkündür⁴⁵².

⁴⁵⁰ KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 23.

⁴⁵¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 153.

⁴⁵² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 17.05.2006, E. 2006/1415, K. 2006/7669 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 17.12.2013, E. 2013/12629, K. 2013/29821 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021); DEDE, İsmail, « Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi », İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2016, s. 560.

Fiili birlikteliğin hangi yoğunlukta ve ne şekilde olduğu, yoksulluk nafakasının sona erdirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda nafaka alacaklısı ile birlikte yaşadığı kişi arasında evlenme engelinin bulunup bulunmaması önem taşımamaktadır. Örneğin, nafaka alacaklısının evlenmeye engel hısımlarından biriyle evliymiş gibi birliktelik yaşaması durumunda nafaka yükümlüsünün yoksulluk nafakası ödemeye devam etmesi hakkaniyete aykırı olarak değerlendirilmektedir. Ancak aralarında evlenme engeli bulunan hemcinslerinden biriyle birlikte yaşaması, nafaka alacaklısının ekonomik dayanışma amacıyla gerçekleştirdiği bir birliktelikten ibaretse ve evlilik birliği gibi görülmesini gerektirecek herhangi bir husus mevcut değilse bu durumda yoksulluk nafakasının sona erdirilmesinin detaylı incelenmesi beklenmektedir. Bu konuda uygulamada özel hayata müdahale niteliği taşıyan zedeleyici iddialar ileri sürülebilmektedir. Mahkemenin konuyla ilgili dikkatli olması gerekmektedir⁴⁵³.

Nafaka alacaklısının fiili birlikteliğinin sürekli nitelik taşıması, yoksulluk nafakasının sona erdirilmesi açısından belirleyici olmaktadır. Sürekliliğin nafaka alacaklısı ve birlikte yaşadığı kişinin isteği ile sağlanması beklenmektedir⁴⁵⁴. Genellikle fiili birlikteliğe aynı evde birlikte yaşama olarak bakılsa da aynı köyde ya da mahallede farklı evlerde yaşanmasına rağmen sıkça vakit geçirilmesi, bu birliktelikten bir çocuk meydana gelmesi⁴⁵⁵ gibi hususların da fiili beraberlik kapsamında mahkeme tarafından değerlendirilmesi mümkündür. Yargıtay'ın kararlarına bakıldığında fiili birliktelik için karine olarak dini nikâhlı yaşamak ya da uzun süren nişanlılık halleri değerlendirilmektedir⁴⁵⁶.

Fiili birlikteliklerin ispatı, uygulamada oldukça güç olabilmektedir. Bu nedenle nafaka yükümlüsü, ispat için hukuka aykırı yollardan delil etme yoluna gidebilmektedir. Konuyla ilgili olarak sıklıkla başvurulanan yöntem, görüntü elde etmektir. Ancak fotoğraf veya videoların çekilmesi, özel hayatın gizliliği kapsamında

⁴⁵³ AKINCI, Şahin, « Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası », Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Sayı 147, 2016, s. 35-36.

⁴⁵⁴ DEDE, s.561.

⁴⁵⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi konuyla ilgili bir kararında yargılama sırasında yapılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasına göre nafaka alacaklısının geçimini birlikte yaşadığı kişinin sağladığı, alacaklının çocuğunun ilgili kişi tarafından tanındığı, bu kapsamda TMK'nın 176/3 maddesinde yer alan evlilik dışı birlikte yaşama durumunun gerçekleştiği belirtilmiştir (T. 29.02.2016, E. 2015/17419, K. 2016/2787 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

⁴⁵⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 22.01.2010, E. 2009/21111, K. 2010/634 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 06.03.2014, E. 2013/19128, K. 2014/3555 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

hukuka aykırı delil olarak kabul edilebilmektedir. Yargıtay, nafaka alacaklısının kendi sosyal medya hesabı üzerinden paylaştığı resimlerin hukuka aykırı delil sayılmadığını kabul etmektedir⁴⁵⁷.

TMK'nın 176/3 maddesinde yer alan mahkeme kararıyla yoksulluk nafakasının sona erdirilmesini gerektiren hallerden diğeri haysiyetsiz hayat sürmedir. Haysiyetsiz hayat sürme aynı zamanda TMK'nın 163. maddesine göre özel boşanma sebeplerinden biridir. Bu durumun söz konusu olması durumunda nafaka alacaklısının kusur durumunun yeniden gözden geçirilmesi beklenmektedir. Yoksulluk nafakasının koşullarından biri, nafaka alacaklısının boşanmaya neden olan olaylarda nafaka yükümlüsünden daha ağır kusurlu olmamasıdır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde haysiyetsiz hayat sürme, nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünden daha ağır kusurlu hale gelmesine neden olabilmektedir⁴⁵⁸.

Haysiyetsiz hayat sürme kavramı, soyut bir kavramdır. Bu kavram, kanunda tanımlanmamaktadır. Bu nedenle doktrin ve yargı kararlarında somut örnekler üzerinden hareket edilmektedir. Bu kapsamda Yargıtay, toplumun değer yargılarına göre kabul edilemeyecek davranışların devamlı olarak sergilenmesini haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul etmektedir⁴⁵⁹. Doktrinde benzer tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Özüğür'a göre toplumun namus, ahlak ve şeref anlayışına aykırı şekilde yaşamak, haysiyetsiz hayat sürme şeklinde ifade edilebilmektedir. Örneğin; nafaka alacaklısının yüz kızartıcı suçlar işlemesi, alkolik olması, kumar oynaması, fuhuş yapması, genelev işletmesi gibi⁴⁶⁰.

Haysiyetsiz hayat sürme kavramı, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bunun temel sebebi ise toplumsal değerlerdeki farklılıktır. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, değerlere aykırı kabul edilen davranışların bir kez gerçekleştirilmemesi, devamlılığının bulunmasıdır. Örneğin nafaka alacaklısının bir kez alkol alması sorun oluşturmamaktadır. Sürekli alkol alması ve alkolün nafaka alacaklısının yaşam biçimi oluşturması ise haysiyetsiz hayat sürme olarak değerlendirilmektedir⁴⁶¹.

⁴⁵⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 07.03.2017, E. 2016/14742, K. 2017/2577 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

⁴⁵⁸ TOSUN, s. 75.

⁴⁵⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 26.06.2012, E. 2011/22536, K. 2012/17686 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

⁴⁶⁰ ÖZÜĞÜR, Nafaka Hukuku, s. 507.

⁴⁶¹ GENÇCAN, Boşanma, s. 229.

Yoksulluk nafakası yükümlüsü, nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürdüğüne yönelik iddiasını usulüne uygun bir davayla mahkemeye taşıyarak nafakanın sonlandırılmasını talep edebilmektedir. Bu konuda tanık dâhil her türlü delil sunulabilmektedir. Mahkemenin bu deliller ve iddialar doğrultusunda haysiyetsiz hayat sürme olgusunun somut olayda var olup olmadığını değerlendirmesi beklenmektedir. Konuyla ilgili gerekli olduğu takdirde uzman görüşü alınmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Mahkeme, nafaka alacaklısının haysiyetsiz yaşam sürdüğünü tespit ederse yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kaldırılmasına karar vermektedir⁴⁶².

TMK'nın 176/3 maddesinde yer alan mahkeme kararıyla yoksulluk nafakasının sona erdirilmesini gerektiren hallerden sonuncusu, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkmasıdır. Bu durum, genel olarak bakıldığında mahkeme kararıyla sona erdirilmesi öngörülen diğer hallerle bağlantılı görülmektedir. Diğer hallere göre değerlendirildiğinde yoksulluğun ortadan kalkması halinin ispatı uygulamada daha kolaydır. Bu nedenle nafaka alacaklıları sıklıkla bu sebebe dayanarak nafaka yükümlülüğünün sonlandırılmasını talep etmektedirler⁴⁶³.

Nafaka alacaklısının ekonomik durumunun hangi seviyede olması durumunda yoksulluğun ortadan kalkmış sayılacağı, somut olayın özelliğine göre mahkeme tarafından değerlendirilmektedir. Bu konuda hâkimin takdir yetkisi söz konusu olmaktadır. Uygulamaya bakıldığında nafaka alacaklısının düzenli gelir sağlayıcı bir işe girmesi, miras yoluyla malvarlığı elde etmesi, anne babasının ölümü nedeniyle nafaka alacaklısına maaş bağlanması gibi hususlarla sıkça karşılaşmaktadır⁴⁶⁴.

Yargıtay, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkıp kalkmadığının belirlenmesi için nafakanın hükmedildiği tarihteki durum ile güncel durumun kıyaslanması gerektiğini belirtmektedir⁴⁶⁵. Somut olayın özeliğine göre Yargıtay, nafakanın tamamen kaldırılması yerine hakkaniyet gereği yoksulluk nafakasının

⁴⁶² ÖZUĞUR, Nafaka Hukuku, s. 507-508.

⁴⁶³ UZUN, s. 81.

⁴⁶⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 13.02.2018, E. 2018/330, K. 2018/993 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

⁴⁶⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 29.11.2017, E. 2017/3-1532, K. 2017/1465 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021).

azaltılması yönünde karar verilmesini de öngörebilmektedir. Bu durumda dayanak olarak çoğun içinde azın da yer alması gösterilmektedir⁴⁶⁶.

I. Yoksulluk Nafakasında Yargılama Usulleri ve Zamanaşımı

Yoksulluk nafakasının tarafları, bu nafaka hakkından doğrudan etkilenen kişiler olabilmektedir. Bunun sebebi ise yoksulluk nafakasının şahsa bağlı bir hak olmasıdır⁴⁶⁷. Tarafların HMK'nın 51. maddesi gereğince fiil ehliyetine sahip olmaları aranmaktadır. Fiil ehliyeti bulunan kişilerin kural olarak dava ehliyetlerinin de bulunduğu kabul edilmektedir. Bu kişiler bizzat dava açabilmektedirler. Davayı vekil aracılığıyla devam ettirmeleri de mümkündür⁴⁶⁸.

Ayırt etme gücü bulunmayan eşlerin yoksulluk nafakası davası açmaları için bu kişilere temsilci tayin edilmektedir. Temsilci, bu kişilerin haklarını korumaktadır. Bu kapsamda ayırt etme gücü bulunmayan eşe tayin edilen temsilci, bu eş lehine boşanma davasında yoksulluk nafakası talebinde bulunabileceği gibi yoksulluk nafakası davası da açabilmektedir⁴⁶⁹.

Yoksulluk nafakasını her iki eşin de talep edebilmesi mümkündür. Kanun koyucu kadın ya da erkek lehine mülga kanunda var olan eşitsizlik durumunu kaldırmıştır. Ancak toplumdaki uygulamaya bakıldığında genel olarak kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedildiği bir gerçektir. Nafakanın boşanma davası sırasında talep edilmesi mümkün olduğu gibi boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ayrı bir yoksulluk nafakası davasıyla talep edilmesi de mümkündür. Yoksulluk nafakasından nafaka talebinde bulunan kişi, boşanma nedeniyle yoksulluğa düştüğünü iddia eden eş olmaktadır. Bu davalarda davalı taraf ise diğer eş olmaktadır⁴⁷⁰.

Yoksulluk nafakasının artırılması davasında davacı taraf nafaka alacaklısı, azaltım davalarında davacı taraf ise nafaka yükümlüsü olmaktadır. Yoksulluk nafakasından ortadan kaldırılması davalarında nafaka yükümlüsü davacı olmaktadır. Bu davalarda nafaka yükümlüsünün ölümü halinde mirasçılar, somut olayın özelliğine

⁴⁶⁶ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 07.09.2015, E. 2015/9825, K. 2015/13574 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun T. 29.11.2017, E. 2017/3-1532, K. 2017/1465 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 26.01.2017, E. 2016/10651, K. 2017/736 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 13.03.2021);

⁴⁶⁷ **RUHİ**, Nafaka, s. 91.

⁴⁶⁸ **DEMİR**, s. 113.

⁴⁶⁹ **RUHİ**, Nafaka Hukuku, s. 54.

⁴⁷⁰ **BULUT**, Nafaka Davaları, s. 109.

göre taraf olarak devam edebilmektedirler. Aynı şekilde nafaka alacaklısının ölümü söz konusu olduğunda da nafaka alacaklısının mirasçıları davaya devam edebilmektedirler⁴⁷¹.

Boşanma davasıyla birlikte talep edilen yoksulluk nafakasında görevli mahkeme, boşanma davasına bakan mahkeme olmaktadır. Bu mahkeme, boşanmanın mali sonucu olarak değerlendirilen yoksulluk nafakası hakkında da hüküm kurmaktadır⁴⁷².

Yoksulluk nafakası, aile mahkemelerinde görülmektedir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde genel yetkili olan asliye hukuk mahkemeleri aile mahkemesi sıfatıyla karar vermektedirler⁴⁷³.

Yetkili mahkeme, boşanma davaları açısından eşlerden birinin yerleşim mahkemesi veya eşlerin son altı aydır birlikte oturdukları yer mahkemesidir⁴⁷⁴. Boşanma davası kesinleştikten sonra açılacak yoksulluk nafakası davalarında yetkili mahkeme, TMK'nın 177. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre yoksulluk nafakası davaları, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinde görülmektedir. Kanun koyucu, yoksulluk iddiasında bulunan nafaka alacaklısının masraf yapmasını önlemek adına onun yerleşim yerinde dava açılmasını öngörmüştür⁴⁷⁵. Ancak bu yetki özel olmakla birlikte kesin yetki değildir. Davacı isterse davalının yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilmektedir. Bu konuda herhangi bir engel bulunmamaktadır. Yoksulluk nafakasının artırılması ya da azaltılmasına yönelik davalarda görev ve yetki kuralları da aynı şekildedir⁴⁷⁶.

HMK'nın 350. maddesine göre kişiler hukuku ve aile hukukuna ilişkin kararların yerine getirilebilmesi için verilen kararların kesinleşmesi gerekmektedir. Ancak yoksulluk nafakası bu konudaki istisnalardan biridir. Nafakaya yönelik kararların yerine getirilmesi için kesinleşme şartı aranmamaktadır⁴⁷⁷.

⁴⁷¹ **BULUT**, Nafaka Davaları, s. 109.

⁴⁷² **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuku, s. 179; **UZUN**, s. 88.

⁴⁷³ **ÖZÜĞÜR**, Nafaka Hukuku, s. 1016.

⁴⁷⁴ **ÖZKAN**, s. 752.

⁴⁷⁵ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin T. 21.12.2004, E. 2004/14500, K. 2004/14151 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 14.03.2021).

⁴⁷⁶ **RUHİ**, Nafaka Hukuku, s. 57.

⁴⁷⁷ **UZUN**, s. 104.

Yoksulluk nafakası yükümlüsü borcunu ödemediği takdirde hakkında icra takibi yapılabilir. İcra takibinde haciz yoluna başvurulması mümkündür⁴⁷⁸. Şartları oluşmuşsa nafaka yükümlüsü tazyik hapsiyle cezalandırılabilir. Tazyik hapsi için mahkemenin yoksulluk nafakasına hükmetmesi, ödenmemesi durumunda nafaka alacaklısının icra takibi başlatması, takip kapsamında ödeme emrinin nafaka yükümlüsüne usulüne uygun şekilde tebliğ edilmesi⁴⁷⁹, en az bir aylık ödenmemiş nafaka bulunması, nafaka alacaklısı ya da vekilinin şikâyetçi olması, nafakanın ödenmemesinin sebebi olarak nafaka yükümlüsünün ifa imkansızlığının bulunmaması gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ya da azaltılmasına yönelik olarak açılmış bir dava varsa bu davanın sonucu beklenmektedir⁴⁸⁰.

Tazyik hapsi konusunda 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 344. maddesinde özel bir düzenleme yer almaktadır. Maddeye göre nafaka yükümlüsü, yoksulluk nafakasına yönelik hükmün gereğini yerine getirmezse nafaka alacaklısının şikâyetçi olması durumunda üç aya kadar tazyik hapsi ile cezalandırılabilir. Hapis sırasında nafaka borcunun ödenmesi durumunda nafaka yükümlüsü tahliye edilmektedir. Tazyik hapsi, Ceza Kanunu kapsamında bir hapis olmayıp disiplin hapsi niteliği taşımaktadır. Yargıtay, nafaka alacaklısının tazyik hapsi için şikâyetinde bulunabilmesine yönelik olarak bazı kriterler aramaktadır. Buna göre öncelikle yoksulluk nafakasına yönelik bir mahkeme kararı bulunması gerekmektedir. Sonrasında nafakanın ödenmemesi nedeniyle icra takibi açılması ve bu takibin kesinleşmesi, icra emrinin nafaka yükümlüsüne tebliğinin üzerinden en az 1 ay geçmesi beklenmektedir. Şikâyetin yapılması için öngörülen süre ise 3 aydır. Bu süre hak düşürücü niteliktedir. Şikâyet, icra takibinin yapıldığı yerdeki icra mahkemesine yapılmaktadır. Ödenmeyen nafakalar konusunda 3 ay içinde şikâyetinde bulunulması gerekmektedir⁴⁸¹. Ödenmeyen her güncel aylık nafaka, yeni bir şikâyetin başlangıç nedeni olarak değerlendirilebilir⁴⁸².

⁴⁷⁸ UZUN, s. 105.

⁴⁷⁹ Yargıtay, yalnızca nafaka yükümlüsünün vekiline yapılan tebligat uyarınca tazyik hapsine hükmedilmesini bozma nedeni olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda nafaka yükümlüsüne tebligatın yapılması gerekmektedir (Yargıtay 16. Hukuk Dairesi'nin T. 13.12.2011, E. 2011/6583, K. 2011/8833 sayılı kararı, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 14.03.2021).

⁴⁸⁰ DEMİR, s. 33.

⁴⁸¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun T. 05.12.2006, E. 2006/16-304, K. 2006/273 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 14.03.2021).

⁴⁸² Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin T. 15.03.2017, E. 2016/15184, K. 2017/2239 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 14.03.2021).

Yoksulluk nafakasında faiz mümkündür. Faiz için muaccel olan nafaka borcunun zamanında nafaka yükümlüsü tarafından ödenmemesi gerekmektedir. Böylelikle nafaka yükümlüsü, temerrüde düşürülmektedir. Bu tarihten itibaren talep şartıyla faiz yürütülmesi kabul edilmektedir⁴⁸³.

TMK'nın 6. maddesine göre taraflar, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça dayandıkları olguların varlığını ispatlamakla yükümlüdürler. Bu kapsamda yoksulluk nafakası talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşeceğini ispatlaması gerekmektedir. Boşanma sonrasında istenilen yoksulluk nafakalarında ise boşanma nedeniyle yoksulluğa düğüldüğü ispatlanmaktadır. Nafaka yükümlüsü mali gücünün yeterli olmadığını, nafaka alacaklısının daha ağır kusurlu olduğunu vs. iddia ediyorsa bu durumu ispatlaması beklenmektedir⁴⁸⁴.

Boşanma davasıyla birlikte yoksulluk nafakasının talep edilmesi durumunda karar verilmeden ya da hüküm kesinleşmeden önce nafakadan feragat edilmesi mümkündür. Ancak eşlerin boşanma davası açılmadan önce yoksulluk nafakasından feragat etmesi geçerli kabul edilmemektedir⁴⁸⁵.

TMK'nın 177. maddesine göre yoksulluk nafakası, boşanma davası sırasında ya da boşanma davası kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası davasıyla talep edilebilmektedir. Boşanma davasında yoksulluk nafakası, mahkeme tarafından hüküm verilinceye kadar istenebilmektedir. Yoksulluk nafakası davası için ise kanun koyucu belli bir süre öngörmektedir. TMK'nın 178. maddesine göre yoksulluk nafakası davası, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde açılabilir. Bir yıllık sürenin geçmesi durumunda yoksulluk nafakası talep edilmesi mümkün değildir⁴⁸⁶.

Tarafların sürekli karşılaşmalarını engellemek açısından öngörülen bir yıllık süre, zamanaşımı süresidir. Bu nedenle mahkeme tarafından re'sen dikkate alınmamaktadır. Tarafların zamanaşımı def'inde bulunması beklenmektedir⁴⁸⁷. Yoksulluk nafakasının artırılması, azaltılması ya da kaldırılmasına ilişkin davalar

⁴⁸³ CEYLAN, Boşanma, s. 118-119; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin T. 08.06.2005, E. 2005/6390, K. 2005/8876 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim Tarihi: 14.03.2021).

⁴⁸⁴ RUHİ, Nafaka Hukuku, s. 58.

⁴⁸⁵ ATAR, s. 258.

⁴⁸⁶ BULUT, Nafaka Davaları, s. 110.

⁴⁸⁷ ÖZKAN, s. 752.

açısından herhangi bir zamanaşımı süresi düzenlenmemiştir. Bu nedenle davaların her zaman açılabilmesi mümkündür⁴⁸⁸.

Nafaka alacakları, aksine düzenleme öngörülmemişse TBK'nın 146. maddesine göre 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olmaktadır. İrat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakalarında ödeme yapılmaması durumunda zamanaşımı süresi, ilk ödenmeyen iradın muaccel olacağı tarihten başlatılmaktadır⁴⁸⁹.

⁴⁸⁸ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s. 180.

⁴⁸⁹ UZUN, s. 96; AKINCI, s. 34.

V. SONUÇ

Nafakalar, ailedeki kişiler arasındaki yardımlaşma ve dayanışmanın bir yansıması olarak kanun koyucu tarafından düzenleme altına alınmıştır. Nafakalarda amaç, nafaka alacaklısının temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bu şekilde yaşamına devam etmesinin sağlanması olarak ifade edilebilmektedir. Nafaka ile devlet, Anayasa'nın 41. maddesi kapsamında evlilik birliğine bir müdahalede bulunmaktadır. Özellikle kadınların boşanma sürecinde ve sonrasında eşlerinden ekonomik destek görmemeleri nedeniyle zor durumda kaldıkları gözetildiğinde nafakaya ilişkin düzenlemeler Türkiye'nin gerçekleri açısından oldukça gerekli görülmektedir.

Kanun koyucu, nafakaların her halükarda verilmesini öngörmeyerek her iki tarafın menfaatini gözetmiş ve nafakaya hükmedilebilmesi için bazı koşullar getirmiştir. Kanunda düzenlenen koşulların meydana gelmesi halinde ise taraflardan birine yönelik nafaka borcu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Tarafların kendi aralarında sözleşme yaparak nafakanın kapsamı ve ödeme şekline yönelik belirleme yapmaları mümkündür. Eşlerin kendi aralarında anlaşma sağlayabilecek olmaları gözetilerek bu alana müdahale edilmemesi açısından böyle bir kabul söz konusudur. Ancak bu sözleşmelerin mevcudiyeti, kanuni bir yükümlülük olan nafaka borcunu akdi yükümlülük haline getirmemektedir. Anlaşmanın herhangi bir sebeple bozulması halinde kanuni yükümlülük olan nafaka borcuna kanundaki şartlar gözetilerek hükmedilebilmektedir.

Türk Hukukunda bakım nafakaları; tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Boşanma kararının kesinleşmesine kadar evlilik birliğinin devam ettiği kabul edilmektedir. Bu nedenle boşanma davası sırasında tarafların evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Taraflar kendi rızaları ile bu yükümlülüğü yerine getirmiyorlarsa mahkeme tarafından yargılama süresince ödenmek üzere tedbir nafakasına hükmedilmektedir. Bu nafaka, çekişmeli boşanmalarda boşanma sürecinin uzun sürmesi halinde (temyiz aşamaları da değerlendirildiğinde) taraflardan birinin mağdur olurken diğerinin bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyerek menfaat sağlamasını engellemek açısından oldukça önemlidir. Kanun koyucu bu şekilde taraflardan biri lehine dengenin bozulmasını engellemek için tedbir nafakasını öngörmüştür.

Tedbir nafakası açısından davacı ya da davalı olunması önem taşımamaktadır. Kendi imkânlarıyla geçimini sağlayamayan eş lehine mahkeme tarafından tedbir nafakası takdir edilmektedir. Tedbir nafakasında mahkeme, kusur araştırmasında bulunmamaktadır. Aynı zamanda talep bulunmasa dahi koşulları mevcutsa mahkeme re'sen tedbir nafakasına karar verebilmektedir. Bu nafaka, hem eş hem de çocuk lehine verilebilmektedir. Bu düzenlemeler tedbir nafakasının uygulanabilirliğini artırıcı nitelik taşımaktadır. Davacı ya da davalı olmanın önemli olmaması, kusur araştırması yapılmaması gibi hususlar boşanma sürecinde ekonomik açıdan mağdur olan tarafın tespitini kolaylaştırmaktadır. Talep aranmaması ise kanaatimizce, ekonomik durumu nedeniyle kendini vekille temsil ettiremeyen taraf açısından oldukça önemlidir. Hukuki yönden bilgi eksikliği nedeniyle tedbir nafakasını bilmeyen ya da bu konuda talepte bulunulması gerektiğinden bihaber olan kişilerin mağduriyet yaşamaları, ilgili düzenleme ile kanun koyucu tarafından önlenmiştir. Ancak tarafların açık şekilde tedbir nafakası talep etmediklerini belirtmeleri durumunda mahkemenin tedbir nafakasına hükmetmemesi gerekmektedir. Bu durumda tarafların iradesi esas alındığından aksi yönde karar verilmemesi gerektiği kabul edilmektedir. Tedbir nafakası, davanın açılma tarihinden başlatılarak boşanma kararının kesinleşmesine kadar devam ettirilmektedir. Böylece tüm süreç dâhil edilerek evlilik birliği boşanma kararının kesinleşmesiyle son bulana kadar eşlerin bakım yükümlülüğünü yerine getirmesi sağlanmaktadır.

Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte çocuklar için öngörülen tedbir nafakası sona ermektedir. Ancak eşler, boşanma ile evlilik bağı ortadan kaldırsalar da müşterek çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini anne baba olmaları nedeniyle karşılamaya devam etmekle yükümlüdürler. Bu nedenle velayet kendisine verilmeyen eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılması gerekmektedir. Bu düzenleme, velayet kendisine bırakılmayan eşin anne babalık görevinin gereklerini ihmal ederek çocukla ilgili tüm yükü diğer eşin üzerine bırakmasını engellemek için öngörülmüştür. Bu nedenle iştirak nafakasına mahkeme re'sen karar verebilmektedir. Ancak taraflar açıkça iştirak nafakası istemediklerini belirtirlerse bu durumda iştirak nafakasına mahkeme tarafından hükmedilmemektedir. Bu durumda taraf iradesi esas alınmaktadır. Özellikle durumu iyi olan ve velayeti alan tarafın karşı taraftan herhangi bir maddi beklentisinin bulunmaması muhtemeldir. Böyle bir durumda iştirak nafakasına hükmedilmesi zorunlu görülmemektedir.

Kanun koyucu iştirak nafakasını, boşanma sonrasında çocukların zarar görmesini engellemek amacıyla düzenleme altına almıştır. Eşlerin çocukların menfaatlerini zedeleyici anlaşmalar yapmaları engellenmek istenmiştir. İştirak nafakasında tarafların talepleri ile bağlı kalınmaması ve çocukların yüksek menfaatlerinin gözetilmesi gerekmektedir. Bu şekilde çocukların boşanma nedeniyle ortaya çıkacak mağduriyetleri önlenmiş olmaktadır. Uygulamada bu duruma genellikle çekişmeli boşanmalarda rastlanmaktadır. Taraflar kendi anlaşmazlıklarını çocuklara yansıtmakta ve onların evlilik birliğindeki ekonomik durumlarını devam ettirmeyi önemsememektedirler. Böyle bir yaklaşım ise boşanma nedeniyle çocukların zarar görmelerine neden olabilmektedir. Mahkemelerin taraf iradesine üstünlük tanırken çocukların menfaatini gözetmeleri, bu kapsamda gerekirse taraf iradesine aykırı yönde karar vererek çocukların menfaatlerini korumaları gerekmektedir.

Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eş, boşanma davası sırasında yoksulluk nafakası talep edebilmektedir. Boşanma davası sırasında tedbir nafakası mevcudiyetini devam ettirdiğinden yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi, boşanma kararının kesinleşme tarihi olmaktadır. Yoksulluk nafakasında diğer iki nafaka çeşidinden farklı olarak nafaka alacaklısının kusur durumu incelenmektedir. Kanun koyucu, nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünden daha ağır kusurlu olmamasını yoksulluk nafakası koşulu olarak açıkça düzenleme altına almıştır. Ayrıca yoksulluk nafakasına mahkeme tarafından resen hükmedilmesi mümkün değildir. Talep halinde karar verilebilmektedir. Bu durumun temel sebebi, yoksulluk nafakasına süresiz şekilde hükmedilmesidir. Kanunda düzenlenen yoksulluk nafakasını sona erdirici haller mevcut değilse genel kural, nafakanın süresizliğidir. Bu durum doktrinde eleştirilmiş olsa da uygulanmaya devam edilmektedir. Nafaka yükümlüsü eşin boşanma sonrasındaki tüm hayatını etkileyecek bir karar olarak görülen yoksulluk nafakasında nafaka alacaklısı korunmaya çalışılmıştır. Ancak nafaka alacaklısı korunurken nafaka yükümlüsünün boşanma sonrası hayatının devam ettiği, yeniden evlenip çocuk sahibi olabileceği, ailesine bakma yükümlülüğünün nafaka nedeniyle sekteye uğrayabileceği gibi hususların da gözetilmesi gerekmektedir. Uygulamada zaman zaman nafaka alacaklılarının kanuni düzenlemeleri dolanarak durumu kendi lehlerine çevirmeye çalıştıklarına rastlanmaktadır. Böyle bir durumda yoksulluk nafakasının getirilme amacına aykırı şekilde kötü niyetli nafaka alacaklıları korunmakta, iyi niyetli nafaka borçluları zor durumda bırakılabilmektedir. Bu durumu

gözeten kanun koyucu, zaman içerisinde tarafların koşullarında değişiklik meydana gelmesi halinde nafakanın artırılması ya da azaltılmasının talep edilebileceğini düzenlemiştir. Bu düzenlemenin mevcudiyeti uygulamadaki sorunları gidermeye yeterli görünmemektedir.

Yoksulluk nafakası ceza ya da tazminat niteliği taşımamaktadır. Her iki tarafın kusursuz olması halinde dahi yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir. Bu nedenle yoksulluk nafakasının süresiz şekilde kanun koyucu tarafından düzenleme altına alınmasının hakkaniyete aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Doktrinde yazarlar, süresizliğin ölçülülük ilkesine aykırılık oluşturduğu kanaatindedirler. Bu konuda devletin bakım ödevinin nafaka yükümlüsü eşe yüklendiği belirtilmektedir. Genel kanı ise mahkemenin süresiz şekilde yoksulluk nafakası talep edilse dahi süreli şekilde hüküm kurabileceği yönündedir. Ancak Yargıtay uygulamalarında süresizliğin zorunluluk gibi görüldüğü anlaşılmaktadır. Temel sorun buradan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu tarafından uygulamadaki sorunların giderilmesi açısından kanun değişikliğine gidilmesi gerekmektedir. Bu değişiklikte hâkime takdir yetkisi verilerek belirli bir süre aralığı öngörülmesi yerinde olacaktır. Süre bitiminde gerekli görülürse tarafların yoksulluk nafakasının devam ettirilmesi yönünde talepte bulunmalarına ilişkin düzenleme getirilmesi halinde hem nafaka alacaklısı hem de nafaka yükümlüsünün mağdur edilmemesi mümkün görülmektedir.

Sonuç olarak TMK’da yer alan nafakalara bakıldığında nafakaların boşanma davasıyla birlikte başlayarak davanın kesinleşmesinden sonra da devam ettiği görülmektedir. Nafaka yükümlülüğü ile eşler ve çocukların ekonomik ve sosyal durumları korunmaya çalışılmaktadır. Bu koruma, boşanma davası süresince hem eş hem de çocuklar için öngörülebilir tedbir nafakası, boşanmanın kesinleşmesinden sonra çocuklar için öngörülen iştirak nafakası ve boşanmanın kesinleşmesinden sonra eşler açısından öngörülen yoksulluk nafakası ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Türk Hukukundaki nafaka düzenlemeleri kapsamında eşler arasında anlaşmazlığın resmi başlangıcı olarak kabul edilebilecek boşanma davası sürecinden itibaren nafakanın başlatılması, kanaatimizce eşlerin mağduriyetlerinin önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Boşanmanın kesinleşmesinden sonraki süreç için hükmedilen iştirak nafakası, çocukların evlilik birliğindeki ekonomik durumlarını boşanma süreci sonrasında devam ettirmeleri açısından gereklidir. Yoksulluk nafakası ise her ne kadar son yıllarda kadının iş hayatındaki yeri artsa da yeterli ekonomik güce sahip olmayıp

boşanma sonrasında anne babasından da gerekli desteği göremeyen kadınların mağdur olmasını önlemek açısından önem taşımaktadır. Ancak uygulamada sorun oluşturan yoksulluk nafakasının süresizliği konusunda gerekli kanuni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABİK**, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005 (Kadının Soyadı).
- AKINTÜRK**, Turgut, **AKİPEK**, Jale G., **KARAMAN**, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku 1. Cilt, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2020.
- AKINTÜRK**, Turgut, **KARAMAN**, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2020.
- AKYÜZ**, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, Atilla Kitapevi, Ankara, 1991 (Çocuğun Güvenliği).
- AKYÜZ**, Emine, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000 (Çocuğun Hakları).
- AKYÜZ**, Emine, Çocuk Hukuku, Çocuk Hakları ve Korunması, Pegem Akademi, Ankara, 2015 (Çocuk Hukuku).
- ARAS**, Bahattin, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011 (Aile Mahkemeleri).
- AYAN**, Mehmet, Eşya Hukuku III (Sınırlı Ayni Haklar), Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- BAŞAKLAR**, Emin, Nafaka Davaları, Halklarevi Kültür Vakfı Basımevi, Ankara, 1974.
- BAYGIN**, Cem, Soybağı Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- BİLGİN**, Esra Pınar Yılmaz, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- BOZDAĞ**, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2015 (Nafaka).
- BOZOVALI**, Haluk, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1990.
- BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007 (Boşanma).

- BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2007 (Nafaka Davaları).
- CEYLAN**, Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2006 (Boşanma).
- ÇAKIN**, Akın, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi, Ankara, 1999.
- ÇELİKEL**, Serdar, Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmeler Işığında Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- ÇETİN**, Ayşe Esra, **ÇALIŞKAN**, Alpay, **POLAT**, Halil, Hukuk Davaları Rehberi Cilt 5, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- ÇETİNER**, Selma Baktır, Aile Mahkemeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- DEMİR**, Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- DOĞAN**, İzzet, Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010 (Milletlerarası).
- DOĞANAY**, İsmail, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Dâvaları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1961.
- DURAL**, Mustafa, **ÖĞÜZ**, Tufan, **GÜMÜŞ**, Alper Mustafa, Türk Özel Hukuku (Aile Hukuku) Cilt III, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.
- ERDEM**, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ERGENEKON**, Yılmaz, Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1966.
- ERGÜN**, Zafer, Boşanma Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- ERTUĞRUL**, Nafi, **ERTUĞRUL**, Tuba, Uygulamada Boşanma Davaları Cilt 2, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- ERTÜRK**, Erkan, 4721 Sayılı Yeni Medeni Kanuna Göre Uygulamada Nafaka Davaları, Kazancı Kitap, İstanbul, 2005.
- FEYZİOĞLU**, N. Feyzi, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011 (Aile).
- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku (Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar), Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015 (Tazminat).
- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018 (Nafaka).
- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Aile Mahkemesi Davaları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019 (Aile Mahkemesi).
- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Boşanma Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019 (Usul).
- GENÇCAN, Ömer Uğur**, Boşanma Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020 (Boşanma).
- GEZDER, Ümit**, Türk Medenî Hukuku- Başlangıç, Kişiler, Aile Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2014.
- GÖZÜTOK, Zeki**, Genel ve Özel Faiz Hukuku, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015.
- GRASSİNGER, Gülçin Elçin**, Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- GÜLER, Beyhan Kaplan**, Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, Sümer Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2014.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper**, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- HATEMİ, Hüseyin**, Aile Hukuku Ders Kitabı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- HATEMİ, Hüseyin, OĞUZTÜRK, Burcu Kalkan**, Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- İNAL, Nihat**, Uygulamada Nafaka Davaları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1992 (Nafaka).
- İNAL, Nihat**, Nişanlanma, Evlenme, Mal Rejimi, Boşanma, Velayet, Nafaka ve Eşya Davaları, Kartal Yayınevi, Ankara, 2003 (Evlenme).

- İNAN**, Esra Günay, Aile Hukukunda Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- KAÇAK**, Nazif, Açıklamalı ve İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.
- KALELİ**, Şakir, **YALÇINKAYA**, Namık, Yeni Boşanma Hukuku, Cilt 2, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.
- KESKİN**, Alper, Boşanma Davaları Cilt 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Medeni Kanunumuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014 (Yenilikler).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019 (Aile Hukuku).
- KIRMIZI**, Mustafa, İçtihatlı Aile Hukuku, Yazarın Kendi Yayını, İskenderun, 2009.
- KÖPRÜLÜ**, Bülent, **KANETİ**, Selim, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- KÖSEOĞLU**, Bilal, Aile Mahkemelerinin İşleyişi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.
- KÖSEOĞLU**, Bilal, **KOCAAĞA**, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, Ekin Yayınları, Bursa, 2011.
- KURU**, Baki, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- KURU**, Baki, **ARSLAN**, Ramazan, **YILMAZ**, Ejder, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- OĞUZMAN**, M. Kemal, **ÖZ**, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- OĞUZMAN**, M. Kemal, **SELİÇİ**, Özer, **OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.
- OY**, Osman, Boşanma Hukuki Neticeleri, Nafaka- Tazminat- Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2008.
- ÖZDAMAR**, Demet, Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- ÖZKAN**, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.

- ÖZTAN**, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015 (Aile).
- ÖZTAN**, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019 (Temel Kavramlar).
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000 (Ayrılık).
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013 (Boşanma).
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015 (Nafaka).
- REMZİ**, Mehmet, **AYDIN**, Sezer, **ISPARTALI**, Murat, **Medeni Hukuk**, Akasya Kitapevi, İstanbul, 2012.
- RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklılarının Yabancı Ülkelerde Tahsili, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003 (Nafaka).
- RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004 (Boşanma).
- RUHİ**, Ahmet Cemal, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010 (Nafaka Hukuku).
- SEROZAN**, Rona, Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- ŞAHİN**, Emin, Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı-Gerekçeli Aile Hukuku Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- ŞİMŞEK**, Mustafa, Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- TANRIVER**, Süha, Türk Aile Mahkemeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- TEKİNAY**, S. Sulhi, Türk Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1990.
- TUTUMLU**, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006 (Evliliğin Butlanı).
- TUTUMLU**, Mehmet Akif, Boşanma Yargılaması Hukuku, Cilt I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009 (Boşanma, C. I).
- TUTUMLU**, Mehmet Akif, Boşanma Yargılaması Hukuku, Cilt II, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009 (Boşanma, C. II).

- TÜZÜNER**, Özlem, Aile Hukuku Pratik Çalışmaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- USTA**, Sevgi, Velayet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- UZUN**, Mine, Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- VELİDEDEOĞLU**, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku II- Aile Hukuku, Sermet Yayınevi, İstanbul, 1960.
- YAVUZ**, Nihat, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Turhan Kitapevi, Ankara, 2008.
- YETİK**, Nurten, Nüfus Velayet Vesayet Nafaka, Bilge Yayınevi, Ankara, 2007.
- ZAPATA**, Tan Tahsin, Medeni Hukuk, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021.
- ZEVLİLER**, Aydın, **ACABEY**, Mehmet Beşir, **GÖKYAYLA**, K. Emre, Medeni Hukuk, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

MAKALELER

- ABİK**, Yıldız, Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı, Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, İstanbul, 2011 (Çocuğun Yararı).
- AÇIKGÖZ**, Reşat, «Kadının Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme», Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma, 2010, C. 1, S. 2, s. 45-60.
- AKINCI**, Şahin, «Kaldırılması Gereken Bir Düzenleme: Yoksulluk Nafakası», Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, 2016, S. 147, s. 35-36.
- AKİL**, Cenk, “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler”, Ankara Barosu Dergisi, 2015, S. 2, s. 69-107.
- AKKAYA**, Tolga, “Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu

Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı”, Ankara Barosu Dergisi, 2014, S. 4, s. 23-62.

APAYDIN, Eylem, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 9, S. 1, s. 445-476.

ARAS, Bahattin, “Anlaşmalı Boşanma Davalarında Tarafların Tazminat ve Nafaka Taleplerinin Karara Bağlanması”, Terazi Hukuk Dergisi, 2010, C. 5, S. 47, s. 73-87 (Nafaka).

ARBEEK, Ömer, «Boşanmanın Mali Sonuçları», AÜHFD, 2004, C. 54, S. 1, s. 115-163.

ARKAN SERİM, Azra, «Yoksulluk Nafakası», İÜHFD, 2007, C. 65, S. 1, s. 287-302.

ATAR, Eray Aksın, “Nafakadan Feragat”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, C. 22, S. 3, s. 251-267.

BADUR, Emel, “Kadının Şiddet Nedeniyle Uğradığı Zararların Tazmini ve Nafaka”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 3, S. 1, s. 23-24.

BAYRAM, Aziz Erman, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Tedbir Nafakasına Dair 25.10.2018 Tarihli ve 2017/2-1891 Esas, 2018/1517 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2019, S. 144, s. 213-248.

BOZDAĞ, Gonca Gülfem, “Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 20, S. 1, s. 101-136 (Arabuluculuk).

BURCUOĞLU, Haluk, «Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Gözlemler», İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, S. 2, s. 1-12.

CEYLAN, Ebru, “İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017, S. 133, s. 299-324 (İştirak).

ÇETİNTAŞ, Recep, “İslam Hukukunda Evlenmeden Doğan Haklar Bakımında Nafaka”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 2014, S. 24, s. 185-203.

- ÇİTAK**, Burçak, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2016, C. 74, S. 1, s. 241-257.
- DARENDE**, Yeliz, «Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel midir?», LEGES Hukuk Dergisi, 2013, Sayı 42, s. 54-59.
- DEDE**, İsmail, «Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi», İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 15, S. 2.
- DEMİRCİOĞLU**, Huriye Reyhan, “Aile Hukuku Uyuşmazlıkları Bakımından 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun Uygulanabilirliği”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2015, S. 23.
- DOĞAN**, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 2015, C. 35, S. 1, s. 59-95 (İştirak).
- ERSÖZ**, Oğuz, «Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi», Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2018, S. 12, 2018, s. 463-509.
- GERÇİL**, Gülşen, «Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu», Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2015, C. 22, S. 1, s. 159-181.
- GÜNİNDİ ERSÖZ**, Aysel, «Dünya Konferansları Belgelerinde Aile ve Yoksulluk: Saptamalar ve Öneriler», T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi, 2003, C. 2, S. 6.
- GÜRPINAR**, Damla, “Eşlerin Evlilik Birliğinin Giderlerine Katılma Borcu”, Prof. Dr. Aydın Zevkilere Armağan II, Journal of Yaşar University, 2013, C. 8, Özel Sayı.
- HAMZAÇEBİ**, Mehmet, «Boşanma Öncesi ve Sonrası Nafaka», Yargıtay Dergisi, 2000, C. 26, S. 3 (Boşanma).
- HAMZAÇEBİ**, Mehmet, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası (Düzenleniş Biçimi, Mukayesesi, Uygulamadaki Yeri ve Değeri)”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002, C. 10, S. 3-4, s. 23-48 (Tedbir).

- HELVACI**, Serap, İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt II, İstanbul, 2002.
- KOCABAŞ**, Gediz, «Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler», MÜHF-HAD, 2013, C. 19, S. 1, s. 357-392.
- KÖSE**, Eylül Can, “TMK’nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hâkimin Alacağı Önlemler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017, C. 30, S. 133, s. 349-368.
- KULAKLI**, Emrah, «Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi», İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. V, S. 2, s. 237-268.
- KURT**, Ekrem, “Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m. 169)”, Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, S. 1, s. 97-109.
- OĞUZ**, Cemal, «Madeni Kanun Madde 174/I ile 175 Arasındaki Farklar», Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003, C. 4, S. 1-2.
- OKYAR KARAOSMANOĞLU**, Dila, «Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması», İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan, 2016, C. 15, S. 2.
- OLGAÇ**, Samet Can, “Ergin Olup da Eğitimine Devam Eden Çocuk Lehine İştirak Nafakasının Devamı Üzerine Yargıtay Kararları Işığında Genel Bir Değerlendirme”, Terazi Hukuk Dergisi, 2012, C. 7, S. 73, s. 24-29.
- ÖZCAN**, Cem, “Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2017, S. 9, s. 383-396.
- ÖZGENÇ**, Nazlıhan, «Sürdürülebilirlik Temelinde Yoksulluk Kavramının Yeniden Yorumlanması: Yoksulluk Düğümü», Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2015, S. 35, s. 101-136.
- ÖZMUMCU**, Seda, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re’sen Araştırma İlkesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 4, S. 2, s. 145-171.

- ÖZTÜRK**, Necla, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 8, S. 1, s. 1-32.
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan, «Medeni Kanunun Yeni Düzenlemelerine Göre Yoksulluk Nafakası», İstanbul Barosu Dergisi, Aile Hukuku Özel Sayısı, 2007, s. 71-88 (Yoksulluk Nafakası).
- SARAÇOĞLU**, Simge, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa Kapsamında Tedbir Nafakasına Hükmedilmesinin Koşullar”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, S. 2, s. 487-488.
- ŞEKER**, Hilmi, «Nafaka İlâminin Değiştirilmesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme ve Çözüm Önerileri», Ankara Barosu Dergisi, 2003, S. 2.
- ŞENER**, Ülker, «Kadın Yoksulluğu », Mülkiyet Dergisi, 2012, C. 36, s. 51-67.
- TOPGÜL**, Seda, «Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması», Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2013, C. 14, S. 1, s. 277-296.
- TOSUN**, Yalçın, «Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakasının ve Doğurduğu Hukuki Sorunların Değerlendirilmesi», Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, C. 10, S. 129–130.
- TUNA**, Sıla, “Boşanmanın Mali Sonuçlarından İştirak ve Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Barosu Dergisi, 2015, C. 89, S. 3, s. 291-303.
- TÜRKMEN**, Ahmet, “Eğitim Nafakası”, Journal Of Yaşar University, 2013, C. 8, Özel Sayı, s. 2707-2764.
- UYSAL**, Cüneyt, “Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Hukukunda Sözleşme Özgürlüğünün Sınırları”, Terazi Hukuk Dergisi, 2015, C. 10, S. 101, s. 141-154.
- ÜNSAL**, Yağmur, “Nafaka Çeşitleri”, İstanbul Barosu Dergisi, 2016, C. 90, S. 5, s. 204-223.
- YAĞCI**, Kürşad, «Yoksulluk Nafakasında Süresizlik Sorunu», İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2018, C. 76, S. 1, s. 323-358.

YILDIRIM, Abdülkerim, «Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu», Legal Hukuk Dergisi, 2016, C. 14, S. 157, s. 59-88.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

ARMUTÇU, Oya, Nafakaya 5 Yıl Sınırı, 2018,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/na fakaya-5-yil-siniri-40808387>, Erişim Tarihi: 08.03.2021.

www.sinerjimevzuat.com.tr (Erişim Tarihi: 26.11.2020).

www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 29.11.2020).

TEZLER

ARAS, Bahattin, Roma Hukukundan Günümüze Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Günümüz Aile Mahkemeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005 (Aile).

AYDEMİR, Enver, Türk Yargı Kararları Işığında İştirak Nafakası, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

BOZAN, Ayşe Gül Memişoğlu, Boşanma Davalarında Nafakalar, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

DİNÇOFLAZ, N. Janset, Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.

DOLU, Serhat, İştirak Nafakası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

GEDİKLİ, Haluk, Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici ve Tedbir Önlemler ve Tedbir Nafakası, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

- GENÇ**, Akif, Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- GÜNDÜZ**, Evrim, Milletlerarası Özel Hukukta Boşanma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- KOL**, Pembe Özdemir, Türk Hukukunda Tedbir Nafakası, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- MEDAR**, Arzu Ahsen, Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- ÖCAL**, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- PERKTAŞ**, Hatice, Boşanmada Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- PİŞKEN**, Gülistan, Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- SOLAK**, Özlem Ezgi, Boşanmanın Çocuklar Bakımından Hukuki Sonuçları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- TOPKAYA**, Şahin, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

DiĞER KAYNAKLAR

Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 35, 2006.

Yargıtay Kararları Dergisi, cilt 31, 2005.